

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ
Δ.Π.Μ.Σ. «ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ»

Διπλωματική εργασία με τίτλο:
«Η συσχέτιση της χρήσης του διαδικτύου με προβλήματα εσωτερίκευσης και
εξωτερίκευσης σε εφήβους».

Ερευνήτρια: Σηφάκη Ευαγγελία Παναγιώτα
Α.Μ: 0281
Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Κούτρα Αικατερίνη

Ρέθυμνο, 2023

Περίληψη

Κατά τη διάρκεια της πανδημίας που έφτασε στην Ελλάδα στις αρχές του 2020 έγιναν πολλές αλλαγές στην καθημερινότητα των εφήβων, οι οποίοι αποτελούν ήδη ευάλωτη ηλικιακή ομάδα σε ότι αφορά θέματα εθισμού στο διαδίκτυο, λόγω βιολογικών, ψυχολογικών και κοινωνικών παραγόντων. Έτσι δημιουργείται εύφορο έδαφος για προβλήματα εθισμού στο διαδίκτυο και για προβλήματα εσωτερίκευσης και εξωτερίκευσης. Στην παρούσα μελέτη εκτιμάται η συχνότητα του εθισμού στο διαδίκτυο σε παιδιά εφηβικής ηλικίας και διερευνάται η συσχέτιση του εθισμού στο διαδίκτυο με προβλήματα εσωτερίκευσης και εξωτερίκευσης. Δημιουργούνται οι υποθέσεις ότι ο εθισμός στο διαδίκτυο θα συσχετιστεί θετικά με τα προβλήματα εσωτερίκευσης και εξωτερίκευσης, ότι ο εθισμός στο διαδίκτυο θα προβλέψει προβλήματα εσωτερίκευσης και εξωτερίκευσης και ότι μεταβλητές όπως το φύλο του παιδιού, η ηλικία του γονέα, η σχολική επίδοση και η χρήση μέσων κοινωνικής δικτύωσης θα δράσουν ως ρυθμιστικές μεταβλητές. Το δείγμα αποτελείται από 154 γονείς εφήβων δεκατριών έως δεκαεπτά ετών από την Κρήτη. Τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν είναι οι ελληνικές εκδόσεις του Ερωτηματολόγιου Εθισμού στο Διαδίκτυο (Internet Addiction Test, Young, 1998) για τον εθισμό στο διαδίκτυο και του Ερωτηματολόγιου Δυνατοτήτων και Δυσκολιών (Strengths and Difficulties Questionnaire, Goodman, 1997; Μπίμπου-Νάκου, Κιοσέογλου & Στογιαννίδου, 2001) για τα προβλήματα εσωτερίκευσης και εξωτερίκευσης. Επίσης χρησιμοποιήθηκε ένα έντυπο καταγραφής κοινωνικοδημογραφικών στοιχείων. Οι περισσότερες από τις παραπάνω ερευνητικές υποθέσεις επιβεβαιώνονται. Ο εθισμός στο διαδίκτυο συσχετίζεται θετικά με τα προβλήματα εσωτερίκευσης και εξωτερίκευσης σε εφήβους. Επίσης, προβλέπει τα προβλήματα εσωτερίκευσης και εξωτερίκευσης.

Ρυθμιστικό ρόλο παίζουν οι μεταβλητές φύλο παιδιού και σχολική επίδοση. Σε γενικές γραμμές τα αποτελέσματα συμφωνούν με τις υπάρχουσες έρευνες.

Λέξεις Κλειδιά: προβλήματα εσωτερίκευσης, προβλήματα εξωτερίκευσης, εθισμός στο διαδίκτυο, εφηβεία

Περιεχόμενα

1.Εισαγωγή.....	6
1.1. Το Διαδίκτυο στη σύγχρονη εποχή.....	6
1.1.2. Το φαινόμενο του εθισμού στο Διαδίκτυο.....	9
1.1.3. Συγκεκριμένες δραστηριότητες στο Διαδίκτυο.....	14
1.1.4. Η διάγνωση και η αξιολόγηση του εθισμού στο Διαδίκτυο.....	16
1.1.5. Η εφηβεία.....	20
1.1.6. Εθισμός στο Διαδίκτυο και σχολική ζωή.....	25
1.1.7. Άλλοι παράγοντες σε συνδυασμό με την εφηβεία.....	26
1.2. Διαταραχές εσωτερίκευσης και εξωτερίκευσης.....	33
1.2.1. Προβλήματα εσωτερίκευσης και εξωτερίκευσης.....	34
1.3. Προβλήματα από τον εθισμό στο Διαδίκτυο.....	36
1.3.1 Ειδικότερα Στοιχεία για ΔΕΠΥ.....	38
1.3.2. Ειδικότερα στοιχεία για την Κατάθλιψη.....	40
1.4. Σκοπός της Μελέτης.....	42
1.4.1. Ερευνητικές Υποθέσεις.....	45
2. Μεθοδολογία.....	46
2.1. Το δείγμα.....	46
2.2.Εργαλεία.....	49
2.3.Διαδικασία.....	51
2.4. Ζητήματα Δεοντολογίας.....	52
3. Αποτελέσματα.....	53
3.1 Συσχετίσεις.....	53
3.2 Πολλαπλή Παλινδρόμηση.....	56
3.3 Ρυθμιστική Παλινδρόμηση.....	57
4. Συζήτηση.....	58
5. Περιορισμοί.....	61

6. Συμπεράσματα.....	62
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	64
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	101

1. Εισαγωγή

1.1. Το Διαδίκτυο στη σύγχρονη εποχή.

Η κοινωνία του 21^{ου} αιώνα χαρακτηρίζεται από την ραγδαία τεχνολογική πρόοδο, η οποία μεταλλάσσει συνεχώς τη ζωή και τα επιμέρους στοιχεία της καθημερινότητας των ανθρώπων παγκοσμίως. Η εξέλιξη της τεχνολογίας έχει οδηγήσει σε μια ριζική αλλαγή στη γλώσσα και τις διαδραστικές μεθόδους, τις μορφές που οι άνθρωποι εκφράζονται και τους τρόπους με τους οποίους σχετίζονται με την εξωτερική τους πραγματικότητα (Cerruti et al., 2017). Κυρίαρχο στοιχείο της σύγχρονης αυτής πραγματικότητας είναι το Διαδίκτυο, η αλλιώς Ίντερνετ. Στον διαρκώς αναπτυσσόμενο ψηφιοποιημένο κόσμο, το Διαδίκτυο αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο πληροφόρησης, επικοινωνίας και ψυχαγωγίας (Tsitsika et al., 2009). Η εύκολη πρόσβαση στο Διαδίκτυο και στα κοινωνικά δίκτυα σε συνδυασμό με την ανάγκη εισόδου στο Διαδίκτυο για τη διαχείριση πολλών επιμέρους διαδικασιών της καθημερινότητας, έχουν καταστήσει το μέσο αυτό ένα κομμάτι κομβικής σημασίας για τη ζωή των ανθρώπων, ο αριθμός των οποίων ως χρηστών του Διαδικτύου ολοένα και αυξάνεται (Guo et al., 2018; Dillon & Bushman, 2015).

Το Διαδίκτυο έχει μεταβάλλει και επαναπροσδιορίσει ραγδαία την επικοινωνία, αλλάζοντας τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι αλληλοεπιδρούν σε επαγγελματικές, εκπαιδευτικές και κοινωνικές περιστάσεις, καθώς και όσον αφορά πιο προσωπικές διασυνδέσεις και σχέσεις (Campanella et al. 2015). Πράγματι, το Διαδίκτυο έχει αλλάξει ριζικά τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι επικοινωνούν, αφού συνδυάζει όλες μαζί τις τεχνολογίες που υπήρχαν παλαιότερα (Bargh & McKenna, 2004). Όπως παλαιότερα η τηλεόραση, έτσι τώρα το Διαδίκτυο έχει την δυνατότητα παράλληλης μετάδοσης μεγάλου όγκου πληροφοριών σε ένα ευρύ πληθυσμιακό εύρος, ενώ προσφέρει έναν οικείο χώρο για διαπροσωπικές συνομιλίες, όπως

έκανε παλαιότερα το τηλέφωνο (Ross et al., 2009). Σε αντίθεση, όμως με τα παλαιότερα μέσα, το Διαδίκτυο διαθέτει ιδιότητες που το κάνουν να ξεχωρίζει και που το καθιστούν ένα από τα πιο ευρέως διαδεδομένα και προσβάσιμα μέσα παγκοσμίως (Ko et al., 2009). Συγκεκριμένα, οι χρήστες του όχι μόνο μπορούν να παρακολουθούν περιεχόμενο, αλλά έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν στις διαδικτυακές δραστηριότητες (Ko et al., 2009). Επίσης, η αλληλεπίδραση στο Διαδίκτυο ευνοεί την πιο διαπροσωπική επαφή, δίνοντας ευκαιρίες στα άτομα (και δη στους εφήβους) να έρθουν σε επικοινωνία με άλλα άγνωστα άτομα από όλο τον κόσμο, χωρίς μάλιστα να υφίσταται κάποιο ηλικιακό όριο (Ko et al., 2009). Παράλληλα, οι έφηβοι μπορούν να αναζητήσουν πληροφορίες με ελάχιστους περιορισμούς, ενώ η περιήγηση στο Διαδίκτυο δεν είναι εύκολα ελεγχόμενη από τους γονείς (Ko et al., 2009). Ταυτόχρονα τα άτομα νεαρής ηλικίας έχουν γίνει στόχος των εμπορικών εταιριών, με όλο και περισσότερες διαδικτυακές τεχνολογίες να σχεδιάζονται με τέτοιο τρόπο που θα προσελκύει τους εφήβους (Ko et al., 2009; Montgomery, 2000).

Αυτή η δυναμική του Διαδικτύου αποτυπώνεται και στην σημαντική αύξηση της χρήσης του τις τελευταίες δύο δεκαετίες, με τους χρήστες να υπολογίζονται τον Μάρτιο του 2020 σε 4,57 δισεκατομμύρια παγκοσμίως, με περίπου ένα εκατομμύριο νέους χρήστες σε καθημερινή βάση (Li et al., 2021). Μελέτες έχουν δείξει πως η διαρκής εκθετική αύξηση της χρήσης του Διαδικτύου παγκοσμίως σχετίζεται με την ευρεία διαθεσιμότητά του, η οποία ενισχύεται περαιτέρω από τις δυνατότητες που παρέχει το Διαδίκτυο για πρόσβαση απαγορευμένο υλικό και περιεχόμενο, για παιχνίδια και ανάληψη ρίσκων (Orsal et al., 2013; Teo & Lim, 2000). Επίσης, το Διαδίκτυο επιτρέπει στους ανθρώπους να δημιουργήσουν κοινωνικές επαφές που δεν μπορούσαν να διαμορφωθούν με τόση ευκολία παλαιότερα, να βρίσκονται σε εύκολες και χωρίς ρίσκο σχέσεις με αγνώστους, να εκφράζουν τα συναισθήματα και τις σκέψεις τους ανεμπόδιστα

δίχως περιορισμούς αλλά και να μπορούν να υπερτονίσουν τα χαρακτηριστικά του εαυτού τους που κάθε άτομο θα ήθελε να ακούσει (Orsal et al., 2013). Επιπλέον, το Διαδίκτυο αποτελεί μια πηγή για όλους εκείνους που αρέσκονται στο να λαμβάνουν και να μοιράζονται προσωπικές, κοινωνικές πληροφορίες και νέες γνώσεις (Servidio et al., 2021). Ειδικά δε για τους εφήβους, το Διαδίκτυο έχει εξελιχθεί σε μια φθηνή και εύκολα προσβάσιμη πλατφόρμα κοινωνικής αλληλεπίδρασης και ψυχαγωγικής δραστηριότητας (Tsitsika et al., 2009).

Εντούτοις, οι τεχνολογικές πρόοδοι γενικώς προκαλούν συνεχόμενες μεταβολές στην καθημερινότητα των ανθρώπων με σχετικές επιδράσεις και στην υγεία, οι οποίες επαναπροσδιορίζουν την έννοια της φυσιολογικής και ασυνήθιστης συμπεριφοράς (Scott et al., 2016). Αντίστοιχα και το Διαδίκτυο, παρά τα αναντίρρητα πλεονεκτήματά του, έχει και πολλά μειονεκτήματα που εδράζονται στη λάθος και υπερβολική χρήση του, που μπορούν να επιφέρουν δυσμενείς συνέπειες, ειδικά στους νεότερους ανθρώπους (D'Arienzo et al., 2019; Esmailzadeh Azad et al., 2018; Cerruti et al., 2017). Η ορθή χρήση του Διαδικτύου συνίσταται σε εκείνη τη χρήση που αποσκοπεί στην επίτευξη ενός επιθυμητού στόχου εντός ενός εύλογου χρονικού διαστήματος και δίχως να υπάρχει κάποια διανοητική ή συμπεριφορική δυσφορία (Davis, 2001). Κάποιοι άνθρωποι μπορούν και περιορίζουν την χρήση του Διαδικτύου αποκλειστικά σε ότι μόνο χρειάζονται, ωστόσο υπάρχουν και άτομα που δεν μπορούν να ελέγξουν την χρήση που κάνουν (Orsal et al., 2013). Είναι άλλωστε χαρακτηριστικό πως ο σύγχρονος ψηφιακός κόσμος προϋποθέτει την χρήση της τεχνολογίας σχεδόν 24 ώρες την ημέρα, από την οποία δεν είναι εύκολο κανείς να διαφύγει, καθιστώντας έτσι πολλές φορές αναπόφευκτη την πρόκληση ή επιδείνωση πολλών προβλημάτων από την κατάσταση αυτή (Scott et al., 2016).

1.1.2 Το φαινόμενο του εθισμού στο Διαδίκτυο

Η υπερβολική χρήση του Διαδικτύου και τα προβλήματα που αυτή επιφέρει, έχουν προσελκύσει το ερευνητικό ενδιαφέρον ήδη από το 1990, δεδομένου ότι ο μεγάλος χρόνος που αφιερώνεται στο Διαδίκτυο συμπίπτει με μια πληθώρα ζητημάτων (Koyuncu et al., 2014). Η υπερβολική, χρήση του Διαδικτύου προκαλεί πολλά προβλήματα στην προσωπική, κοινωνική, ακαδημαϊκή και επαγγελματική ζωή των ανθρώπων (Lau et al., 2017; Orsal et al., 2013; Byun et al., 2009). Η υπερβολική χρήση του Διαδικτύου προσελκύει όλο και περισσότερο ερευνητικό ενδιαφέρον, το οποίο αναπτύσσεται ταυτόχρονα με την ίδια την ανάπτυξη της χρήσης και της πρόσβασης σε αυτό (Shaw & Black, 2008). Πολλοί και διαφορετικοί επιστημονικοί τομείς όπως η ιατρική, η υπολογιστική, κοινωνιολογία, η νομική και η ψυχολογία έχουν ασχοληθεί ενδελεχώς με τη μελέτη του φαινομένου, με κάθε μια από αυτές να έχει εξετάσει διάφορες πτυχές του φαινομένου (Esmaeilzadeh Azad et al., 2018). Η υπερβολική χρήση του Διαδικτύου έχει αντιμετωπιστεί με δέουσα σοβαρότητα και έχουν υπάρξει και εξειδικευμένες θεραπευτικές προσεγγίσεις σε διάφορες χώρες, οι οποίες αναδεικνύουν εκτός των άλλων την ανάγκη συνδρομής ειδικών επαγγελματιών για όσους υποφέρουν από αυτό τον εθισμό (King et al., 2011).

Ως φαινόμενο, η υπερβολική χρήση του Διαδικτύου έχει δημιουργήσει διχογνωμίες αναφορικά με το όνομα και τη διαγνωστική κατηγορία η οποία την περιγράφει καλύτερα (Stavropoulos et al., 2013). Μέχρι και σήμερα δεν υπάρχει ένας γενικά παραδεδομένος ορισμός του φαινομένου και διάφοροι όροι έχουν προταθεί για να περιγράψουν την κατάσταση αυτή, όπως «Διαταραχή Εθισμού στο Διαδίκτυο» (Ko et al., 2005), «Εξάρτηση από το Διαδίκτυο» (te Wildt et al., 2007), «Προβληματική Χρήση του Διαδικτύου» (Shapira et al., 2003; Davis et al., 2002) και «Εθισμός στο Διαδίκτυο» (Young, 1998; Cash et al., 2012), ενώ τρεις διαγνωστικές

κατηγορίες, ήτοι εθισμοί (Young, 1998), διαταραχές ελέγχου παρορμήσεων (Shapira et al., 2003) και παρορμητικές- καταναγκαστικές διαταραχές (Block, 2008), έχουν υποστηριχθεί ότι σχετίζονται με το φαινόμενο. Ο ψυχίατρος Ivan Goldberg ήταν ο πρώτος που πρότεινε το 1995 ο εθισμός στο Διαδίκτυο να θεωρηθεί διαταραχή, με τη Young (1998) και τον Griffiths (1998; 2000) να συγκαταλέγονται στους πρώτους που μίλησαν για τον εθισμό στο Διαδίκτυο και έχουν μέχρι σήμερα κάνει εκτενή έρευνα επάνω σε αυτό το φαινόμενο.

Υπάρχουν πολλοί παράγοντες που μπορούν να συμβάλλουν στον εθισμό του Διαδικτύου. Σε αυτούς περιλαμβάνονται η αντιμετώπιση του στρες, η ανάπτυξη των κοινωνικών δικτύων, η ανάγκη για αίσθηση ανάληψης ελέγχου και το κοινωνικό άγχος, η αντιμετώπιση αναπτυξιακών δυσκολιών και η δημιουργία ενός ιδανικού ατομικού προσωπείου και η απόδραση (Lee & Stapinski 2012; Israelashvili, Kim, & Bukobza, 2012; Achab et al., 2011; Kuss & Griffiths 2011; Billieux et al., 2011; Campbell, Cumming, & Hughes, 2006; Ko et al., 2006). Ο εθισμός στο σεξ αποτελεί έναν ακόμα παράγοντα που συμβάλει στον εθισμό στο Διαδίκτυο, καθώς οδηγεί τα άτομα σε αυτό για να αναζητήσουν διαδικτυακό σεξ (Ross, Månsson, & Daneback, 2012; Brand et al., 2011; Southern, 2008). Υπάρχουν και έρευνες που αναφέρουν ότι υπάρχουν κάποια άτομα που καταφεύγουν σε προβληματική χρήση του Διαδικτύου σαν μια προσπάθεια να αποφύγουν την επίγνωση σε σχέση με την εικόνα του σώματος τους, με τους ερευνητές να εντοπίζουν πως τα συμπτώματα εθισμού στο Διαδίκτυο και η αποφυγή προβολής του σώματος ήταν αμφοτέρωτα στοιχεία πρόβλεψης διατροφικών διαταραχών σε γυναίκες (Rodgers, Melioli, Laconi, Bui, and Chabrol, 2013),

Σε κάθε περίπτωση, ο εθισμός στο Διαδίκτυο αφορά την ψυχολογική εξάρτηση στο διαδίκτυο, η οποία χαρακτηρίζεται από υπέρμετρη ή ελάχιστα ελεγχόμενη ενασχόληση, παρόρμηση, στοιχεία που επιβαρύνουν την ψυχική υγεία (Weinstein & Lejoyeux, 2010; Shaw &

Black, 2008; Kandell, 1998). Πιο αναλυτικά, το φαινόμενο περιλαμβάνει: την απώλεια ελέγχου του χρόνου κατά την διάρκεια παραμονής στο Διαδίκτυο καθώς, την σταδιακή ανάπτυξη μια αυξανόμενης ανάγκης και μιας ανεξέλεγκτης επιθυμίας του ατόμου να βρίσκεται συνδεδεμένο συχνότερα και για μεγαλύτερα χρονικά διαστήματα σε αυτό, την υποτίμηση του χρόνου που δεν σχετίζεται με το Διαδίκτυο, έντονη νευρική και επιθετικότητα σε περιπτώσεις στέρησης, στοιχεία που προκαλούν αρνητικές συνέπειες στην πραγματική ζωή και στην αύξηση της κοινωνικής απομόνωσης εκτός διαδικτύου (Young, 2004; Young, 1998). Ανεξάρτητα, λοιπόν, από την πλειονότητα των διαφορετικών ορισμών και την απουσία ομοφωνίας ανάμεσα στους ερευνητές αναφορικά με την εννοιολογική σύλληψη του εθισμού στο Διαδίκτυο, ο αριθμός των μελετών αυξάνεται συνεχώς και επιβεβαιώνει την ύπαρξη ενός παγκόσμιου φαινομένου εθισμού (Kuss & Billieux, 2017; Mucci et al., 2017; Cerruti et al., 2017; Huan et al., 2014; Block, 2008; Beard & Wolf, 2001)._Πράγματι, ο εθισμός στο διαδίκτυο αποτελεί ένα από τα πιο σοβαρά ζήτημα σε πολλές χώρες, όπως η Κίνα, η Νότιος Κορέα και άλλες περιοχές της Ασίας, με την παρουσία του φαινομένου να αναπτύσσεται ραγδαία στην Αμερική και στις Ευρωπαϊκές χώρες (Moreno et al., 2019; Mak et al., 2014; Ha et al., 2006).

Οι αυξημένες επιπλοκές του εθισμού στο Διαδίκτυο προκαλούν μια έντονη διατάραξη της ομαλότητας και θεωρούνται πλέον σχετικοί με όλους τους συμπεριφορικούς εθισμούς (Esmaeilzadeh Azad et al., 2018). Γενικώς, οι εθισμοί που σχετίζονται με την τεχνολογία φέρουν τα χαρακτηριστικά των άλλων συμπεριφορικών εθισμών και περιέχουν ψυχαναγκαστική συμπεριφορά, έλλειψη ενδιαφέροντος για άλλες δραστηριότητες, καθώς και σωματικά και ψυχικά συμπτώματα όταν γίνεται προσπάθεια διακοπής αυτής της συμπεριφοράς (D'Arienzo et al., 2019; Soper & Miller, 1983, p.40). Ωστόσο, ήδη από τις αρχές του 1990, όταν παρατηρήθηκαν οι πρώτες περιπτώσεις εθισμού στο Διαδίκτυο, η ανάγκη για τον προσδιορισμό

ενός συγκεκριμένου συμπεριφορικού εθισμού σχετικά με το Διαδίκτυο αποτέλεσε πεδίο επιστημονικής αντιπαράθεσης (Young, 1996).

Μολονότι δεν υπάρχουν κοινώς αποδεκτά κριτήρια προσδιορισμού του εθισμού στο Διαδίκτυο, οι ερευνητές υπογραμμίζουν τις ομοιότητες του με τις συμπεριφορές εθισμού και των διαταραχών ελέγχου παρορμήσεων (Spada, 2014). Αξίζει να σημειωθεί πως χρησιμοποιώντας ως μοντέλο τον παθολογικό στοιχηματισμό, η Young (1998) κατέληξε πως ο εθισμός στο διαδίκτυο αποτελεί μια διαταραχή ελέγχου των παρορμήσεων που δεν περιλαμβάνει κάποια τοξική ουσία. Υπάρχουν επιστημονικές απόψεις που αναφέρουν πως ο εθισμός στο Διαδίκτυο θα πρέπει να θεωρηθεί ψυχοπαθολογική διαταραχή με τα ίδια χαρακτηριστικά πολλών άλλων διαταραχών που σχετίζονται με τη χρήση ουσιών, όπως υπερβολική και καταναγκαστική χρήση, φαινόμενα παραίτησης, ανοχή και αρνητικές επιπτώσεις στην καθημερινή ζωή (Cerruti et al., 2017; Kuss 2013). Άλλοι ερευνητές υποστηρίζουν ότι η υπερβολική χρήση του Διαδικτύου είναι μια δευτερογενής εκδήλωση της κατάθλιψης ή μιας διαταραχής προσωπικότητας και μπορεί να αντικατοπτρίζει μια προσαρμοστική «αυτοκαταπραυντική» ή αποφυγή της διαπροσωπικής δυσφορίας που σχετίζεται με αυτές τις υποκείμενες διαταραχές (Pies, 2009). Ορισμένοι μάλιστα επιστήμονες τονίζουν την ομοιότητα του εθισμού στο Διαδίκτυο με άλλους εθισμούς, προβάλλοντας διάφορα νευροβιολογικά δεδομένα (Kuss & Griffiths, 2012b).

Ωστόσο, ενώ υπάρχουν συμπεριφορικοί παράγοντες κάνουν τον εθισμό στο Διαδίκτυο κλινικά εντοπίσιμο, ερευνητές σημειώνουν πως νευρολογικές μελέτες θα πρέπει να συνδυαστούν με αυτή τη συμπεριφορική ανάλυση, στο πλαίσιο αυτό που καλείται «παράλληλα και συνεχόμενα παραδείγματα (Hilton, 2013). Μερικές σημαντικές μελέτες που διερεύνησαν την νευρο-βιολογική σκοπιά του εθισμού στο Διαδίκτυο έχουν εντοπίσει ομοιότητες μεταξύ αυτού και του παθολογικού τζόγου και των διαταραχών που αφορούν τη χρήση ουσιών, κυρίως στην

απώλεια του ελέγχου (Brand et al., 2014). Αρνητικοί συσχετισμοί του εθισμού στο Διαδίκτυο σε δραστηριότητες περιοχών του εγκεφάλου που είναι βασικά τμήματα του δικτύου προεπιλεγμένης λειτουργίας (προσφηνοειδές λόβιο, οπίσθιο κυκλικό έλικα) ήταν παρόμοιοι με εκείνους άλλων συμπεριφορικών εθισμών και εθισμών σε ουσίες, και ορισμένοι εξασθενημένοι εγκεφαλικοί μηχανισμοί στο δίκτυο ανασταλτικού ελέγχου θα μπορούσαν να εξηγήσουν την έλλειψη ελέγχου που εντοπίζεται σε τέτοιους εθισμούς συμπεριφοράς (Darnai et al., 2019).

Ακόμα και σήμερα για αρκετούς ερευνητές δεν είναι ξεκάθαρο εάν η υπερβολική χρήση του Διαδικτύου και ο επιγενόμενος εθισμός σε αυτό αποτελεί εκδήλωση μιας υποκείμενης διαταραχής ή αν αποτελεί ο ίδιος μια διακριτή ψυχική διαταραχή (Pies, 2009). Η συχνή εμφάνιση του εθισμού αυτού στο πλαίσιο πολυάριθμων καταστάσεων συννοσηρότητας είναι εκείνη που δημιουργεί περίπλοκα ερωτήματα αναφορικά με την αιτιότητα (Pies, 2009). Όπως χαρακτηριστικά σημείωνε ο Ronald Pies, οι ερευνητές διεθνώς δεν έχουν καταλήξει ούτε σε μια συμφωνία για τα συγκεκριμένα διαγνωστικά κριτήρια για τον εθισμό στο διαδίκτυο, ούτε για το εάν αποτελεί μια διακριτική ψυχική διαταραχή αλλά ούτε και για το εάν εν τέλει αποτελεί διαταραχή (Pies, 2009). Κατά αυτό τον τρόπο διαπιστώνεται από τους Ha et al. (2006) ότι η εξάρτηση στο διαδίκτυο ερμηνεύεται ποικιλοτρόπως ως μια αυθεντική διάγνωση, ως μια νέα εκδήλωση συμπτωμάτων υποκείμενων διαταραχών ή ψυχοκοινωνικών προβλημάτων προσαρμογής σε ένα νέο μέσο.

Στη διεθνή βιβλιογραφία εντοπίζεται συχνά ένας επιστημονικός αντίλογος στην άποψη που εκλαμβάνει τον εθισμό στο Διαδίκτυο ως διακριτή διαταραχή, αντίλογος ο οποίος θεωρεί πως το Διαδίκτυο είναι απλά ένα μέσο επικοινωνίας και όχι ουσία, όπως για παράδειγμα η κοκαΐνη, ή μια εγγενώς ανταποδοτική συμπεριφορά, όπως η κλεπτομανία ή ο παθολογικός τζόγος (Pies, 2009). Σύμφωνα με τη θέση αυτή, η παθολογική ανάγκη για παράδειγμα για

παιχνίδι ή θέαση πορνογραφίας στο Διαδίκτυο, αντιπροσωπεύει απλά μια υποκείμενη ψυχοπαθολογία ή έναν αμυντικό μηχανισμό που έτσι και αλλιώς θα εκδηλωνόταν με κάποιον τρόπο ακόμα και αν δεν ήταν διαθέσιμο το Διαδίκτυο (Pies, 2009). Υποστηρίζεται ωστόσο και η άποψη πως σε αντίθεση με τις υπόλοιπες παραδοσιακές μορφές εθισμού, το Διαδίκτυο δεν θεωρείται ουσία και για αυτό το λόγο θα πρέπει να θεωρείται ως συμπεριφορικός εθισμός (Griffiths, 2005). Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, ως συμπεριφορικός εθισμός, ο εθισμός στο Διαδίκτυο μπορεί να οδηγήσει σε συμπτώματα που παραδοσιακά εντοπίζονται σε εξαρτήσεις που σχετίζονται με ουσίες, όπως μεταβολές στη διάθεση, υπεροχή, ανοχή, παραίτηση, σύγκρουση και υποτροπή (Kuss et al., 2013; Griffiths, 2005; Holden, 2001).

1.1.3 Συγκεκριμένες δραστηριότητες στο Διαδίκτυο

Έχει υποστηριχθεί πως αντί οι ερευνητές να εστιάζουν στο Διαδίκτυο αυτό καθαυτό, θα πρέπει να επικεντρώνονται στις συγκεκριμένες δραστηριότητες στο Διαδίκτυο που μπορεί να είναι δυνητικά εθιστικές, καθώς όπως τονίζουν οι άνθρωποι δεν εθίζονται στο μέσο αλλά στο υλικό με το οποίο ασχολούνται στο Διαδίκτυο (Kuss et al., 2013; Widyanto & Griffiths, 2006). Ήδη από τις πρώτες έρευνες που ασχολήθηκαν με το φαινόμενο είχε διατυπωθεί πως το Διαδίκτυο ως μέσο γενικά δεν είναι εθιστικό, αλλά οι συγκεκριμένες εφαρμογές σε αυτό παίζουν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη παθολογικής χρήσης του (Young, 1998).

Αναφορικά με αυτές τις συγκεκριμένες διαδικασίες διαδικτυακής ενασχόλησης, το παιχνίδι έχει εκτενώς διερευνηθεί ως μια διαδικτυακή δραστηριότητα με πολύ υψηλή δυνατότητα για πρόκληση εθισμού (Kuss & Griffiths, 2012a; Huang, 2006; Leung, 2004). Ο εθισμός στα διαδικτυακά παιχνίδια έχει μάλιστα συσχετιστεί με νευρωτισμό (Mehroof & Griffiths, 2010; Peters & Malesky, 2008), επιθετικότητα και εχθρικότητα (Mehroof & Griffiths, 2010), εσωστρέφεια (Caplan et al., 2009) , κοινωνικό αυτοπεριορισμό (Porter et al., 2010),

αναζήτηση συναισθημάτων ενθουσιασμού (Mehroof & Griffiths, 2010) και ελαττωμένη αίσθηση ευχαρίστησης (Peters & Malesky, 2008). Επιπλέον, η χρήση των κοινωνικών μέσων δικτύωσης, όπως οι διαδικτυακές συνομιλίες, οι ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης όπως το Facebook, έχουν εντοπιστεί ότι σχετίζονται με τον εθισμό στο διαδίκτυο (Kittinger et al., 2012; Kuss & Griffiths, 2011; Leung & Lee, 2011; Huang, 2006; Leung, 2004). Ταυτόχρονα, ο περισσότερος χρόνος σε διαδικτυακές δραστηριότητες όπως οι αγορές και τα παιχνίδια έχουν συνδεθεί με συμπτώματα κατάθλιψης (Morgan & Cotten, 2003)

Ανεξάρτητα πάντως και από αυτές τις συγκεκριμένες Διαδικτυακές δραστηριότητες, σημαντικός παράγοντας για τον εθισμό στο Διαδίκτυο αποτελεί ο χρόνος που αφιερώνεται σε κάθε περίπτωση σε αυτό (Orsal et al., 2013). Η χρήση του Διαδικτύου για σαράντα έως ογδόντα ώρες εβδομαδιαίως ή μέχρι είκοσι ώρες κάθε φορά, έχει υποστηριχθεί ότι μπορεί να λειτουργήσει ως κριτήριο για την διαπίστωση του εθισμού στο Διαδίκτυο (Young, 2004; Brenner, 1997). Αντίστοιχα, μελέτες σε δείγματα ατόμων που περιέγραψαν τον εαυτό τους ως εθισμένους στο Διαδίκτυο ανέφεραν πως η διάρκεια ενασχόλησης με το Διαδίκτυο κυμαινόταν από 8 έως 21 ώρες την εβδομάδα (Yang & Tung, 2007). Έχει επιπλέον αναφερθεί πως το επίπεδο του εθισμού στο Διαδίκτυο είναι υψηλότερο στα παιδιά που χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο για πάνω από 13 ώρες ημερησίως, με αρκε να τονίζουν πως όσο αυξάνεται η διάρκεια της χρήσης του Διαδικτύου τόσο αυξάνεται και ο εθισμός σε αυτό (Orsal et al., 2013). Με αυτή τη διαπίστωση συμφωνούν και άλλες έρευνες που επίσης καταλήγουν πως όσο μεγαλύτερο είναι το χρονικό διάστημα που αφιερώνεται στο Διαδίκτυο, τόσο μεγαλύτερη είναι και η έκταση των συμπτωμάτων του εθισμού στο Διαδίκτυο (Widyanto & McMurrin, 2004).

1.1.4. Η διάγνωση και η αξιολόγηση του εθισμού στο Διαδίκτυο

Το 2000 Οι Shapira et al. (2000) είχαν προσδιορίσει τον εντοπισμό της προβληματικής χρήσης του Διαδικτύου χρησιμοποιώντας τα ακόλουθα στοιχεία: ανεξέλεγκτη χρήση του Διαδικτύου, χρήση του Διαδικτύου που είναι έντονα στρεσογόνα, χρονοβόρα ή οδηγεί σε κοινωνικές, επαγγελματικές ή οικονομικές δυσκολίες και χρήση του Διαδικτύου όχι μονάχα κατά τη διάρκεια υπομανιακών ή μανιακών κλινικών επεισοδίων. Μετέπειτα έρευνα ανέφερε πως εθιστική χρήση του Διαδικτύου εντοπίζεται όταν υπάρχουν τουλάχιστον πέντε από τα έξι παρακάτω κριτήρια: 1) σπατάλη όλο και περισσότερου χρόνου στο Διαδίκτυο, 2) αποτυχία μείωσης της χρήσης με παράλληλα συναισθήματα ανησυχίας και κατάθλιψης, 3) παραμονή στο Διαδίκτυο πολύ περισσότερο από ότι αρχικά προβλέπονταν, 4) κίνδυνος απώλειας σχέσης ή άλλης ευκαιρίας εξαιτίας της χρήσης του Διαδικτύου, 5) ψέματα που σκοπό έχουν να αποκρύψουν την πραγματική έκταση της χρήσης του Διαδικτύου, 6) χρήση του Διαδικτύου για να αποφευχθούν τα αρνητικά συναισθήματα (Kaplan & Sadock, 2004, p. 958). Ωστόσο, υπάρχουν άτομα που έχουν συγκεκριμένα και όχι όλα τα παραπάνω κριτήρια και παρόλα αυτά βρίσκονται σε κίνδυνο ανάπτυξης μελλοντικής διαταραχής (Tsitsika et al., 2009). Σύμφωνα με μια άλλη προσέγγιση, για τον εθισμό στο Διαδίκτυο πρέπει να υπάρχουν έξι ή περισσότερα από τα εννέα αυτά κριτήρια: εμμονή, μη ελεγχόμενη παρόρμηση, χρήση περισσότερο από ότι προβλεπόταν, ανεκτικότητα, στέρηση, διαταραχή ελέγχου, υπερβολικός χρόνος και προσπάθεια που δαπανώνται στο Διαδίκτυο και εξασθένηση της ικανότητας λήψης αποφάσεων και μειωμένη λειτουργία που βασίζονται σε μια διαγνωστική συνέντευξη (Ko et al., 2006)

Παρά το γεγονός ότι δεν υφίσταται ένας ορισμός ευρέως αποδεκτός και τα διαγνωστικά κριτήρια για τον εθισμό στο Διαδίκτυο είναι συνεχώς υπό συζήτηση, οι ψυχολόγοι και οι ψυχίατροι δείχνουν πλέον να συμφωνούν σε τέσσερα στοιχεία που είναι απαραίτητα για τη

διάγνωση (Northrup et al., 2015; Block, 2008). Το πρώτο στοιχείο αφορά την υπέρμετρη χρήση του διαδικτύου, ειδικά όταν αυτή έχει να κάνει με απώλεια χρόνου ή παραμέληση βασικών διαδικασιών και η οποία εξειδικεύεται περαιτέρω σε: ψυχαναγκαστική προσπάθεια για χρήση του διαδικτύου, συνεχώς αυξανόμενη απόδοση σημασίας του διαδικτύου στο σύστημα προσωπικών αξιών ενός εφήβου (Tereshchenko & Kasparov, 2019; Block, 2008). Το δεύτερο στοιχείο αφορά τα συμπτώματα στέρησης, τα οποία αφορούν εναλλαγές στη διάθεση όταν το Διαδίκτυο δεν είναι διαθέσιμο και συναισθήματα όπως θυμός, κατάθλιψη και ανησυχία (Tereshchenko & Kasparov, 2019; Block, 2008). Το τρίτο στοιχείο αφορά την ανεκτικότητα, που περιλαμβάνει την ανάγκη για καλύτερο υπολογιστικό εξοπλισμό και λογισμικό, ή περισσότερες ώρες χρήσεως, που συνδέονται με την ανάγκη για αυξανόμενη χρήση του διαδικτύου έτσι ώστε να ανακουφιστούν αρνητικά συναισθηματικά συμπτώματα (Tereshchenko & Kasparov, 2019). Τέταρτον, οι αρνητικές συνέπειες που αφορούν την υπέρμετρη ενασχόληση με το διαδίκτυο, που περιλαμβάνουν, απώλεια ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων εξαιτίας της ενασχόλησης με το Διαδίκτυο, απώλεια κοινωνικών σχέσεων, εκπαιδευτικών και αθλητικών ευκαιριών, διαπληκτισμοί και ψεύδη αναφορικά με τη χρήση του Διαδικτύου, υποτροπή, απώλεια ικανότητας ελέγχου χρήσης του Διαδικτύου (Tereshchenko & Kasparov, 2019).

Αξίζει να αναφερθεί μια μεγάλη έρευνα που πραγματοποιήθηκε από το 2005 έως το 2007 για την ανάπτυξη των διαγνωστικών κριτηρίων για τον εθισμό στο Διαδίκτυο και για αξιολογηθεί η εγκυρότητα και η αξιοπιστία στο γενικό πληθυσμό (Tao et al., 2010). Τα διαγνωστικά κριτήρια περιείχαν συμπτωματολογικό κριτήριο (επτά κλινικά συμπτώματα εθισμού στο διαδίκτυο), ένα κλινικά σημαντικό κριτήριο βλάβης (λειτουργικές και ψυχοκοινωνικές βλάβες), ένα κριτήριο προόδου (διάρκεια εθισμού που κρατάει τουλάχιστον τρεις μήνες, με τουλάχιστον έξι ώρες μη απαραίτητης χρήσης του Διαδικτύου ημερησίως) και

ένα κριτήριο αποκλεισμού (αποκλεισμός της εξάρτησης που αποδίδεται σε ψυχωτικές διαταραχές) (Weinstein et al., 2014)

Η αξιολόγηση του εθισμού στο Διαδίκτυο λαμβάνει χώρα με διαγνωστικά ερωτηματολόγια τα οποία έχουν στοιχεία από τα ερωτηματολόγια για τις εξαρτήσεις από ουσίες αλλά και από νέα στοιχεία που αφορούν τον εθισμό στο διαδίκτυο. Το πρώτο ερωτηματολόγιο που αποσκοπούσε στην εξακρίβωση του εθισμού στο διαδίκτυο, είναι η «Διάγνωση του Εθισμού στο Διαδίκτυο» το οποίο δημιουργήθηκε από την Kimberly Young το 1998 (Tereshchenko & Kasparov, 2019). Η πρωτοποριακή έρευνα της Young διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στη διάγνωση του εθισμού στο διαδίκτυο χρησιμοποιώντας τυποποιημένα μέσα (Tereshchenko & Kasparov, 2019). Η «Διάγνωση του Εθισμού στο Διαδίκτυο» της Young αναπτύχθηκε ως μια αξιολόγηση του εθισμού στο Διαδίκτυο επί τη βάση των διαγνωστικών κριτηρίων του Διαγνωστικού και Στατιστικού Εγχειριδίου Ψυχικών Διαταραχών-5 (DSM-5) για τον παθολογικό τζόγο και έχει αποδειχθεί μια έγκυρη και η αξιόπιστη κλίμακα για την ανίχνευση της παθολογικής χρήσης του Διαδικτύου σε εφήβους (Samaha et al., 2018). Τα στοιχεία του εργαλείου αυτού εντοπίζουν τον βαθμό στον οποίο η χρήση του Διαδικτύου επιδρά στην καθημερινή ρουτίνα, την κοινωνική ζωή, την παραγωγικότητα, το μοτίβο του ύπνου και τα συναισθήματα (Frangos et al., 2012). Αξίζει επίσης να αναφερθεί πως το εν λόγω ερωτηματολόγιο έχει σταθμιστεί από πάρα πολλές μελέτες (Tsimtsiou et al., 2013; Barke et al., 2012; Chong Guan et al., 2012; Jelenchick et al., 2012; Canan et al., 2010).

Οι προσπάθειες για την ανεύρεση διαγνωστικών κριτηρίων έχουν οδηγήσει στην δημιουργία περαιτέρω κλιμάκων μέτρησης του εθισμού στο Διαδίκτυο, με άλλα αντίστοιχα ερωτηματολόγια να είναι η «Κλίμακα Chen για τον Εθισμό στο Διαδίκτυο», το «Ερωτηματολόγιο για τις Διαδικτυακές Εμπειρίες» (Beranuy et al., 2009), η «Κλίμακα

Καταναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου» (Khazaal et al., 2012), το «Ερωτηματολόγιο Προβληματικής Χρήσης Διαδικτύου» (Demetrovics et al., 2008) και η «Κλίμακα Προβλημάτων που Σχετίζονται με το Διαδίκτυο» (Widyanto et al., 2011). Αρκετά από τα ερωτηματολόγια αυτά έχουν εξεταστεί από τον Beard (2005), ο οποίος σημειώνει ότι τα εργαλεία αυτά έχουν βοηθήσει την έρευνα του εθισμού στο Διαδίκτυο, εντούτοις βασίζονται σε διαφορετικά θεωρητικά υπόβαθρα και δεν συμφωνούν σχετικά με τις υποκείμενες διαστάσεις που καθιστούν τη χρήση τους προβληματική (Weinstein et al., 2014).

Σημειώνεται πως ο εθισμός στο Διαδίκτυο είχε αρχικά προταθεί να συμπεριληφθεί στο Διαγνωστικό και Στατιστικό Εγχειρίδιο για τις Ψυχικές Διαταραχές του 2013 (DSM-5), εν τέλει όμως δεν αναγνωρίστηκε ως διαταραχή. Ακολουθώντας όμως την ερευνητική πρόοδο και την αυξημένη ανάγκη για κλινική αντιμετώπιση, η Αμερικανική Ένωση Ψυχολόγων (APA) αποφάσισε να συμπεριλάβει τον εθισμό στο διαδίκτυο στο παράρτημα των διαταραχών που χρήζουν περαιτέρω προσοχή και έρευνα (Weinstein et al., 2014; Kuss et al., 2013). Ωστόσο, η APA αποφάσισε το 2013 να συμπεριλάβει το Διαδικτυακό Παιχνίδι ως πρόβλημα υπερβολικής συμπεριφοράς στην ενότητα των διαταραχών που σχετίζονται με ουσίες και τις εθιστικές διαταραχές του DSM-5 (Effatpanah et al., 2020; Petry & O'Brien, 2013). Η απόφαση αυτή αν και γενικά έγινε αποδεκτή, έφερε και αρκετές αντιδράσεις καθώς αρκετές περιπτώσεις εθισμού στο Διαδίκτυο φάνηκε να αγνοούνται (Müller et al., 2016). Η APA αιτιολόγησε την απόφασή της αυτή αναφέροντας πως τα επιστημονικά δεδομένα αναφορικά με τα Διαδικτυακά παιχνίδια ξεπερνούν κατά πολύ άλλες περιπτώσεις εθισμού στο Διαδίκτυο, σημειώνοντας την ανάγκη για περισσότερη έρευνα η οποία θα επιτρέψει την εκτίμηση για την επίδραση τους στην υγεία (Müller et al., 2016).

1.1.5. Η εφηβεία

Ως εφηβεία προσδιορίζεται η περίοδος της μετάβασης από την παιδική ηλικία στην ενηλικίωση και αποτελεί μια κρίσιμη περίοδο στη ζωή των ατόμων, καθώς περιλαμβάνει πολλές και ενίοτε απρόβλεπτες και απότομες μεταβολές στην φυσιολογία, την ψυχολογία αλλά και την συμπεριφορά (Fontana et al., 2022; Cheng & Cheng, 2015; Heaven, 1996). Είναι μια περίοδος όπου η ζωή των ατόμων στις διαστάσεις της εξέλιξης και της συμπεριφοράς σε διάφορες προσωπικές και διαπροσωπικές καταστάσεις επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες όπως είναι η οικογένεια, οι φίλοι, το σχολείο και οι κοινωνικές συναναστροφές (Balakrishnan, 2015). Οι παράγοντες αυτοί έχουν μάλιστα καταδειχθεί για την δημιουργία άγχους και πίεσης στους εφήβους (Lürzel et al., 2010; Murray et al., 2011). Στρεσογόνες περιστάσεις έχουν εντοπισθεί να δημιουργούνται από περιστατικά στη σχολική ζωή, όπως αλλαγή σχολείου ή διακοπή φοίτησης, οικογενειακά συμβάντα, όπως αρρώστια ή θάνατος κάποιου μέλους της οικογένειας, αλλά και καταστάσεις που αφορούν τις συναναστροφές, όπως χωρισμός με έναν σύντροφο ή φίλο (Zhao et al., 2017).

Κατά τη διάρκεια των χρόνων της εφηβείας, οι έφηβοι αντιμετωπίζουν τη σημαντική δοκιμασία της ανάπτυξης της δομής της προσωπικότητάς τους, ερχόμενοι παράλληλα αντιμέτωποι με ορισμένα κομβικά καθήκοντα που θα καθορίσουν την ενήλικη υπόστασή τους, όπως η δημιουργία μιας σταθερής και αυθεντικής ταυτότητας, η ικανότητα να ελέγχουν συναισθήματα και η ωρίμανση των διαπροσωπικών σχέσεων, τόσο σε φιλικό όσο και σε ερωτικό επίπεδο (Kroger, 2007). Η ανάπτυξη μιας υγιούς προσωπικότητας είναι ένα απαραίτητο δομικό στοιχείο για την ποιότητα της ψυχοκοινωνικής λειτουργίας των εφήβων, που πηγάζει από την

ικανότητα τους να διαχειρίζονται τις εφηβικές κρίσεις και τις αναπτυξιακές δοκιμασίες επιτυχώς (Sharp & Wall, 2018).

Η χρήση του Διαδικτύου έχει υιοθετηθεί σημαντικά από τους εφήβους, ένεκα του χαμηλού κόστους, της εύκολα προσβάσιμης πλατφόρμας τόσο για κοινωνική αλληλεπίδραση και όσο και ψυχαγωγικές δραστηριότητες (Zhao et al., 2017). Τα υψηλά επίπεδα χρήσης του Διαδικτύου και οι βλάβες που προκαλούνται από την κατάχρησή του, καθιστούν την εφηβεία μια περίοδο με ιδιαίτερο ερευνητικό ενδιαφέρον για μελέτη (Stavropoulos et al., 2013). Η κακή προσαρμογή σε σχέση με διαδικασίες που αφορούν την ανάπτυξη των εφήβων, όπως οι ακαδημαϊκές επιδόσεις (Frangos et al., 2010) και οι διαπροσωπικές σχέσεις (Yang & Tung, 2007), όπως και η εμφάνιση πολλών ψυχολογικών συμπτωμάτων έχουν συνδεθεί με τον εθισμό στο Διαδίκτυο (Casale & Fioravanti, 2011). Αξίζει να σημειωθεί πως αυτού του είδους τα προβλήματα καταδεικνύουν μια κακή προσαρμογή στην ενήλικη ζωή και ως εκ τούτου η μελέτη του φαινομένου στην εφηβεία μπορεί να έχει εξαιρετικής σημασίας συνέπειες όχι μόνο για τα άτομα αυτά αλλά και για την κοινωνία γενικότερα (Stavropoulos et al., 2013)

Ο εθισμός στο διαδίκτυο μπορεί να εντοπιστεί σε όλες τις ηλικιακές ομάδες, ωστόσο είχε ήδη από την αρχή εμφάνισης του φαινομένου είχε παρατηρηθεί ότι εμφανίζεται συχνότερα στα άτομα νεαρότερων ηλικιών (Wang, 2001). Όσο πιο νέα έρχονται τα παιδιά σε επαφή με το διαδίκτυο, τόσο υψηλότερος είναι ο κίνδυνος να αναπτύξουν εθισμό σε αυτό (Wang et al., 2012). Συνάμα, η εφηβεία είναι μια κρίσιμη περίοδος ευαλωτότητας στους εθισμούς σε σχέση με την ενήλικη ζωή, με τους εφήβους να είναι περισσότερο πιθανό να αναπτύξουν συμπεριφορές υπερβολικής χρήσης του Διαδικτύου (Pallanti et al., 2006). Υπάρχει μια φυσική τάση σε αυτές τις ηλικίες να χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο και έτσι να αναπτύξουν πιο εύκολα εθιστικές συμπεριφορές σε αυτό (Tsitsika et al., 2008). Οι έφηβοι συνήθως διαθέτουν ευέλικτο πρόγραμμα

στη ζωή τους, συνεχή πρόσβαση στο Διαδίκτυο ενώ συχνά απουσιάζει η παρέμβαση των γονέων αναφορικά με τη χρήση του διαδικτύου (Kuss et al., 2013). Ταυτόχρονα, στη σημερινή εποχή, οι έφηβοι διαθέτουν νέα και διαφορετικά εργαλεία επικοινωνίας σε σχέση με τις προηγούμενες γενιές, όπως τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Facebook, Instagram, Tik Tok), τα οποία τους παρέχουν ένα νέο τρόπο για να χτίσουν την κοινωνική τους εικόνα, δείχνοντας επιλεγμένες πτυχές της ταυτότητας τους (Cerruti et al., 2017).

Σύμφωνα με το Κέντρο Πληροφόρησης για το Διαδίκτυο της Κίνας, τα βασικά κίνητρα για τη χρήση του διαδικτύου από τους εφήβους είναι η αναζήτηση πληροφοριών, όπως ανάγνωση διαδικτυακών ειδήσεων και η λήψη αρχείων, η επικοινωνία, όπως αποστολή μηνυμάτων, διαδικτυακές συνομιλίες, συμμετοχή σε χώρους και πλατφόρμες συζητήσεων, δημιουργία προσωπικών ιστοσελίδων ή ιστολογίου, η ψυχαγωγία, όπως διαδικτυακά παιχνίδια, παρακολούθηση ταινιών, ακρόαση μουσικής και διάβασμα διαδικτυακών βιβλίων και οι εμπορικής φύσεως ενασχολήσεις, όπως διαδικτυακές αγορές και συναλλαγές (Wang et al., 2012, p.2007). Στο ίδιο πλαίσιο, οι Paracharissi και Rubin (2000) παρέθεσαν πέντε πρωταρχικά διαδικτυακά κίνητρα: τη διαπροσωπική χρησιμότητα, το να περάσει κάποιος την ώρα του, την αναζήτηση πληροφοριών, την άνεση και την ψυχαγωγία.

Αντίστοιχα, οι Song et al. (2004) ανακάλυψαν επτά παράγοντες ευχαρίστησης που συνδέονται με το διαδίκτυο: εικονική κοινότητα, αναζήτηση πληροφοριών, αισθητική εμπειρία, χρηματική αποζημίωση, διασκέδαση, προσωπικό στάτους και διατήρηση σχέσης. Μια άλλη έρευνα κατέδειξε πως τα κίνητρα της διαδικτυακής ενασχόλησης των παιδιών από το γυμνάσιο μέχρι και το πανεπιστήμιο αφορούσαν την αναζήτηση διασκέδασης, κοινωνικότητας, πληροφοριών, την μελέτη και την ανάπτυξη δεξιοτήτων (Luo & Ding, 2000). Σε πιο πρόσφατη έρευνα εντοπίστηκαν έξι βασικές αιτίες χρήσης του διαδικτύου: αναζήτησης διασκέδασης,

κοινωνικότητα, αναζήτηση πληροφοριών, μάθηση, δραστηριότητες σχετικές με το σχολείο και ανάγκη για εκτόνωση (Wang et al., 2012).

Διάφορα αιτιοπαθογενετικά μοντέλα έχουν προταθεί για την ανάπτυξη του εθισμού στο Διαδίκτυο στους εφήβους (Cimino & Cerniglia, 2018). Κάποιοι ερευνητές αποδίδουν την προδιάθεση των εφήβων στην ανάπτυξη εθισμού στο Διαδίκτυο στην έλλειψη αποτελεσματικού ελέγχου, υψηλής παρορμητικότητας και ένα εξαιρετικά ενεργοποιημένο κύκλωμα ανταμοιβής, το οποίο οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην ατελή νευροβιολογική ωρίμανση του εγκεφάλου των εφήβων (Kuss & Lopez-Fernandez, 2016; Hong et al., 2013). Άλλοι επιστήμονες προτείνουν ένα «συστατικό βιο-ψυχοκοινωνικό μοντέλο» που συνδυάζει ψυχοκοινωνικούς παράγοντες ή προβλήματα —ιδίως προβλήματα σχέσεων με συνομηλίκους και/ή με ενήλικες— με τη διαγενεακή μετάδοση ψυχοπαθολογικών και νευροβιολογικών παραγόντων κινδύνου για την ανάπτυξη εθισμού στο Διαδίκτυο (Kim & Hodgins, 2018; Cimino & Cerniglia, 2018; Griffiths, 2005).

Πάντως, η παρουσία του εθισμού στο Διαδίκτυο στους νέους φαίνεται να ποικίλει ανάμεσα στις διάφορες περιοχές του κόσμου (Beard, 2005). Στην ανασκόπησή τους οι Shek et al. (2013) ανέφεραν πως το ποσοστό εμφάνισης του εθισμού στο διαδίκτυο στους εφήβους κυμαινόταν από 1,98 έως 35.8 % σε δυτικές και ανατολικές χώρες. Σύμφωνα με άλλες επιδημιολογικές μελέτες, ο εθισμός στο διαδίκτυο εντοπίζεται σε 1,4 έως 17,9% των εφήβων σε πληθυσμούς του δυτικού και ανατολικού κόσμου (Yen et al., 2007; Mythily et al., 2008; Siomos et al., 2008). Άλλα αποτελέσματα δείχνουν πως σε παγκόσμιο επίπεδο, το ποσοστό εξάρτησης στο διαδίκτυο στις ηλικίες μεταξύ 12 και 41 ετών αγγίζει το 6% (Cheng & Li, 2014). Επιμέρους στοιχεία αναφέρουν πως η συχνότητα εξάρτησης στο Διαδίκτυο στους εφήβους σε μερικές Ευρωπαϊκές χώρες, όπως η Ελλάδα, η Ιταλία αλλά και η Τουρκία, κυμαίνεται μεταξύ 5 έως 15%,

ενώ σε χώρες της Ασίας όπως η Κίνα, η Νότιος Κορέα και η Ταϊβάν, η συχνότητα αγγίζει έως και το 23,4% (Kuss et al., 2014). Η διαφορά των αποτελεσμάτων από χώρα σε χώρα σχετίζεται με διάφορους παράγοντες που ανάγονται στο εννοιολογικό και μεθοδολογικό επίπεδο, όπως η χρήση διαφορετικών εργαλείων, διαγνωστικών κριτηρίων, δειγμάτων και διαφορετικοί ερευνητικοί σχεδιασμοί (Shek & Yu, 2012).

Συγκεκριμένα για την Ελλάδα, όπως αναφέρουν οι Stavropoulos και συνεργάτες (2013), υπάρχει μια ασάφεια σχετικά με την παρουσία του φαινομένου του εθισμού στο διαδίκτυο στους Έλληνες εφήβους. Ειδικότερα, καταδεικνύουν μια έρευνα σε 315 μαθητές γυμνασίου όπου τα αποτελέσματα έδειξαν μηδενική παρουσία του φαινομένου (Tripodaki et al., 2008). Αντίστροφα, μια άλλη έρευνα στην οποία συμμετείχαν 2200 μαθητές από την Θεσσαλία, εντόπισε μια συχνότητα εμφάνισης του φαινομένου της τάξης του 8,2% (Siomos et al., 2008). Μια άλλη έρευνα στην οποία συμμετείχαν 1221 έφηβοι από την Κω, εντόπισε μια συχνότητα εμφάνισης 11% (Floros et al., 2010). Σύμφωνα ακόμα με αναφορές, στην Ελλάδα το 46% των νοικοκυριών διαθέτουν σύνδεση στο διαδίκτυο, τη στιγμή που ο μέσος όρος στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι 70%, ενώ οι άνδρες ηλικίας 16 έως 24 ετών που διαμένουν στις αστικές περιοχές είναι οι πιο συχνοί χρήστες του διαδικτύου (Stavropoulos et al., 2013)

Σε κάθε περίπτωση, τα προαναφερόμενα ποσοστά καταδεικνύουν πως ο εθισμός στο Διαδίκτυο είναι ένα υπαρκτό και σοβαρό πρόβλημα για την ψυχική υγεία των εφήβων παγκοσμίως (Ko, Liu, et al., 2014). Μια έρευνα με εφήβους στον Λίβανο κατέδειξε πως όσο αυξάνονταν τα επίπεδα του εθισμού στο Διαδίκτυο, άλλο τόσο επίσης αυξάνονταν τα επίπεδα της επιθετικότητας, της κατάθλιψης και της παρορμητικότητας (Obeid et al., 2019). Επιπλέον, σε μια έρευνα που διεξήχθη σε έντεκα χώρες της Ευρώπης με 11.356 εφήβους, τα προβλήματα συμπεριφοράς, οι αυτοκτονικές συμπεριφορές, η υπερκινητικότητα, η έλλειψη προσοχής, η

χειροτέρευση των διαπροσωπικών σχέσεων, η κατάθλιψη και το άγχος ήταν ψυχοκοινωνικές συμπεριφορικές διαταραχές που προέβλεπαν τον εθισμό στο Διαδίκτυο (Kaess et al., 2014).

1.1.6. Εθισμός στο Διαδίκτυο και σχολική ζωή.

Επιπλέον, αρκετή προσοχή έχει λάβει το κομμάτι των μαθητών, οι οποίοι θεωρούνται ειδικός πληθυσμός κινδύνου για τον εθισμό στο Διαδίκτυο. Αυτό συμβαίνει γιατί οι μαθητές διαθέτουν μια έμφυτη έλξη προς το διαδίκτυο και μια ενισχυμένη διαδικτυακή εγγραματοσύνη η οποία συνδέεται με τον εθισμό στο Διαδίκτυο (Kuss et al., 2013; Leung & Lee, 2011). Είθισται επίσης να διαθέτουν συνήθως δωρεάν και απεριόριστη πρόσβαση στο διαδίκτυο, ευέλικτα ωράρια και ελευθερία από τον έλεγχο των γονέων (Kuss et al., 2013). Σχετικά με τον τύπο του σχολείου, οι μαθητές των επαγγελματικών σχολείων βρίσκονται σε υψηλότερο κίνδυνο (Van Houtte & Stevens, 2008). Οι μαθητές των επαγγελματικών γυμνασίων είναι περισσότερο ευάλωτοι σε προβλήματα ψυχικής υγείας λόγω της εξαιρετικά χαμηλής κοινωνικό-οικονομικής τους θέσης και στερήσεων (Stavropoulos et al., 2013).

Πιο πρόσφατα ευρήματα φαίνεται να επιβεβαιώνουν πως οι μαθητές των επαγγελματικών σχολείων φαίνεται να είναι ακόμα πιο ευάλωτοι στον εθισμό στο Διαδίκτυο (Zhao et al., 2017). Αυτό φαίνεται πως οφείλεται στο γεγονός πως οι μαθητές των επαγγελματικών σχολείων έχουν περισσότερες ευκαιρίες και διαθεσιμότητα να περιηγηθούν στο διαδίκτυο (Zhao et al., 2017). Επιπλέον, μελέτες έχουν δείξει πως οι μαθητές των επαγγελματικών σχολείων είναι έφηβοι οι οποίοι δεν έχουν τη δυνατότητα να ελέγξουν την συμπεριφορά τους στο Διαδίκτυο (Ha et al., 2007). Σε κάθε περίπτωση, ο εθισμός στο Διαδίκτυο σχετίζεται αρνητικά με τις ακαδημαϊκές επιδόσεις (Yang & Tung, 2007). Αν και η αιτιώδης

σχέση δεν είναι ξεκάθαρη, ο εθισμός στο Διαδίκτυο έχει φανεί πως είναι τόσο δείκτης πρόβλεψης όσο και αποτέλεσμα χαμηλών ακαδημαϊκών επιδόσεων (Zhao et al., 2017; Tsitsika et al., 2011; Huang et al., 2009; Morahan-Martin & Schumacher, 2000). Πιθανώς αυτή η σχέση να εξηγείται από την έλλειψη ύπνου και προσοχής εξαιτίας της χρήσης του Διαδικτύου (Kubey, Lavin, & Barrows, 2001). Μάλιστα, αυτή η συσχέτιση ανάμεσα στον εθισμό του Διαδικτύου και τον μη φυσιολογικό ύπνο έχει αναφερθεί από πολλούς ερευνητές (Wang et al., 2012). Όπως σημειώνουν, το διαδικτυακό παιχνίδι ή η χρήση υπολογιστή πριν τον ύπνο σχετίζονται με αργοπορημένες ώρες ύπνου, μικρότερης διάρκειας ύπνο, ξύπνημα με καθυστέρηση και κακή συνολικά ποιότητα ύπνου (Wang et al., 2012; Oka, Suzuki, & Inoue, 2008; Eggermont & Van den Bulck, 2006)

1.1.7 Άλλοι παράγοντες σε συνδυασμό με την εφηβεία

Διάφοροι παράγοντες στο πεδίο της οικογένειας έχουν εντοπιστεί που είτε λειτουργούν προστατευτικά είτε αυξάνουν την πιθανότητα ανάπτυξης στους εφήβους εθισμού στο Διαδίκτυο (Yu & Shek, 2013). Ως προστατευτικοί παράγοντες έχουν αναφερθεί ο έλεγχος από την οικογένεια, η συνοχή της οικογένειας, οι θετικές και υποστηρικτικές συμπεριφορές των γονέων και γενικά οι καλές σχέσεις μεταξύ γονέων και παιδιών (Park et al., 2008; Yen, Yen, et al., 2007; Chou et al., 2005). Από την άλλη, οι δυσλειτουργίες στην οικογένεια, όπως η οικογενειακή αστάθεια, ο αρνητικός τρόπος ανατροφής από τους γονείς, η ενδοοικογενειακή βία, οι συζυγικές διαφωνίες μεταξύ των γονέων, η χρήση ουσιών από μέλη της οικογένειας λειτουργούν ως παράγοντες κινδύνου (Yu & Shek, 2013). Γενικότερα, τα χαρακτηριστικά των οικογενειακών σχέσεων, της επικοινωνίας εντός της οικογένειας και η αμοιβαιότητα ανάμεσα στα μέλη μιας οικογένειας έχουν εδώ και χρόνια εντοπιστεί ότι επηρεάζουν βαθιά την ανάπτυξη διάφορων

επιβλαβών συμπεριφορών στους εφήβους, μεταξύ των οποίων και ο εθισμός στο Διαδίκτυο (Emery et al., 1999; Nelson et al., 1999). Μελέτες έχουν δείξει πως οι θετικές διαδικασίες της οικογένειας μειώνουν γενικά τους κινδύνους για τους εφήβους για την ανάπτυξη προβληματικών συμπεριφορών (Argy et al., 1999; Rankin & Kern, 1994)

Άλλος ένα παράγοντας, ευρισκόμενος εντός του πλαισίου της οικογένειας, με σημαντικό αντίκτυπο στους κινδύνους της προβληματικής χρήσης του Διαδικτύου είναι το μορφωτικό επίπεδο των γονέων (Ozturk & Ayaz-Alkaya, 2021). Έχει αναφερθεί πως το υψηλό μορφωτικό επίπεδο των γονέων είναι ένας προστατευτικός παράγοντας ενάντια στον εθισμό του Διαδικτύου (Chung et al., 2019). Ωστόσο, μια πρόσφατη έρευνα στην Τουρκία έδειξε πως οι έφηβοι των οποίων οι μητέρες διαθέτουν πτυχίο πανεπιστημίου ήταν 2,5 φορές πιο πιθανό να εμφανίσουν προβλήματα λόγω της χρήσης του Διαδικτύου, από εκείνους τους εφήβους που οι μητέρες τους είχαν χαμηλό μορφωτικό επίπεδο (Ozturk & Ayaz-Alkaya, 2021). Όπως σημειώνουν οι συγγραφείς της έρευνας αυτής, οι μητέρες με πτυχίο πανεπιστημίου είναι πιο πιθανό να έχουν επαγγελματικές διαδικασίες, οι ευθύνες των οποίων τις καθιστά απασχολημένες και τα παιδιά τους στρέφονται στο Διαδίκτυο επειδή δεν μπορούν να περνάνε πολύ χρόνο μαζί τους (Ozturk & Ayaz-Alkaya, 2021).

Σε αυξημένο κίνδυνο εθισμού στο Διαδίκτυο βρίσκονται επίσης σύμφωνα με μελέτες τα μοναχοπαίδια, με την στέρηση συντροφιάς να τα περιορίζει στο να εκφράζουν σκέψεις άγχους και αγανάκτησης και ως εκ τούτου απομονώνονται τους εαυτούς τους και ασχολούνται με το Διαδίκτυο που αποτελεί μια εναλλακτική επιλογή (Zhao et al., 2017; Durkee et al., 2012; Lasgaard et al., 2009). Μελέτες στην Κίνα και στην Ευρώπη εντόπισαν πως οι έφηβοι που δεν είχαν αδέρφια εμφάνιζαν μεγαλύτερη συχνότητα εθισμού στο Διαδίκτυο σε σχέση με εκείνους που είχαν αδέρφια (Zhao et al., 2017; Durkee et al., 2012). Εδώ αξίζει να αναφερθεί η

παρατήρηση πως σε όλες τις περιπτώσεις οι περισσότεροι γονείς αισθάνονται αδύναμοι να συμβουλέψουν τα παιδιά τους για την ορθή χρήση του Διαδικτύου και για αυτό το λόγο ασκούν πολύ συχνά κριτική, η οποία φαίνεται να καταλήγει τελικά να ενισχύει περαιτέρω την υπερβολική χρήση (Ko, Liu, et al., 2014).

Αρκετές είναι οι έρευνες που έχουν αναφέρει το φύλο ως παράγοντα κινδύνου για τον εθισμό στο Διαδίκτυο (Dong et al., 2020; Chung et al., 2019; Fumero et al., 2018). Μια πρόσφατη έρευνα στην Τουρκία έδειξε ότι οι άρρενες έφηβοι ήταν σχεδόν 2 φορές περισσότερο πιθανό να εμφανίσουν προβληματικές συμπεριφορές αναφορικά με το διαδίκτυο σε σχέση με τις γυναίκες εφήβους (Ozturk & Ayaz-Alkaya, 2021). Και στην Ελλάδα αποτελέσματα δείχνουν ότι τα αγόρια έφηβοι είναι σε μεγαλύτερο κίνδυνο εθισμού στο Διαδίκτυο (Stavropoulos et al., 2013). Τα ευρήματα αυτά συμφωνούν με αντίστοιχα στη διεθνή βιβλιογραφία, αλλά και με ευρήματα επιδημιολογικών ερευνών που αφορούν άλλες μορφές συμπεριφορικών εθισμών (Widyanto & Griffiths, 2006; Chou et al., 2005; Ko, Yen, Chen, et al., 2005; Raylu & Oei, 2002; Morahan-Martin & Schumacher, 2000). Η ευαλωτότητα των αγοριών μπορεί να σχετίζεται με τη μεγαλύτερη εξοικείωση των αγοριών στο Διαδίκτυο σε σχέση με τα κορίτσια, μαζί με την εθιστική δυναμική των Διαδικτυακών εφαρμογών που τα αγόρια προτιμούν, όπως τα διαδικτυακά παιχνίδια και οι πορνογραφικές ιστοσελίδες (Tsai et al., 2009; Aslanidou & Menexes, 2008; Papastergiou & Solomonidou, 2005).

Σε αυτό το συμπέρασμα φαίνεται πως καταλήγουν και άλλες έρευνες, οι οποίες αναφέρουν πως οι διαφορές ανάμεσα στα δύο φύλα σχετικά με την προβληματική χρήση του Διαδικτύου πολλές φορές αποδίδονται στις διαφορετικές συμπεριφορικές συνήθειες ανάμεσα στα κορίτσια και τα αγόρια και στο σκοπό που γίνεται χρήση του Διαδικτύου (Ozturk & Ayaz-Alkaya, 2021). Συγκεκριμένα, τα κορίτσια είναι καλύτερα στην αυτοδιαχείριση και τον

συναισθηματικό έλεγχο και η πρόωγη βιοψυχοκοινωνική τους ωρίμανση πιθανόν να μειώνει την τάση για εθισμό στο διαδίκτυο (Dong et al., 2020). Επιπλέον, όπως τονίζεται, οι άνδρες χρησιμοποιούν το Ίντερνετ περισσότερο για να ανακαλύψουν νέες εφευρέσεις, διαδικτυακό σεξ, πορνογραφία και διαδικτυακά παιχνίδια και ένεκα της μη ικανότητας τους να ελέγξουν το χρόνο που αφιερώνουν σε αυτή την διαδικασία γίνονται περισσότερο ευάλωτοι στην προβληματική χρήση του Διαδικτύου (Islam & Hossin, 2016). Και οι διαφορετικοί κοινωνικοί ρόλοι των δύο φύλων φαίνεται πάντως πως παίζουν το ρόλο τους στις διαφορετικές επιλογές που γίνονται στο Διαδίκτυο (Ko, Yen, Chen, et al., 2005). Συγκεκριμένα, ο τρόπος με τον οποίο γίνεται κοινωνικά αντιληπτή η αρρενωπότητα μπορεί να υπαγορεύει συγκεκριμένες συμπεριφορές, συμπεριλαμβανομένης της επιθετικότητας και της σεξουαλικής εκδήλωσης των διαδικτυακών παιχνιδιών μέσω της θέασης πορνογραφικού περιεχομένου (Klingemann & Gomez, 2010).

Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι οι χρήστες του Διαδικτύου για την πρόσβασή τους είναι περισσότερο πιθανό να χρησιμοποιήσουν πρωτίστως την οικεία τους και δευτερευόντως κάποια καφετέρια που παρέχει σύνδεση στο Διαδίκτυο (Tsitsika et al., 2009). Αμφότερες αυτές οι τοποθεσίες επιτρέπουν στους εφήβους να σερφάρουν ελεύθερα στο Διαδίκτυο, χωρίς την πίεση του ελέγχου από τους γονείς ή κάποιον άλλον. Κατ' αυτό τον τρόπο αυτές οι τοποθεσίες λειτουργούν για τους εφήβους ως διέξοδοι για την έναρξη και τη συνέχιση της χρήσης του Διαδικτύου (Tsitsika et al., 2009). Επιπλέον, μερικές έρευνες υποστηρίζουν πως οι έφηβοι που ζουν σε αστικές περιοχές βρίσκονται σε μεγαλύτερο κίνδυνο από εκείνους που ζουν στην ύπαιθρο (Peen et al., 2007). Υπάρχουν βέβαια και έρευνες που υποστηρίζουν ακριβώς το αντίθετο (Hanson et al., 2008). Στην Ελλάδα, υπάρχουν στοιχεία ότι στην περιοχή της Αθήνας υπάρχει μεγαλύτερη διάδοση της χρήσης του του Διαδικτύου (Stavropoulos et al., 2013).

Συνάμα, περισσότερα άτομα από αστικές παρά από αγροτικές περιοχές φαίνονται από στοιχεία να επισκέπτονται κλινικά κέντρα αντιμετώπισης εθισμού του Διαδικτύου (Stavropoulos et al., 2013). Κοινωνικο-εκπαιδευτικοί λόγοι και κοινωνικοοικονομικές στερήσεις πιθανώς εξηγούν αυτά τα ευρήματα (DeVoe et al., 2009). Αυτό μπορεί να εξηγείται από το γεγονός ότι σε σχέση με τις αστικές κοινωνίες, οι μικρότερες κοινωνίες χαρακτηρίζονται από ισχυρότερους κοινωνικούς δεσμούς, γεγονός που προσφέρει περισσότερες ευκαιρίες για κοινωνικοποίηση αλλά και γενική αίσθηση ασφάλειας και «ανήκειν» (Reijneveld et al., 2010). Τα στοιχεία αυτά μπορεί να προστατεύουν τους εφήβους από την υπερβολική χρήση του Διαδικτύου, αφού τους παρέχονται εναλλακτικοί τρόποι αντιμετώπισης των αρνητικών συναισθημάτων, τα οποία μπορεί να ενισχύουν την ευαλωτότητα στον εθισμό στο Διαδίκτυο (Young, 1998). Επίσης, οι περιοχές υψηλής επικινδυνότητας στις αστικές περιοχές μπορεί να σχετίζονται με παράγοντες όπως γειτονιές με εγκληματικότητα, απομόνωση και στρεσογόνες συνθήκες, οι οποίες ενισχύουν την ευαλωτότητα στον εθισμό στο Διαδίκτυο (Haynes & Gale, 1999). Όπως αναφέρουν και οι Stavropoulos et al., (2013), οι ψυχιατρικές διαταραχές είναι πιο διαδεδομένες στις αστικές περιοχές.

Το ξέσπασμα της πανδημίας του κορονοϊού διατάραξε την καθημερινότητα των πολιτών σε όλο τον πλανήτη (King et al., 2020). Έρευνες που είχαν και παλαιότερα ασχοληθεί με τις επιπτώσεις που επιφέρουν οι καταστροφές όπως οι επιδημίες, οι τρομοκρατικές επιθέσεις, οι φυσικές καταστροφές, είχαν δείξει πως υπάρχει αύξηση των επιπέδων εθισμού, ο οποίος περιλαμβάνει κάπνισμα, υπερβολική κατανάλωση αλκοόλ και χρήση του Διαδικτύου (Lin, 2020; Lee et al., 2017; DiMaggio et al., 2009). Ο μέσος όρος της ημερήσιας χρήσης του Διαδικτύου κατά τη διάρκεια της πανδημίας αυξήθηκε σε σχέση με την περίοδο πριν το ξέσπασμα αυτής, γεγονός που αύξησε τον κίνδυνο του εθισμού στο Διαδίκτυο (Duan et al., 2020; Lin, 2020). Τόσο

οι καραντίνες που επιβλήθηκαν ως μέτρο περιορισμού της διασποράς του κορονοϊού όσο και η αύξηση της χρήσης του Διαδικτύου στην πανδημία, έχουν συνδεθεί με ψυχοκοινωνικά προβλήματα (Guessoum et al., 2020; Zhou et al., 2020). Ψυχοκοινωνικά προβλήματα όπως άγχος, κατάθλιψη, επιθετικότητα, αυτοκτονικές συμπεριφορές, υπερκινητικότητα, έλλειψη προσοχής, εχθρότητα και πίεση εμφανίζονται πιο συχνά με τη χρήση του διαδικτύου (Guessoum et al., 2020; Zhou et al., 2020; Ozturk & Ayaz-Alkaya, 2021; Dong et al., 2020)

Οι έφηβοι κατά τη διάρκεια της πανδημίας χρησιμοποιούσαν το Διαδίκτυο για διάφορους σκοπούς, όπως δημιουργία κοινωνικών επαφών, ηλεκτρονικά παιχνίδια, ασκήσεις για το σχολείο και απόκτηση πληροφοριών για ποικίλα ζητήματα ενώ παράλληλα υπήρχε και η τηλεκαίδηση (Dong et al., 2020). Κατά την περίοδο της πανδημίας του Covid-19, η τεχνολογία ήταν απαραίτητη για να μπορούν οι μαθητές να έχουν πρόσβαση σε εκπαιδευτικά εργαλεία, να αλληλοεπιδρούν μεταξύ τους και για να μπορέσουν να κάνουν αυτό που τα παιδιά έχουν περισσότερο ανάγκη: το παιχνίδι (Wiederhold, 2020). Το τελευταίο αυτό συμπέρασμα εξηγεί σε μεγάλο βαθμό ότι στην πανδημία παρατηρήθηκε ραγδαία αύξηση της κατανάλωσης ψηφιακής ψυχαγωγίας (Lin, 2020; King et al., 2020). Ωστόσο, η μακρά αποχή από την δια ζώσης εκπαίδευση σε συνδυασμό με τα μέτρα περιορισμού της κίνησης επηρέασαν αρνητικά την ψυχοκοινωνική κατάσταση των εφήβων, προκαλώντας αξιοσημείωτη αύξηση στη χρήση του Διαδικτύου από τη μεριά τους (Guessoum et al., 2020; Lin, 2020).

Σε αυτά τα δεδομένα θα πρέπει να προστεθούν και διάφοροι κοινωνιολογικοί παράγοντες που έχουν εντοπιστεί ότι συσχετίζονται με τον εθισμό στο Διαδίκτυο, όπως η λειτουργία της οικογένειας και η ύπαρξη πραγματικής κοινωνικής υποστήριξης (Hwang et al., 2020; Ko, Wang, et al., 2014; Karaer & Akdemir, 2019). Η κακή λειτουργία μιας οικογένειας αύξησε τον κίνδυνο εθισμού στο Διαδίκτυο την περίοδο του ξεσπάσματος της πανδημίας (Lin, 2020). Η λειτουργία

μιας οικογένειας είναι ένας σημαντικός ενδείκτης του πως αλληλεπιδρούν τα μέλη μιας οικογένειας μεταξύ τους αλλά και του πως λειτουργούν οι αδυναμίες και τα δυνατά σημεία μιας οικογένειας (Lin, 2020). Στην πανδημία του Covid-19, υπήρξε ένας καταγισμός από στρες, που επηρέασε και τα παιδιά και τα μέλη των οικογενειών τους. Η παρουσία σε οικογένειες με κακή λειτουργία, βρέθηκε πως αυξάνει την πιθανότητα στους εφήβους να αυξήσουν την χρήση του Διαδικτύου σε μια προσπάθεια τους να κατευνάσουν το στρες που προκαλείται από την οικογένειά τους (Lin, 2020).

Μια έρευνα στη Γερμανία εντόπισε πως τα 2/3 των εφήβων βρίσκονται σε καθεστώς επιβάρυνσης από την πανδημία του κορονοϊού και αντιμετωπίζουν περισσότερο άγχος και περισσότερα προβλήματα ψυχικής υγείας σε σχέση με το διάστημα πριν την πανδημία (Ravens-Sieberer et al., 2021). Σε μια άλλη έρευνα μετα-ανάλυσης που διενεργήθηκε πριν την πανδημία του Covid-19, ένα ποσοστό της τάξεως του 13,6% των εφήβων ήταν εθισμένοι στο Διαδίκτυο (Fumero et al., 2018), τη στιγμή που σε αντίστοιχη έρευνα που διεξήχθη κατά τη διάρκεια της πανδημίας το 24,4% των εφήβων εμφανίστηκαν να έχουν εθισμό στο Διαδίκτυο (Lin, 2020). Παρόμοια αποτελέσματα παρουσίασε και μια έρευνα στην Κίνα, που έδειξε πως η συχνότητα και η διάρκεια της ψυχαγωγικής χρήσης του Διαδικτύου από τους εφήβους αυξήθηκε κατά τη διάρκεια της πανδημίας (Dong et al., 2020).

1.2. Διαταραχές εσωτερίκευσης και εξωτερίκευσης

Τα προβλήματα εσωτερίκευσης αφορούν προβλήματα εντός του εαυτού και υπερελεγχόμενες συμπεριφορές. Τα κοινά τους χαρακτηριστικά είναι η απόσυρση από τις κοινωνικές σχέσεις ή η παραμέληση από τους συνομήλικους και η μειωμένη αυτοαποτελεσματικότητα και αυτοεκτίμηση. Στην κατηγορία των διαταραχών εσωτερίκευσης ανήκουν οι αγχώδεις διαταραχές και οι διαταραχές της διάθεσης (Μπεζεβέγκης, 2011).

Τα προβλήματα εξωτερίκευσης αφορούν υποελεγχόμενες, θορυβώδεις και διαταρακτικές συμπεριφορές, οι οποίες είναι εμφανείς και ενοχλητικές για τα πρόσωπα του περιβάλλοντος του εφήβου. Συχνά σε αυτές τις περιπτώσεις υπάρχει επιθετικότητα, μεγάλη ενεργητικότητα ή παρορμητικότητα. Οι διαταραχές εξωτερίκευσης είναι η Διαταραχή ελλειμματική προσοχής-υπερκινητικότητας, η Εναντιωματική προκλητική διαταραχή και η Διαταραχή διαγωγής (Μπεζεβέγκης, 2011).

Τα προβλήματα εσωτερίκευσης περιλαμβάνουν παθολογικά χαρακτηριστικά όπως άγχος, απομάκρυνση και κατάθλιψη ενώ τα προβλήματα εξωτερίκευσης αποτελούνται από παθολογικά χαρακτηριστικά όπως όπως διαταραχή συμπεριφοράς, διαταραχή χρήσης ουσιών και διαταραχή ελλειμματικής προσοχής-υπερκινητικότητας (Fontana et al., 2022). Τα προβλήματα εξωτερίκευσης διαθέτουν συμπτώματα που βρίσκονται σε αντιδιαστολή με τους άλλους ανθρώπους και τις προσδοκίες αυτών, με τις αρνητικές συνέπειες να είναι περισσότερες στους άλλους από ότι στο ίδιο το άτομο (Esmailzadeh Azad et al., 2018). Από την άλλη, τα συμπτώματα εσωτερίκευσης προκαλούν περισσότερο ζημιά στο ίδιο το άτομο παρά στους άλλους, με τον πυρήνα τους να εντοπίζεται στην διαταραχή της διάθεσης (Lee et al., 2014). Μελέτες έχουν δείξει πως τα προβλήματα εσωτερίκευσης και εξωτερίκευσης αποτελούν

σημαντικούς παράγοντες δυσπροσαρμοστικής προσωπικότητας και σχετίζονται με τη λειτουργία της προσωπικότητας στην εφηβεία (Ammaniti et al., 2015).

Αναφορικά με τα συμπτώματα εσωτερίκευσης, αυτά περιλαμβάνουν προβλήματα όπως άγχος, δυσφορία όσον αφορά τις κοινωνικές δεξιότητες, σύγχυση, προβλήματα στα οποία ένα άτομο δεν έχει την ικανότητα να αντιμετωπίσει τον εξωτερικό κόσμο, ή δεν έχει την ικανότητα να αντιμετωπίσει τον φόβο που έρχεται από αυτόν, με τον φόβο αυτό να οδηγεί σε πολύ μεγάλο ποσοστό στην κοινωνική αποφυγή και στην προσφυγή στον εσωτερικό αλλά και τον εικονικό κόσμο του Διαδικτύου (Esmaeilzadeh Azad et al., 2018). Πράγματι, πολλά άτομα με συμπτώματα εσωτερίκευσης, υπό την επίδραση διάφορων παραγόντων όπως ο κοινωνικός φόβος, η επιθυμία για κοινωνική απομόνωση και η ανεπάρκεια κοινωνικής επικοινωνίας, αποστερούνται την ικανοποίηση της συμμετοχής στην κοινωνική ζωή (Vatani et al., 2015).

1.2.1. Τα προβλήματα εσωτερίκευσης και εξωτερίκευσης

Τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας των ατόμων έχουν απασχολήσει ιδιαίτερα την μελέτη του φαινομένου και έχουν συνδεθεί με τον εθισμό στο Διαδίκτυο (Kuss et al., 2013). Στοιχεία της προσωπικότητας όπως η έλλειψη επιμονής, ο ψυχωτισμός, η αναζήτηση ενθουσιασμού και η επιθετικότητα, έχουν βρεθεί ότι σχετίζονται με τον εθισμό στο Διαδίκτυο (Mehroof & Griffiths, 2010; Mottram & Fleming, 2009; Tosun & Lajunen, 2009). Υψηλή αποφυγή βλάβης, αναζήτηση καινοτομίας, εξάρτηση από ανταμοιβή, χαμηλός αυτοπροσδιορισμός καθώς και χαμηλή συνεργατικότητα, έχουν αναφερθεί σε μελέτες στη Νότια Κορέα (Ha et. al., 2007; Ko et al., 2006). Σημαντικό ρόλο στο ποσοστό που κάποιο πρόσωπο κάνει χρήση του Διαδικτύου φαίνεται πως παίζουν τόσο η εξωστρέφεια όσο και η εσωστρέφεια (Ross et al., 2009; Zywica & Danowski, 2008). Τα υψηλά αποτελέσματα σε νευρώσεις και τα χαμηλά αποτελέσματα σε εξωστρέφεια αλλά και στο να είναι κανείς ευχάριστος και

συναισθηματικά σταθερός έχουν προσδιοριστεί σε μελέτες ως σημαντικοί παράγοντες κινδύνου αναφορικά με τον εθισμό στο Διαδίκτυο (Dong et al., 2012; Xiuqin et al., 2010; Tsai et al., 2009; van der Aa et al., 2008). Οι έφηβοι έρχονται αντιμέτωποι με το φαινόμενο του εθισμού στο Διαδίκτυο υπό την επίδραση διάφορων εσωτερικών, διαπροσωπικών, ακόμα και περιβαλλοντικών παραγόντων, κοινωνικής απομόνωσης, με τα συμπτώματα εσωτερίκευσης να είναι οι σημαντικότεροι παράγοντές του (Kubiszewski et al., 2015)

Κλινικές μελέτες αναφέρουν πως τα συμπτώματα εσωτερίκευσης έχουν σημαντικό αντίκτυπο στη χρήση του Διαδικτύου και στα κοινωνικά δίκτυα για τα παιδιά και τους εφήβους (Satoorian et al., 2016). Σε ξεχωριστές έρευνες, οι Sheldon (2008) και Yoo et al., (2004) κατέδειξαν πως τα άτομα με συμπτώματα εσωτερίκευσης και εξωτερίκευσης είναι περισσότερο πιθανό να εμφανίσουν προσκόλληση στα κοινωνικά δίκτυα και στις ηλεκτρονικές πλατφόρμες επικοινωνίας. Όπως μάλιστα αναφέρουν οι Kuss et. al (2013, p. 964) τα άτομα με μεγάλα κοινωνικά δίκτυα εκτός Διαδικτύου, τα οποία είναι πιο εξωστρεφή και έχουν περισσότερη αυτοεκτίμηση, χρησιμοποιούν τα κοινωνικά δίκτυα για κοινωνική ενδυνάμωση, υποστηρίζοντας το αξίωμα «ο πλούσιος γίνεται πλουσιότερος». Στον αντίποδα, τα άτομα με περιορισμένες κοινωνικές επαφές προσπαθούν να αντισταθμίσουν την χαμηλή αυτοεκτίμηση και την χαμηλή χαρά για ζωή χρησιμοποιώντας τα κοινωνικά δίκτυα για διαδικτυακή αναγνωρισιμότητα, υποστηρίζοντας έτσι την υπόθεση της κοινωνικής αποζημίωσης «οι φτωχοί γίνονται πλουσιότεροι» (Kuss et al., 2013, p.964; Mehdizadeh, 2010; Barker, 2009; Ellison et al., 2007).

1.3 Προβλήματα από τον εθισμό στο Διαδίκτυο

Διεθνείς μελέτες έχουν δείξει πως η υιοθέτηση μιας πρακτικής καθημερινής χρήσης του Διαδικτύου συνδέεται με επιβλαβείς συνέπειες στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη και στη συμπεριφορά των ατόμων, με το Διαδίκτυο να έχει παρατηρηθεί πως επηρεάζει τον κάθε άτομο διαφορετικά, σύμφωνα με τα δικά του ψυχοσυναισθηματικά χαρακτηριστικά και την χρήση του Διαδικτύου που ο καθένας και η καθεμία κάνει (Süss, 2007; Yan, 2006; Bremer, 2005). Πιο πρόσφατες έρευνες εντόπισαν πως η υπερβολική χρήση του Διαδικτύου έχει αρνητική επίδραση στην σωματική υγεία, προκαλώντας συμπτώματα όπως πονοκέφαλοι, μύοσκελετικοί πόνοι και κόπωση (Cerutti et al., 2016; Hinkley et al., 2014; Choi et al., 2009). Ως παράγοντες που φαίνεται να συσχετίζονται με τον εθισμό στο Διαδίκτυο έχουν αναφερθεί και τα υψηλά επίπεδα νεύρωσης, η αυξημένη παρορμητικότητα, η αλεξιθυμία, η χαμηλή αυτοεκτίμηση και η κακή προσωπική ψυχοσωματική κατάσταση (Lin, 2020; Zhang, 2020; Wachs et al., 2020; Shi & Du, 2019; Sharma & Sharma, 2018).

Άλλες μελέτες αναφέρουν πως ο εθισμός στο Διαδίκτυο σχετίζεται με διαταραχές άγχους (Kratzer & Hegerl, 2008; Shepherd & Edelman, 2005), ντροπαλότητα (Saunders & Chester, 2008), εσωστρέφεια (Ebeling-Witte et al., 2007), διαταραχές της προσωπικότητας (Bernardi & Pallanti, 2009) αλλά και προβλήματα ψυχικής υγείας όπως, διπολική διαταραχή, κοινωνική φοβία, ειδικά στους νέους (Yen et al., 2007). Άλλες μελέτες αναφέρουν πως εθισμός στο Διαδίκτυο που προκαλείται από την υπερβολική και δίχως όρια χρήση του, μπορεί να προκαλέσει έντονη ψυχική δυσφορία και βλάβες στην λειτουργικότητα της καθημερινότητας, ενώ υφίστανται και συνυπάρχουσες ψυχιατρικές διαταραχές στις οποίες περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων η κατάχρηση ουσιών, η Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής και

Υπερκινητικότητας (ΔΕΠΥ) και η κατάθλιψη (Adelantado-Renau et al., 2019; Griffiths et al., 2016; Ho et al., 2014).

Πρόσφατες μελέτες έχουν ασχοληθεί με τους μηχανισμούς που μπορεί να ευθύνονται για την συσχέτιση μεταξύ των προβλημάτων εσωτερίκευσης και της χρήσης του Διαδικτύου. Αναλυτικότερα, οι έφηβοι που ασχολούνται σε μεγάλο βαθμό με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης βιώνουν χαμηλής ποιότητας ύπνο, κάτι το οποίο μπορεί να μεσολαβεί προς την πορεία εμφάνισης προβλημάτων εσωτερίκευσης (Li, Buxton, et al., 2019). Ο χρόνος που αφιερώνεται στα μέσα δικτύωσης μπορεί να αυξήσει επίσης τον κίνδυνο διαδικτυακού εκφοβισμού, ο οποίος συνδέεται στενά με τα συμπτώματα κατάθλιψης (Bottino et al., 2015). Η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης μπορεί να εκθέσει τους εφήβους σε εξιδανικευμένα πλαίσια αυτοπροβολής που επηρεάζουν αρνητικά την εικόνα για το σώμα και ευνοούν τις κοινωνικές συγκρίσεις (McCrae et al., 2017). Ο ελλιπής συναισθηματικός έλεγχος και η έλλειψη κοινωνικής αλληλεπίδρασης μπορεί επίσης να συσχετίζεται με τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και να ευνοούν την εμφάνιση συμπτωμάτων άγχους και κατάθλιψης (Hoge et al., 2017). Γίνεται έτσι αντιληπτό ότι η λιγότερη ώρα στα κοινωνικά μέσα δικτύωσης και επομένως στο Διαδίκτυο, μπορεί να συμβάλλει στην ψυχική υγεία των ατόμων (Riehm et al., 2019). Μάλιστα, μια μελέτη έδειξε πως εάν οι έφηβοι που χρησιμοποιούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για πάνω από 30 λεπτά ημερησίως τα είχαν χρησιμοποιήσει για 30 ή λιγότερα λεπτά, θα υπήρχαν 9,4% λιγότερες περιπτώσεις προβλημάτων εσωτερίκευσης και 7,3 % λιγότερες περιπτώσεις με προβλήματα εξωτερίκευσης (Riehm et al., 2019).

Στο πλαίσιο της συμμετοχής στην κοινωνική ζωή, αρκετές μελέτες έχουν αναφερθεί στη συσχέτιση μεταξύ της χρήσης του Διαδικτύου και των διαπροσωπικών επαφών. Αρκετοί ερευνητές βρήκαν ότι η χρήση του Διαδικτύου είχε αρνητικές συνέπειες στις διαπροσωπικές

σχέσεις, ενώ υπήρξαν και άλλοι που εντόπισαν θετικές επιδράσεις (Kraut et al., 1998), (Howard et al., 2001; DiMaggio et al., 2001). Πάντως, οι έφηβοι που αφιερώνουν πολύ χρόνο σερφάροντας στο Διαδίκτυο έχουν αναφέρει κακές διαπροσωπικές σχέσεις, πιθανώς εξαιτίας της προτίμησης στην διαδικτυακή επικοινωνία η οποία μπορεί να επιδεινώσει την αποφυγή των κατ' ιδίαν επαφών (Lee & Stapinski, 2012). Μαθητές με κακές διαπροσωπικές σχέσεις έχουν αναφέρει πως η ανώνυμη κάθαρση μέσω του Διαδικτύου μπορεί να λειτουργήσει ως μια στρατηγική αντιμετώπισης (Reeves, 2000). Σε αυτό βέβαια χωράει και μια διαφορετική προσέγγιση που θέλει τους εφήβους που χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο για κάθαρση να έχουν επιθετικά χαρακτηριστικά στην προσωπικότητα τους τα οποία οδηγούν σε ένα χαρακτηριστικό αγχώδους προσκόλλησης (Bonab & Koohsar, 2011). Όπως αναφέρεται, η συμμετοχή σε κοινωνικά δίκτυα εικονικής πραγματικότητας επιτρέπει στα άτομα να δημιουργήσουν στενές σχέσεις με διαδικτυακούς φίλους και αυτές οι σχέσεις μπορεί να τους παρέχουν μια αίσθηση κατανόησης η οποία τους κάνει να αισθάνονται ασφαλείς και ότι έχουν κάποιον στο Διαδίκτυο να τους ακούσει όταν το χρειάζονται (Wang & Wang, 2013). Έρευνες έχουν δείξει πως υπάρχει μεγάλη πιθανότητα για τα παιδιά που είναι κλεισμένα στο σπίτι, όπως στην πρόσφατη περίοδο της πανδημίας του Covid-19, να αυξήσουν τη χρήση του Διαδικτύου για να έχουν την επαφή με τους διαδικτυακούς τους φίλους όταν τους χρειάζονται (Hwang et al., 2020; Lin et al., 2018; Ko et al., 2014; Wang & Wang, 2013).

1.3.1. Ειδικότερα Στοιχεία για ΔΕΠΥ

Στη διεθνή βιβλιογραφία η ΔΕΠΥ έχει επισημανθεί ως ένας παράγοντας κινδύνου για την εθιστική χρήση ουσιών κατά την εφηβεία (Biederman et al., 1998; Tapert et al., 2002). Επιπλέον, οι έφηβοι με περιορισμένες ικανότητες προσοχή φαίνεται να διατρέχουν υψηλότερο κίνδυνο για προβληματική χρήση ουσιών (Tapert et al., 2002). Κλινικές παρατηρήσεις έχουν δείξει πως τα

παιδιά και οι έφηβοι με ΔΕΠΥ τείνουν να ενδίδουν στο να βλέπουν τηλεόραση, να παίζουν βιντεοπαιχνίδια και να χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο ενώ είναι απρόθυμοι να συμμετάσχουν σε διαδικασίες οι οποίες απαιτούν διαρκή πνευματική προσπάθεια (Yoo et al., 2004). Μια μελέτη που αφορούσε την αξιολόγηση των συμπτωμάτων της ΔΕΠΥ και του εθισμού στο Διαδίκτυο σε μαθητές του Δημοτικού στην Κορέα εντόπισε σημαντική θετική συσχέτιση τόσο της έλλειψης προσοχής όσο και της υπερκινητικότητας και παρορμητικότητας με τον εθισμό στο Διαδίκτυο, προτείνονται πως τα παραπάνω αποτελούν παράγοντες κινδύνου για την ανάπτυξη αυτού του εθισμού (Yoo et al., 2004).

Το τελευταίο συμπέρασμα φαίνεται να εξηγείται από τη γνωσιακή ρύθμιση των ατόμων με ΔΕΠΥ (Yoo et al., 2004). Σύμφωνα με έρευνες, η γνωσιακή και συναισθηματική δυσλειτουργία στα άτομα με ΔΕΠΥ προκαλεί μεταβολές στην ποσότητα και ποιότητα ενασχόλησης με διαδικασίες αλλά και προτίμηση σε γεγονότα άμεσης ανταμοιβής έναντι πιο χρονοβόρων (Sonuga-Barke, 2002). Στο ίδιο πλαίσιο έχει αναφερθεί και η τάση για αναζήτηση διέγερσης σε παιδιά με ΔΕΠΥ (Antrop et al., 2002). Η χρήση του Διαδικτύου προσφέρει πράγματι διαρκώς μεταβαλλόμενα και πολυτροπικά ερεθίσματα αλλά και άμεση ανταμοιβή με σχεδόν ελάχιστη καθυστέρηση (Yoo et al., 2004). Ως εκ τούτου, η χρήση του Διαδικτύου δείχνει να προσαρμόζεται πολύ καλά στο γνωσιακό μοτίβο της ΔΕΠΥ, ενώ και το γεγονός ότι τα παιδιά που βρίσκονται υπό καθεστώς εθισμού στο Διαδίκτυο εμπλέκονται περισσότερο σε παιχνίδια από ότι σε άλλες λειτουργίες, δείχνει να επιβεβαιώνει αυτή την άποψη μιας και τα παιχνίδια θεωρούνται οι πιο διεγερτικές και άμεσα ανταποδοτικές δραστηριότητες στο Διαδίκτυο (Yoo et al., 2004).

1.3.2. Ειδικότερα στοιχεία για την Κατάθλιψη

Ταυτόχρονα, στοιχεία από προηγούμενες έρευνες δείχνουν πως η κατάθλιψη είναι από τα πιο συχνά προβλήματα ψυχικής υγείας που σχετίζονται με τον εθισμό στο Διαδίκτυο στους εφήβους (Zhao et al., 2017; Ho et al., 2014; Yen et al., 2007). Μολονότι παραμένει ακόμα άγνωστο αν ο εθισμός στο Διαδίκτυο είναι το αίτιο ή το αποτέλεσμα της κατάθλιψης, η συννοσηρότητα εθισμού στο Διαδίκτυο και κατάθλιψης έχει αποδειχθεί ότι υφίσταται (Zhao et al., 2017; Guo et al., 2012; Ko et al., 2012; Ko et al., 2009; Ha et al., 2007). Η κατάθλιψη είναι η πιο συχνή νευροψυχιατρική διαταραχή που προσδιορίζεται ως μια δυσάρεστη κατάσταση διάθεσης, στην οποία εμφανίζονται πολλά συναισθηματικά και σωματικά συμπτώματα όπως δυσφορία, αρνητικές και απαισιόδοξες στάσεις, απώλεια ικανοποίησης και ενδιαφέροντος καθώς και αϋπνία (Ostovar et al., 2016). Θεωρείται ως ένα σοβαρό πρόβλημα δημόσιας και ψυχικής υγείας για τους εφήβους, επηρεάζει όμως αντίστοιχα και τα παιδιά, τους ενήλικες και τους ηλικιωμένους (Zhao et al., 2017).

Το Διαδίκτυο προσφέρει ευκαιρίες στους εφήβους να αποκτήσουν πρόσβαση σε ένα νέο κόσμο που μπορεί να ικανοποιήσει τις προσωπικές τους ανάγκες (Yang, 2001). Τα άτομα που βιώνουν κατάθλιψη προσπαθούν να μετριάσουν και να ανακουφίσουν τα συναισθηματικά τους συμπτώματα μέσω της χρήσης του Διαδικτύου και μπορεί να αφιερώνουν πολύ μεγάλα χρονικά διαστήματα σε αυτό, αναζητώντας ηρεμία και αποσυμφόρηση (Servidio et al., 2021; Zhao et al., 2017). Ωστόσο, αν οι ψυχολογικές τους ανάγκες δεν ικανοποιηθούν, τότε δαπανούν όλο και περισσότερο χρόνο στο Διαδίκτυο για να μετριάσουν και να ανακουφίσουν τα αρνητικά τους συναισθήματα (Servidio et al., 2021; Zhao et al., 2017). Όταν όμως η χρήση του Διαδικτύου καταλήξει να είναι υπέρμετρη, τότε μπορεί να οδηγήσει σε επιπρόσθετα άγχη και πιέσεις που μπορούν να επιδεινώσουν και τα συμπτώματα της κατάθλιψης (Servidio et al., 2021; Zhao et al.,

2017) . Με αυτό τον τρόπο οι έφηβοι παγιδεύονται σε έναν φαύλο κύκλο και μπορεί να οδηγηθούν μέσω του Διαδικτύου σε ακόμη πιο σοβαρή κατάθλιψη (Servidio et al., 2021;Zhao et al., 2017).

1.4. Σκοπός της μελέτης

Σύμφωνα με έρευνες των τελευταίων χρόνων, παρουσιάζεται σχέση μεταξύ του Εθισμού στο Διαδίκτυο με Προβλήματα Εσωτερίκευσης και Εξωτερίκευσης. Σύμφωνα με την έρευνα που έγινε στο νησί Κως (Fisoun, Floros, Geroukalis, Ioannidi, Farkonas, Sergentani, Angelopoulos & Siomos, 2012) η κατάχρηση του διαδικτύου συσχετίστηκε στατιστικώς σημαντικά με αντικοινωνικές και επιθετικές συμπεριφορές σε εφήβους. Επίσης στην εν λόγω έρευνα βρέθηκαν διαφορές μεταξύ των φύλων ως προς τις δραστηριότητες του διαδικτύου, με τα αγόρια να εστιάζουν περισσότερο σε αυτές σχετικά με τα ενδιαφέροντα τους και τα κορίτσια στις σχετικές με την επικοινωνία. Και για τα δύο φύλα, όσο αυξανόταν η χρήση του διαδικτύου τόσο αυξάνονταν και οι πιθανότητες εμπλοκής σε προβληματικές συμπεριφορές που βλάπτουν άλλα άτομα, όπως επίθεση ή κλοπή.

Σε έρευνα που έγινε το 2014 σε έφηβους επτά χωρών της Ευρώπης βρέθηκε ότι η δυσλειτουργική χρήση του διαδικτύου ήταν υψηλότερη στα έφηβα αγόρια από ότι στα κορίτσια, καθώς και ότι τα προβλήματα εσωτερίκευσης και εξωτερίκευσης σχετίζονται στατιστικώς σημαντικά με τη δυσλειτουργική χρήση του διαδικτύου. Πιο συγκεκριμένα, η παρουσία δυσλειτουργικής χρήσης του διαδικτύου προέβλεψε υψηλότερα επίπεδα συναισθηματικών και συμπεριφορικών προβλημάτων (Tsitsika και συν., 2014).

Σε έρευνα που έγινε το 2017 στην Ιταλία βρέθηκε ότι τα υψηλότερα επίπεδα της χρήσης του διαδικτύου σχετίζονται με σωματικά συμπτώματα, συμπτώματα κατάθλιψης και συμπεριφορικά προβλήματα. Τα συμπτώματα κατάθλιψης βρέθηκαν να προβλέπουν τον εθισμό στο διαδίκτυο και τα προβλήματα εσωτερίκευσης και εξωτερίκευσης καθώς και να ασκούν έμμεση επίδραση στα προβλήματα εσωτερίκευσης και εξωτερίκευσης μέσω του εθισμού στο διαδίκτυο. Επίσης, ο εθισμός στο διαδίκτυο βρέθηκε να προβλέπει στατιστικώς σημαντικά και

τα προβλήματα εσωτερίκευσης και τα προβλήματα εξωτερίκευσης (Cerruti, Spensieri, Preshaghi, Valastro, Fontana & Guidetti, 2017).

Το 2019 διεξήχθη διαχρονική μελέτη στις Ηνωμένες Πολιτείες με σκοπό να εκτιμηθεί εάν ο χρόνος που περνούν οι έφηβοι στο μέσα κοινωνικής δικτύωσης σχετίζεται με τα προβλήματα εσωτερίκευσης και εξωτερίκευσης. Κατά την ολοκλήρωση βρέθηκε ότι η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης για παραπάνω από μισή ώρα την ημέρα αυξάνει τις πιθανότητες για εμφάνιση προβλημάτων εσωτερίκευσης, καθώς και συνοσηρών καταστάσεων εξωτερίκευσης (Riehm, Feder, Tormolehn, Crum, Young, Green, Pacek, La Flair & Mojtabai, 2019).

Το 2020 στην Τεχεράνη έγινε έρευνα με σκοπό την εκτίμηση του επιπολασμού του εθισμού στο διαδίκτυο σε έφηβους με συγκεκριμένα κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά και την επίπτωση του στην ψυχική τους υγεία. Βρέθηκε ότι ο εθισμός στο διαδίκτυο σχετίζεται στατιστικώς σημαντικά με τα προβλήματα εξωτερίκευσης και τα προβλήματα εσωτερίκευσης. Οι κοινωνικοδημογραφικές μεταβλητές που σχετίστηκαν στατιστικώς σημαντικά με τον εθισμό στο διαδίκτυο ήταν το φύλο, η εξ αίματος συγγένεια της πυρηνικής οικογένειας και το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα, καθώς και η σχολική επίδοση (Effatpanah, Moharrami, Damavandi, Aminikhah, Nezhad, Khatami, Arjmand, Tarighatnia & Yekaninejad, 2020).

Σε άλλη έρευνα που διεξήχθη σε παιδιά και έφηβους στην Κίνα κατά την περίοδο του COVID-19 βρέθηκε ότι η χρήση του διαδικτύου, ιδιαίτερα η συχνότητα και η διάρκεια της χρήσης του με σκοπό τη διασκέδαση, αυξήθηκε. Επίσης βρέθηκε στατιστικώς σημαντική σχέση του γυναικείου φύλου, της ηλικίας, των επιπέδων κατάθλιψης και στρες με τα επίπεδα εθισμού στο διαδίκτυο (Dong, Yang, Lu & Hao, 2020).

Στην Ιταλία διεξήχθη έρευνα με σκοπό τη στάθμιση εργαλείου που με μετρά τον εθισμό στη χρήση κινητού τηλεφώνου σε πληθυσμό έφηβων. Στα πλαίσια της μελέτης αυτής διερευνήθηκε και η σχέση μεταξύ των παραγόντων του εργαλείου ως προβλεπτικές μεταβλητές για τα προβλήματα εξωτερίκευσης και εσωτερίκευσης. Βρέθηκε ότι υπάρχει στατιστικώς σημαντική θετική σχέση μεταξύ του πόσο παρεμβαίνει η χρήση στην καθημερινή ζωή και στον ύπνο με τα προβλήματα εσωτερίκευσης, αλλά και μεταξύ του χρόνου που καταναλώνεται μέσα στη μέρα και του πόσο παρεμβαίνει η χρήση στην καθημερινή ζωή και στον ύπνο με τα προβλήματα εξωτερίκευσης (Bassi, Lis, Marci & Salcuni, 2021).

Σε άλλη μελέτη που έγινε στην Ρώμη, διερευνήθηκε η προβληματική χρήση του διαδικτύου ως διαμεσολαβητική μεταβλητή ανάμεσα στις διαστάσεις της προσωπικότητας και στα προβλήματα εσωτερίκευσης και εξωτερίκευσης. Πράγματι, φάνηκε ότι τα υψηλά επίπεδα προβληματικής χρήσης του διαδικτύου επηρέασαν τη σχέση μεταξύ της ικανότητας για δημιουργία σημαντικών σχέσεων και των προβλημάτων εσωτερίκευσης. Επίσης φάνηκε να μετριάζει τη σχέση μεταξύ των προβλημάτων στην αίσθηση ταυτότητας και προβλημάτων εσωτερίκευσης, όπως και τη σχέση μεταξύ διαχείρισης της επιθετικότητας και προβλημάτων εξωτερίκευσης, δρώντας ως μία δυσπροσαρμοστική τεχνική διαχείρισης των δυσκολιών (Fontana, Benzi & Cipresso, 2021).

Σε άλλη έρευνα που έγινε το 2022 στην Κίνα μελετήθηκε η σχέση του εθισμού στο διαδίκτυο με τα προβλήματα εσωτερίκευσης και εξωτερίκευσης σε έφηβους, με το φύλο και τις σχέσεις με συνομιλήκους ως διαμεσολαβητικές μεταβλητές. Βρέθηκε ότι τα καταθλιπτικά συμπτώματα και η επιθετική συμπεριφορά επιδεινώνονταν από τον εθισμό στο διαδίκτυο και ότι η σχέση αυτή απαλυνόταν από θετικότερες σχέσεις με συνομιλήκους. Επίσης βρέθηκε ότι τα

κορίτσια με εθισμό στο διαδίκτυο ήταν πιο επιρρεπή στην καταθλιπτική συμπτωματολογία, ενώ τα αγόρια στην επιθετική συμπεριφορά (Zhao, Huang & Li, 2022).

Στην παρούσα ποσοτική, συσχετιστική έρευνα, συγχρονικού σχεδιασμού θα διερευνηθεί η σχέση του Εθισμού στο Διαδίκτυο με Προβλήματα Εσωτερίκευσης και Εξωτερίκευσης.

1.4.1. Ερευνητικές Υποθέσεις

Με βάση την παραπάνω βιβλιογραφία υποθέτουμε ότι ο εθισμός στο διαδίκτυο θα συσχετιστεί θετικά με τα προβλήματα εσωτερίκευσης (Dong et. al., 2020) και εξωτερίκευσης (Fisoun et al., 2012; Machado, Bruck, Antoniuk, Cat, Soares & Silva, 2018). Επίσης υποθέτουμε ότι ο εθισμός στο διαδίκτυο θα προβλέψει προβλήματα εσωτερίκευσης και εξωτερίκευσης. Ακόμη, δημιουργείται η υπόθεση ότι μεταβλητές όπως το φύλο του παιδιού, η ηλικία του γονέα, η σχολική επίδοση (Effatpanah, Moharrami, Damavandi, Aminikhah, Nezhad, Khatami, Arjmand, Tarighatnia & Yekaninejad, 2020) και η χρήση μέσων κοινωνικής δικτύωσης θα δράσουν ως ρυθμιστικές μεταβλητές (Riehm, Feder, Tormolehn, Crum, Young, Green, Pacek, La Flair & Mojtabai, 2019).

2. Μεθοδολογία

2.1 Το δείγμα

Το δείγμα αποτελείται από 154 γονείς εφήβων δεκατριών έως δεκαεπτά ετών από την Κρήτη. Πρόκειται για ενήλικες με μέσο όρο ηλικίας= 44.72 έτη και τυπική απόκλιση= 6.75, με δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο, εκ των οποίων το 90,6% είναι μητέρες και το 96,8% έχει ελληνική εθνικότητα. Η πλειοψηφία, 66.2%, κατάγεται από πόλη, το 31,2% κατάγεται από χωριό, ενώ οι υπόλοιποι γονείς κατάγονται από κωμόπολη.

Ως προς το εκπαιδευτικό επίπεδο, το 27.9% είναι απόφοιτοι Λυκείου, το 31.8% απόφοιτοι Πανεπιστημίου, το 14.3% απόφοιτοι ΙΕΚ ή Ανώτερης Σχολής και το 20.1% κάτοχοι Μεταπτυχιακού Διπλώματος. Το υπόλοιπο ποσοστό είναι απόφοιτοι Δημοτικού ή Γυμνασίου, είτε κάτοχοι Διδακτορικού τίτλου. Το μεγαλύτερο ποσοστό των γονέων (39%) εργάζονται ως δημόσιοι υπάλληλοι, το 31.8% ως ιδιωτικοί υπάλληλοι και το 15,6% ως ελεύθεροι επαγγελματίες. Το υπόλοιπο ποσοστό είναι είτε άνεργοι, είτε φοιτητές. Το μηνιαίο εισόδημα κυμαίνεται κυρίως από 501€ έως 1000€ (41.6%). Για το 31.8% κυμαίνεται από 1001€ έως 1500€ και για το υπόλοιπο ποσοστό είτε από 500€ έως 1000€, είτε άνω των 1500€. Το 82.5% είναι έγγαμοι, ενώ το υπόλοιπο ποσοστό είναι άγαμοι, σε σχέση, διαζευγμένοι, είτε χήροι.

Η πλειοψηφία των οικογενειών, 77.9%, διαμένει σε πόλη, ενώ το 13% σε χωριό. Το υπόλοιπο, μικρότερο ποσοστό των οικογενειών διαμένει σε κωμόπολη. Οι περισσότερες οικογένειες, 85.1%, αποτελούνται από δύο βιολογικούς γονείς. Το υπόλοιπο ποσοστό αποτελείται είτε από έναν βιολογικό γονέα, μία γιαγιά και έναν

βιολογικό γονέα, δύο παππούδες, είτε είναι μονογονεϊκή οικογένεια. Ο μέσος όρος των μελών της οικογένειας είναι 4.16 με τυπική απόκλιση=.92 και ο μέσος όρος των παιδιών της οικογένειας είναι 2.25 με τυπική απόκλιση=.92.

Ως προς τα παιδιά των γονέων αυτών ο μέσος όρος ηλικίας είναι τα 14.7 έτη με τυπική απόκλιση= 1.49. Το 51,3% είναι αγόρια, ενώ το υπόλοιπο ποσοστό είναι κορίτσια. Τα περισσότερα παιδιά είναι είτε πρώτα (57.8%) είτε δεύτερα (30.5%) σε σειρά γέννησης και φοιτούν από την Α' Γυμνασίου έως και τη Γ' Λυκείου. Η σχολική τους επίδοση κρίνεται από το 33.9% των γονέων ως πολύ καλή, από το 29.9% ως άριστη, από το 18.8% ως καλή, από το 15.6% ως μέτρια και από το υπόλοιπο ποσοστό ως κακή. Το 47.9% των εφήβων σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των γονέων κάνουν κανονική χρήση του διαδικτύου. Το 27.4% παρουσιάζει πιθανότητα ήπιας εξάρτησης, το 24% μέτριας, και το 7% παρουσία σοβαρής εξάρτησης. Επίσης σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των γονέων ως προς το σύνολο των δυσκολιών εξωτερίκευσης και εσωτερίκευσης, το 83.1% των εφήβων βρίσκονται περίπου στον μέσο όρο, το 3.9% σημειώνουν ελαφρώς υψηλή βαθμολογία, το 6,5% υψηλή και το υπόλοιπο 6,5 πολλή υψηλή βαθμολογία.

Κριτήρια αποκλεισμού από τη μελέτη αποτελούν η διάγνωση του παιδιού για φάσμα του αυτισμού, για νοητική αδυναμία, για άλλες νευρολογικές διαταραχές ή σωματικές αναπηρίες, όπως επίσης και για οποιονδήποτε λόγο λανθασμένη ή μη ολοκληρωμένη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων από τους γονείς. Με βάση το τελευταίο αυτό κριτήριο αποκλείστηκε ένα μέρος των αρχικών συμμετεχόντων. Αρχικά, 175 είχαν απαντήσει τα ερωτηματολόγια αλλά οι 21 από αυτούς ήταν γονείς είτε παιδιών κάτω των δεκατριών ετών, είτε ενηλίκων 18 ετών και άνω. Συνεπώς τα δεδομένα αυτά δεν συμπεριλαμβάνονται στην έρευνα.

Πίνακας 1

Κοινωνικοδημογραφικά δεδομένα συμμετεχόντων

Μεταβλητή	N	%	Μεταβλητή	N	%
Φύλο γονέα	154	100%	Φύλο παιδιού		
Ανδρας	14	90.9%	Αγόρι	79	51.30%
Γυναίκα	140	9.1%	Κορίτσι	75	48.70%
Εθνικότητα	154	100%	Σειρά γέννησης παιδιού		
Ελληνική	149	96.8%	1ο	89	57.80%
Άλλη	5	3.2%	2ο	47	30.50%
Τόπος Καταγωγής			3ο	11	7.10%
Πόλη	102	66.20%	4ο	2	1.30%
Κωμόπολη	4	2.60%	5ο και παραπάνω	4	2.60%
Χωριό	48	31.20%	Α' Γυμνασίου	21	13.60%
Τόπος Διαμονής			Β' Γυμνασίου	34	22.10%
Πόλη	120	77.90%	Γ' Γυμνασίου	30	19.50%
Κωμόπολη	14	9.10%	Α' Λυκείου	17	11.00%
Χωριό	20	13%	Β' Λυκείου	23	14.90%
Επάγγελμα			Γ' Λυκείου	24	15.60%
Δημόσιος Υπάλληλος	60	39%	Σχολική Επίδοση		
Ιδιωτικός Υπάλληλος	49	31.80%	Κακή	3	1.90%
Ελεύθερος Επαγγελματίας	24	15.60%	Μέτρια	24	15.60%
Άνεργος	17	11%	Καλή	29	18.80%
Φοιτητής	4	2.60%	Πολύ καλή	52	33.80%
Μηνιαίο Εισόδημα			Άριστη	46	29.90%
0-500 ευρώ	26	16.90%	Δομή Οικογένειας		
501-1000 ευρώ	64	41.60%	1 Βιολογικός Γονέας	10	6.50%
1001-1500 ευρώ	49	31.80%	2 Βιολογικοί Γονείς	131	85.10%
1501 και άνω	14	9.10%	Μονογονεϊκή		
Οικογενειακή Κατάσταση			Οικογένεια	11	7.10%
Άγαμος	3	1.90%	1 Γονέας, 1 Γιαγιά	1	0.60%
Σε σχέση	2	1.30%	2 Παππούδες	1	60.00%
Εγγαμος	127	82.50%	Χρήση μέσων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία		
Διαζευγμένος	20	13%	Ποτέ		
Χήρος	2	1.30%	Σπάνια	3	1.90%
Εκπαιδευτικό επίπεδο			Περιστασιακά	9	5.80%
Δημοτικό	3	1.90%	Συχνά	28	18.20%
			Πολύ Συχνά	68	44.20%

Γυμνάσιο	3	1.90%	Πάντα	44	28.60%
Λύκειο	43	27.90%			
ΙΕΚ-Ανώτερη Σχολή	49	31.80%			
ΤΕΙ-Πανεπιστήμιο	22	14.30%			
Μεταπτυχιακό	31	20.10%			
Διδακτορικό	3	1.90%			

2.2 Εργαλεία

Τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν είναι οι ελληνικές εκδόσεις του Ερωτηματολογίου Εθισμού στο Διαδίκτυο (Internet Addiction Test, Young, 1998) για τον εθισμό στο διαδίκτυο και του Ερωτηματολογίου Δυνατοτήτων και Δυσκολιών (Strengths and Difficulties Questionnaire, Goodman, 1997; Μπίμπου-Νάκου, Κιοσέογλου & Στογιαννίδου, 2001) για τα προβλήματα εσωτερίκευσης και εξωτερίκευσης. Επίσης χρησιμοποιήθηκε ένα έντυπο καταγραφής κοινωνικοδημογραφικών στοιχείων, με το οποίο συλλέχθηκαν οι εξής πληροφορίες: όνομα, φύλο, ηλικία, εθνικότητα, τόπος διαμονής, τόπος καταγωγής, εκπαιδευτικό επίπεδο, επάγγελμα, εισόδημα, οικογενειακή κατάσταση, πληροφορίες για την οικογένεια και τα κοινωνικοδημογραφικά δεδομένα του παιδιού.

Το Ερωτηματολόγιο Εθισμού στο Διαδίκτυο- έκδοση γονέων (Internet Addiction Test, Young, 1998) αποτελείται από 20 στοιχεία και 4 υποκλίμακες: υπερβολική χρήση, παραμέληση της κοινωνικής ζωής, παρεμβατικότητα και φυγή από την πραγματικότητα (Young, 1998). Οι απαντήσεις κυμαίνονται από 1 (1= καθόλου), έως 5 (5= πάντα). Επίσης παρέχεται η επιλογή 0 (0= δεν με αφορά). Η βαθμολογία σε αυτό το

ερωτηματολόγιο υπολογίζεται αθροίζοντας τις απαντήσεις στα στοιχεία. Για τον εντοπισμό του εθισμού στο διαδίκτυο (M.O.= 35.16, T.A.= 18.67) σε δείγμα εφήβων κρίθηκε κατάλληλη η τιμή 51 (βαθμολογία > 51 υποδεικνύει εθισμό στο διαδίκτυο), (Stavropoulos et al., 2013). Ο δείκτης αξιοπιστίας Cronbach alpha υπολογίστηκε σε $\alpha = .94$.

Το Ερωτηματολόγιο Δυνατοτήτων και Δυσκολιών- έκδοση γονέων (Strengths and Difficulties Questionnaire, Goodman, 1997; Μπίμπου-Νάκου, Κιοσέογλου & Στογιαννίδου, 2001) αποτελείται από 25 στοιχεία και 5 υποκλίμακες, με πέντε στοιχεία η κάθε μία: προβλήματα διαγωγής, συναισθηματικά προβλήματα, υπερκινητικότητα, προβλήματα με συνομιλήκους και προκοινωνική συμπεριφορά. Από τις υποκλίμακες προβλήματα διαγωγής και υπερκινητικότητα υπολογίζεται το σύνολο των συμπτωμάτων εξωτερίκευσης (M.O.= 4.96 , T.A.=3.71) και από τις υποκλίμακες συναισθηματικά προβλήματα και προβλήματα με συνομιλήκους υπολογίζονται τα προβλήματα εσωτερίκευσης (M.O.= 3.30, T.A.=2.85). Τα δέκα από αυτά τα στοιχεία θεωρούνται δυνάμεις, ενώ τα υπόλοιπα 14 θεωρούνται δυσκολίες του αξιολογούμενου. Ένα στοιχείο θεωρείται ουδέτερο. Κάθε στοιχείο βαθμολογείται με 0 για «δεν ισχύει», με 1 για «ισχύει κάπως» και με 2 για «ισχύει πολύ», εκτός από πέντε συγκεκριμένα στοιχεία για τα οποία ισχύει αντίστροφη βαθμολόγηση. Κάθε υποκλίμακα υπολογίζεται αθροίζοντας τις βαθμολογίες (0-10). Οι βαθμολογίες των υποκλιμάκων υπερκινητικότητας (M.O.= 2.99 , T.A.=2.53), συναισθηματικών προβλημάτων (M.O.= 1.80 , T.A.=1.70), προβλημάτων διαγωγής (M.O.=1.96 , T.A.=1.54) και προβλημάτων με συνομιλήκους (M.O.= 3.21 , T.A.=1.37) αθροίζονται για τον υπολογισμό της συνολικής βαθμολογίας των δυσκολιών του αξιολογούμενου (0-40) (M.O.= 8.27 , T.A.= 5.82) (Goodman, 1997). Ο δείκτης

αξιοπιστίας Cronbach alpha για την έκδοση γονέων του Ερωτηματολογίου Δυνατοτήτων και Δυσκολιών υπολογίστηκε σε $\alpha = .85$, για την υποκλίμακα προβλήματα διαγωγής $\alpha = .53$, για την υποκλίμακα συναισθηματικά προβλήματα $\alpha = .64$, για την υποκλίμακα υπερκινητικότητα $\alpha = .81$, για την υποκλίμακα προβλήματα με συνομιλήκους $\alpha = .54$ και για την υποκλίμακα προκοινωνική συμπεριφορά $\alpha = .73$. Επίσης ο Cronbach alpha υπολογίστηκε και για το σύνολο των προβλημάτων εξωτερίκευσης και εσωτερίκευσης σε $\alpha = .82$ και $\alpha = .73$ αντίστοιχα.

2.3. Διαδικασία

Στην παρούσα ποσοτική έρευνα με συγχρονικό σχεδιασμό έγινε συμπλήρωση ερωτηματολογίων και υποβολή των απαντήσεων μέσω ηλεκτρονικής φόρμας της Google. Η δειγματοληψία πραγματοποιήθηκε μέσω της μεθόδου της χιονοστιβάδας (Newby, 2019), δηλαδή με ηλεκτρονική αποστολή του συνδέσμου της έρευνας από τους ερευνητές σε γονείς εφήβων. Στη συνέχεια έγινε αποστολή του συνδέσμου και από τους συμμετέχοντες σε άλλους γονείς. Ακόμη ο σύνδεσμος δημοσιεύτηκε στο Facebook σε ομάδες όπου τα μέλη είναι γονείς εφήβων. Η ηλεκτρονική συμπλήρωση και η υποβολή των απαντήσεων αποτέλεσε την συμφωνία συμμετοχής στην έρευνα. Οι συμμετέχοντες ενημερώνονταν από το έντυπο πληροφόρησης για τον τρόπο συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων, για την εχεμύθεια που τηρήθηκε αυστηρώς σε σχέση με τα προσωπικά τους δεδομένα, όπως και για την δυνατότητα τους να αποχωρήσουν ανά πάσα στιγμή από την έρευνα και να ζητήσουν διαγραφή των δεδομένων αυτών χωρίς καμία

αιτιολόγηση. Η διαδικασία αυτή πραγματοποιήθηκε από τον Ιούλιο έως και τον Δεκέμβριο του 2021.

2.4. Ζητήματα δεοντολογίας

Η συμμετοχή στην έρευνα ήταν εθελοντική. Την συναίνεση συμμετοχής αποτέλεσαν η συμπλήρωση και η υποβολή των απαντήσεων και αυτή μπορεί να ανακληθεί ανά πάσα στιγμή χωρίς κάποια αιτιολόγηση, όπως και να γίνει ανά πάσα στιγμή διαγραφή των δεδομένων. Η επεξεργασία των δεδομένων έγινε αποκλειστικά και μόνο από τα μέλη της ερευνητικής ομάδας, τα οποία δεσμεύτηκαν να τηρήσουν την εμπιστευτικότητα όλων των πληροφοριών. Μετά την υποβολή των απαντήσεων των ερωτηματολογίων ο κάθε συμμετέχοντας έλαβε έναν μοναδικό κωδικό, ο οποίος χρησιμοποιήθηκε στην βάση δεδομένων αντί του ονόματος του. Έτσι δεν δύναται να αποκαλυφθεί η ταυτότητα των συμμετεχόντων.

3. Αποτελέσματα

3.1 Συσχετίσεις

Για να διερευνηθεί η πιθανή συσχέτιση των διαταραχών εσωτερίκευσης και εξωτερίκευσης με τον εθισμό στο διαδίκτυο και τις μεταβλητές από τα δημογραφικά στοιχεία χρησιμοποιήθηκε ο συντελεστής συσχέτισης Pearson r . Δεν λαμβάνονται υπ' όψιν τρεις υποκλίμακες από το Ερωτηματολόγιο Δυνατοτήτων και Δυσκολιών, λόγω χαμηλού δείκτη αξιοπιστίας και δεν συμπεριλαμβάνονται οι μεταβλητές που δεν σχετίζονται στατιστικώς σημαντικά με τον Εθισμό στο Διαδίκτυο και τις τέσσερις αποδεκτές υποκλίμακες που προκύπτουν από το Ερωτηματολόγιο Δυνατοτήτων και Δυσκολιών. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 2.

Βρέθηκε ισχυρά στατιστικώς σημαντική θετική συσχέτιση του Εθισμού στο Διαδίκτυο με το Σύνολο των Δυσκολιών ($r = .674$, $p < 0.01$), την Υπερκινητικότητα ($r = .605$, $p < 0.01$), τα Προβλήματα Εσωτερίκευσης ($r = .560$, $p < 0.01$), τα Προβλήματα Εξωτερίκευσης ($r = .627$, $p < 0.01$) και την Συχνότητα χρήσης μέσω κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία ($r = .399$, $p < 0.01$). Επίσης βρέθηκε ισχυρά στατιστικώς σημαντική αρνητική συσχέτιση με την προκοινωνική συμπεριφορά ($r = -.333$, $p < 0.01$) και την Σχολική Επίδοση ($r = -.519$, $p < 0.01$).

Ως προς το Σύνολο των Δυσκολιών, εντοπίζεται ισχυρά στατιστικώς σημαντική θετική συσχέτιση και με την Υπερκινητικότητα ($r = .880$, $p < 0.01$), τα Προβλήματα Εσωτερίκευσης ($r = .851$, $p < 0.01$), τα Προβλήματα Εξωτερίκευσης ($r = .915$, $p < 0.01$) και την Συχνότητα χρήσης μέσω κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία ($r = .235$, $p < 0.01$). Ισχυρά στατιστικώς σημαντική αρνητική συσχέτιση εντοπίζεται με την Προκοινωνική Συμπεριφορά ($r = -.455$, $p < 0.01$) και με τη Σχολική Επίδοση ($r = -.501$, $p < 0.01$).

Η Υπερκινητικότητα συσχετίζεται θετικά ισχυρά στατιστικώς σημαντικά με τα Προβλήματα Εσωτερίκευσης ($r = .566$, $p < 0.01$) και με τα Προβλήματα Εξωτερίκευσης ($r = .946$, $p < 0.01$). Θετικά στατιστικώς σημαντικά συσχετίζεται με τη Συχνότητα χρήσης μέσων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία ($r = .173$, $p < 0.05$). Ακόμη, συσχετίζεται αρνητικά ισχυρά στατιστικώς σημαντικά με την Προκοινωνική Συμπεριφορά ($r = -.423$, $p < 0.01$) και την Σχολική επίδοση ($r = -.527$, $p < 0.01$).

Τα Προβλήματα Εσωτερίκευσης συσχετίζονται θετικά ισχυρά στατιστικώς σημαντικά με τα Προβλήματα Εξωτερίκευσης ($r = .567$, $p < 0.01$). Επίσης συσχετίζονται θετικά στατιστικώς σημαντικά με τη Συχνότητα χρήσης μέσων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία ($r = .187$, $p < 0.05$) και αρνητικά ισχυρά στατιστικώς σημαντικά με τη Σχολική Επίδοση ($r = -.366$, $p < 0.01$).

Τα Προβλήματα Εξωτερίκευσης συσχετίζονται θετικά ισχυρά στατιστικώς σημαντικά με τη Συχνότητα χρήσης μέσων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία ($r = .225$, $p < 0.01$) και αρνητικά με τη Σχολική Επίδοση ($r = -.504$, $p < 0.01$).

Η Προκοινωνική Συμπεριφορά συσχετίζεται αρνητικά ισχυρά στατιστικώς σημαντικά με τα Προβλήματα Εσωτερίκευσης ($r = -.321$, $p < 0.01$) και Εξωτερίκευσης ($r = -.467$, $p < 0.01$).

Το Φύλο του παιδιού συσχετίζεται θετικά στατιστικώς σημαντικά με τη Σχολική Επίδοση ($r = .159$, $p < 0.05$) και η Σχολική Επίδοση συσχετίζεται αρνητικά στατιστικώς

Πίνακας 2

Συσχετίσεις των μεταβλητών της έρευνας

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.Εθισμός στο Διαδίκτυο		.504**	.476**	.407**	.226**	.190*	-.273**	.465**	.394**	-.104	.116	-.519**
2.Σύνολο Δυσκολιών			.778**	.601**	.673**	.588**	-.181*	.878**	.814**	-.001	-.022	-.301**
3.Συναισθηματικά Προβλήματα				.274**	.376**	.238**	-.192*	.870**	.424**	.134	.041	-.319**
4.Προβλήματα Διαγωγής					.238**	.221**	-.154	.325**	.730**	-.097	-.114	-.242**
5.Υπερκινητικότητα						.201*	-.214**	.363**	.838**	-.073	-.009	-.084
6. Προβλήματα με συνομιλήκους							-.038	.687**	.266**	-.027	-.014	-.177*
7. Προκοινωνική συμπεριφορά								-.0152	-.226**	.016	.028	.098
8. Προβλήματα εσωτερίκευσης									.436**	.080	.021	-.313**
9. Προβλήματα εξωτερίκευσης										-.104	-.071	-.194*
10.Φύλο παιδιού											-.029	.159*
11.Ηλικία Γονέα												-.049
12.Σχολική Επίδοση												

* $p < 0,05$. ** $p < 0,01$

σημαντικά με τη Συχνότητα χρήσης μέσων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία ($r = -.182, p < 0.05$).

3.2 Πολλαπλή παλινδρόμηση

Για να εξετάσουμε τις μεταβλητές που προβλέπουν τα Προβλήματα Εξωτερίκευσης έγινε ανάλυση πολλαπλής παλινδρόμησης. Οι μεταβλητές που εισήχθησαν στο μοντέλο ως προβλεπτικές είναι η Συχνότητα χρήσης μέσων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία, το Φύλο του παιδιού, η Ηλικία Γονέα, η Σχολική Επίδοση και ο Εθισμός στο Διαδίκτυο. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα η διακύμανση της

εξαρτημένης μεταβλητής, τα Προβλήματα Εξωτερίκευσης, φαίνεται να αιτιολογείται κατά 45% από το μοντέλο αυτό [$F(5)=23,988$, $p<.001$, $R^2= .448$]. Οι μεταβλητές που φαίνονται να ασκούν σημαντική επίδραση στην εξαρτημένη μεταβλητή είναι η Σχολική Επίδοση ($b= -.797$, $p<.001$) και ο Εθισμός στο Διαδίκτυο ($b= .102$, $p<0.001$).

Για να εξετάσουμε τις μεταβλητές που προβλέπουν τα Προβλήματα Εσωτερίκευσης έγινε ανάλυση πολλαπλής παλινδρόμησης. Οι μεταβλητές που εισήχθησαν στο μοντέλο ως προβλεπτικές είναι η Συχνότητα χρήσης μέσων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία, το Φύλο του παιδιού, η Ηλικία Γονέα, η Σχολική Επίδοση και ο Εθισμός στο Διαδίκτυο. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα η διακύμανση της εξαρτημένης μεταβλητής, τα Προβλήματα Εσωτερίκευσης, φαίνεται να αιτιολογείται κατά 35% από το μοντέλο αυτό [$F(5)=16,254$, $p<.001$, $R^2= .354$]. Οι μεταβλητές που φαίνονται να ασκούν σημαντική επίδραση στην εξαρτημένη μεταβλητή, τα Προβλήματα Εσωτερίκευσης είναι ο Εθισμός στο Διαδίκτυο ($b= .082$, $p<.001$) και το Φύλο του παιδιού ($b= 1.017$, $p<.05$).

3.3 Ρυθμιστική Παλινδρόμηση

Τα μοντέλα ρυθμιστικής παλινδρόμησης έδειξαν ότι το μέγεθος της σχέσης μεταξύ Εθισμού στο Διαδίκτυο και Προβλημάτων Εσωτερίκευσης δεν επηρεάζεται από το Φύλο του παιδιού ($p>0.05$) αν και η αλληλεπίδραση μεταξύ του Φύλου και Εθισμού στο Διαδίκτυο προσέγγισε τη στατιστική σημαντικότητα για τα Προβλήματα Εσωτερίκευσης. Μοντέλα παλινδρόμησης που υπολογίστηκαν χωριστά για κάθε φύλο έδειξαν ότι η επίδραση του Εθισμού στο Διαδίκτυο στην εξαρτημένη μεταβλητή ήταν κάπως υψηλότερη στα αγόρια ($b=.0953$, $SE=.0145$, $p < .001$) από ότι στα κορίτσια ($b=.0555$, $SE=.0168$, $p < .001$), ελέγχοντας για ηλικία γονέα και σχολική επίδοση.

Η επίδραση του Εθισμού στο Διαδίκτυο στα Προβλήματα Εξωτερίκευσης δεν διαφοροποιήθηκε σημαντικά ανάλογα με το Φύλο του παιδιού ($p>0.4$).

Η επίδραση του Εθισμού στο Διαδίκτυο στα Προβλήματα Εξωτερίκευσης δεν διέφερε στατιστικώς σημαντικά ανάλογα με την Σχολική Επίδοση ($p>0.5$, ελέγχοντας για την ηλικία γονέα και το Φύλο του παιδιού).

Η σχέση μεταξύ του Εθισμού στο διαδίκτυο και Προβλημάτων Εσωτερίκευσης διαφέρει στατιστικώς σημαντικά ανάλογα με τη Σχολική Επίδοση. ($b=-.0185$, $SE=.0094$, 95% CI: $-.0371$ to $.000$, $p=0.049$).

Μοντέλα παλινδρόμησης που υπολογίστηκαν χωριστά για την επίδραση του Εθισμού στο Διαδίκτυο στην εξαρτημένη μεταβλητή δείχνουν ότι η επίδραση του Εθισμού στο Διαδίκτυο στα Προβλήματα Εσωτερίκευσης ήταν ισχυρότερη για τα παιδιά με χαμηλή Σχολική Επίδοση ($b=.1066$, $SE=.0184$, $p < .001$), σε σχέση με τα παιδιά με υψηλή ($b=.0510$, $SE=.0183$, $p =.006$, ελέγχοντας για Ηλικία γονέα και Φύλο παιδιού).

4. Συζήτηση

Σύμφωνα με τις ερευνητικές υποθέσεις ο εθισμός στο διαδίκτυο θα συσχετιζόταν θετικά με τα προβλήματα εσωτερίκευσης και εξωτερίκευσης, υπόθεση η οποία επιβεβαιώθηκε. Ομοίως, στην μελέτη των Fisoun και συνεργατών (2012) η κατάχρηση του διαδικτύου συσχετίστηκε με επιθετικές και αντικοινωνικές συμπεριφορές όπως η κλοπή η επίθεση. Στην έρευνα των Tsitsika και συνεργατών (2014) η δυσλειτουργική χρήση του διαδικτύου συσχετίστηκε με προβλήματα εξωτερίκευσης και εσωτερίκευσης. Στην έρευνα των Cerruti και συνεργατών (2017) βρέθηκε συσχέτιση μεταξύ του εθισμού στο διαδίκτυο τόσο με σωματικά συμπτώματα, όσο και με κατάθλιψη και συμπεριφορικά προβλήματα. Στην έρευνα των Effatpanah και συνεργατών (2020) ο εθισμός στο διαδίκτυο επίσης συσχετίστηκε με προβλήματα εσωτερίκευσης και εξωτερίκευσης.

Επίσης έγινε η υπόθεση ότι ο εθισμός στο διαδίκτυο θα προβλέπει προβλήματα εξωτερίκευσης, υπόθεση που επίσης επιβεβαιώθηκε. Ο Εθισμός στο Διαδίκτυο βρίσκεται ως προβλεπτική μεταβλητή μέσα στο μοντέλο που εξηγεί την διακύμανση των Προβλημάτων Εξωτερίκευσης, μαζί με την Συχνότητα χρήσης μέσων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία, το Φύλο του παιδιού, την Ηλικία Γονέα και την Σχολική Επίδοση. Μάλιστα, ο Εθισμός στο διαδίκτυο και η Σχολική Επίδοση φαίνονται να ασκούν σημαντική επίδραση στην μεταβλητή Προβλήματα Εξωτερίκευσης. Τα παραπάνω ευρήματα συμφωνούν και με την υπόθεση ότι το Φύλο του παιδιού, η Ηλικία Γονέα και η Σχολική Επίδοση θα δράσουν ως ρυθμιστικές μεταβλητές.

Σε προηγούμενες έρευνες έχει βρεθεί ότι η παρουσία δυσλειτουργικής χρήσης του διαδικτύου προέβλεψε υψηλότερα επίπεδα συμπεριφορικών προβλημάτων (Tsitsika και συν., 2014), ότι ο εθισμός στο διαδίκτυο προέβλεψε τα προβλήματα εξωτερίκευσης (Cerruti και

συν., 2017) και ότι τα συμπεριφορικά προβλήματα επιδεινώνονται από τον εθισμό στο διαδίκτυο. Στην έρευνα των Effatpanah και συνεργατών (2020) το φύλο και η σχολική επίδοση, μεταξύ άλλων μεταβλητών όπως η εξ αίματος συγγένεια της πυρηνικής οικογένειας και το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα, επίσης σχετίστηκε στατιστικά σημαντικά με τον εθισμό στο διαδίκτυο.

Ακόμη, έγινε η υπόθεση ότι ο εθισμός στο διαδίκτυο θα προβλέψει προβλήματα εσωτερίκευσης, η οποία επίσης επιβεβαιώθηκε. Ως προς τα Προβλήματα Εσωτερίκευσης ο Εθισμός στο Διαδίκτυο βρίσκεται επίσης ως προβλεπτική μεταβλητή μέσα στο μοντέλο που εξηγεί την διακύμανση μαζί με την Συχνότητα χρήσης μέσων κοινωνικής δικτύωσης για επικοινωνία, το Φύλο του παιδιού, την Ηλικία Γονέα και την Σχολική Επίδοση. Ο Εθισμός στο Διαδίκτυο και το Φύλο του παιδιού φαίνονται να ασκούν σημαντική επίδραση στα Προβλήματα Εσωτερίκευσης. Ακόμη τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η επίδραση του εθισμού στο διαδίκτυο στα προβλήματα εσωτερίκευσης είναι υψηλότερη για τα αγόρια, ελέγχοντας για την ηλικία του γονέα και την σχολική επίδοση. Επίσης είναι ισχυρότερη για τα παιδιά με χαμηλή σχολική επίδοση, ελέγχοντας για ηλικία γονέα και φύλο παιδιού, επιβεβαιώνοντας επίσης την υπόθεση ότι το Φύλο του παιδιού, η Ηλικία Γονέα και η Σχολική Επίδοση θα δράσουν ως ρυθμιστικές μεταβλητές.

Σε παλαιότερες έρευνες βρέθηκε ότι ο εθισμός στο διαδίκτυο προέβλεψε υψηλότερα επίπεδα συναισθηματικών δυσκολιών (Tsitsika και συν., 2014), προβλημάτων εσωτερίκευσης (Cerruti και συν., 2017) και βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση των επιπέδων κατάθλιψης και στρες με τον εθισμό στο διαδίκτυο (Dong, Yang, Lu & Hao, 2020). Σε άλλη έρευνα φάνηκε ότι τα υψηλά επίπεδα προβληματικής χρήσης του διαδικτύου επηρέασαν τη σχέση μεταξύ της ικανότητας για δημιουργία σημαντικών σχέσεων και των

προβλημάτων εσωτερίκευσης και μετρίασαν τη σχέση μεταξύ των προβλημάτων στην αίσθηση ταυτότητας και προβλημάτων εσωτερίκευσης (Fontana, Benzi & Cipresso, 2021).

Σε παλαιότερη έρευνα βρέθηκε επίσης ότι μέσα στις κοινωνικοδημογραφικές μεταβλητές που σχετίστηκαν στατιστικώς σημαντικά με τον εθισμό στο διαδίκτυο ήταν το φύλο και η σχολική επίδοση (Effatranah και συν., 2020). Επίσης βρέθηκε ότι τα κορίτσια με εθισμό στο διαδίκτυο ήταν πιο επιρρεπή στην καταθλιπτική συμπτωματολογία, ενώ τα αγόρια στην επιθετική συμπεριφορά (Zhao, Huang & Li, 2022), ενώ στα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας φάνηκε η επίδραση του εθισμού στο διαδίκτυο να είναι υψηλότερη για τα αγόρια, ως προς τα προβλήματα εσωτερίκευσης. Ωστόσο, τα συμπτώματα κατάθλιψης, που ανήκουν στα προβλήματα εσωτερίκευσης, έχει βρεθεί να ασκούν έμμεση επίδραση στα υπόλοιπα προβλήματα εσωτερίκευσης και στα προβλήματα εξωτερίκευσης, στα οποία συμπεριλαμβάνεται και η επιθετική συμπεριφορά, μέσω του εθισμού στο διαδίκτυο (Cerruti, Spensieri, Preshaghi, Valastro, Fontana & Guidetti, 2017).

5. Περιορισμοί

Λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών της πανδημίας, η προσέγγιση των συμμετεχόντων έγινε διαδικτυακά με την δειγματοληπτική μέθοδο της χιονοστιβάδας. Αυτό ενέχει τον κίνδυνο το δείγμα να μην αντιπροσωπεύει επαρκώς τον πληθυσμό (Newby, 2019). Ακόμη, το μέγεθος του δείγματος που χρησιμοποιήθηκε ήταν τελικά μικρότερο από αυτό που προοριζόταν αρχικά να είναι, δηλαδή 154 συμμετέχοντες αντί για 200. Επίσης χρειάζεται περαιτέρω ανάλυση για το εάν οι μεταβλητές της έρευνας προβλέπουν η μία την άλλη.

6. Συμπεράσματα

Στην παρούσα έρευνα ο εθισμός στο διαδίκτυο συσχετίζεται θετικά με τα προβλήματα εσωτερίκευσης και εξωτερίκευσης σε εφήβους. Επίσης, ο εθισμός στο διαδίκτυο φαίνεται να προβλέπει τα προβλήματα εσωτερίκευσης και εξωτερίκευσης. Ακόμα, ρυθμιστικό ρόλο παίζουν οι κοινωνικοδημογραφικές μεταβλητές φύλο παιδιού και σχολική επίδοση.

Επίσης, η σχέση μεταξύ του εθισμού στο διαδίκτυο και προβλημάτων εσωτερίκευσης διαφέρει στατιστικώς σημαντικά ανάλογα με τη σχολική επίδοση. Φαίνεται να είναι πιο ισχυρή για τα παιδιά με χαμηλή σχολική επίδοση.

Στην συγκεκριμένη έρευνα, η επίδραση του εθισμού στο διαδίκτυο στα προβλήματα εσωτερίκευσης ήταν κάπως υψηλότερη στα αγόρια από ότι στα κορίτσια, ελέγχοντας για ηλικία γονέα και σχολική επίδοση, πράγμα που δεν συμφωνεί απαραίτητα με άλλες έρευνες που συνδέουν την μεγαλύτερη ένταση των προβλημάτων εξωτερίκευσης στα αγόρια και των προβλημάτων εσωτερίκευσης στα κορίτσια. Ωστόσο, τα συμπτώματα κατάθλιψης έχει βρεθεί να ασκούν έμμεση επίδραση στα υπόλοιπα προβλήματα εσωτερίκευσης και στα προβλήματα εξωτερίκευσης, στα οποία συμπεριλαμβάνεται και η επιθετική συμπεριφορά, μέσω του εθισμού στο διαδίκτυο.

Οι μελλοντικές έρευνες θα μπορούσαν να εστιάσουν περισσότερο στην επίδραση της συνθήκης της πανδημίας του Covid-19, με εστίαση στο μεγαλύτερο μέγεθος και την αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος. Ακόμη, χρήσιμη θα μπορούσε να είναι περεταίρω ανάλυση σε σχέση με το αν οι μεταβλητές τις έρευνας προβλέπουν η μία την άλλη,

δηλαδή εάν και τα προβλήματα εσωτερίκευσης και εξωτερίκευσης προβλέπουν τον εθισμό στο διαδίκτυο.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Achab, S., Nicolier, M., Mauny, F., Monnin, J., Trojak, B., Vandell, P., Sechter, D., Gorwood, P., & Haffen, E. (2011). Massively multiplayer online role-playing games: comparing characteristics of addict vs non-addict online recruited gamers in a French adult population. *BMC Psychiatry, 11*(1). <https://doi.org/10.1186/1471-244x-11-144>
- Adelantado-Renau, M., Moliner-Urdiales, D., Cavero-Redondo, I., Beltran-Valls, M. R., Martínez-Vizcaíno, V., & Álvarez-Bueno, C. (2019). Association Between Screen Media Use and Academic Performance Among Children and Adolescents. *JAMA Pediatrics, 173*(11). <https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2019.3176>
- Ammaniti, M., Fontana, A., & Nicolais, G. (2015). Borderline Personality Disorder in Adolescence Through the Lens of the Interview of Personality Organization Processes in Adolescence (IPOP-A): Clinical Use and Implications. *Journal of Infant, Child, and Adolescent Psychotherapy, 14*(1), 82–97. <https://doi.org/10.1080/15289168.2015.1003722>
- Antrop, I., Buysse, A., Roeyers, H., & van Oost, P. (2002). Stimulation Seeking and Hyperactive Behavior in Children with ADHD: A Re-Analysis. *Perceptual and Motor Skills, 95*(1), 71–90. <https://doi.org/10.2466/pms.2002.95.1.71>
- Ary, D. V., Duncan, T. E., Biglan, A., Metzler, C. W., Noell, J. W., & Smolkowski, K. (1999). Development of Adolescent Problem Behavior. *Journal of Abnormal Child Psychology, 27*(2), 141–150. <https://doi.org/10.1023/a:1021963531607>

- Aslanidou, S., & Menexes, G. (2008). Youth and the Internet: Uses and practices in the home. *Computers & Education*, *51*(3), 1375–1391.
<https://doi.org/10.1016/j.compedu.2007.12.003>
- Balakrishnan, V. (2015). Cyberbullying among young adults in Malaysia: The roles of gender, age and Internet frequency. *Computers in Human Behavior*, *46*, 149–157.
<https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.01.021>
- Bargh, J. A., & McKenna, K. Y. A. (2004). The internet and social life. *Annual Review of Psychology*, *55*, 573–590. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.55.090902.141922>
- Barke, A., Nyenhuis, N., & Kröner-Herwig, B. (2012). The German Version of the Internet Addiction Test: A Validation Study. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, *15*(10), 534–542. <https://doi.org/10.1089/cyber.2011.0616>
- Barker, V. (2009). Older Adolescents' Motivations for Social Network Site Use: The Influence of Gender, Group Identity, and Collective Self-Esteem. *CyberPsychology & Behavior*, *12*(2), 209–213. <https://doi.org/10.1089/cpb.2008.0228>
- Bassi, G., Lis, A., Marci, T., & Salcuni, S. (2023). The Italian version of smartphone addiction inventory (SPAI-I) for adolescents: confirmatory factor analysis and relation with self-control and internalized-externalized symptoms. *International Journal of Mental Health and Addiction*, *21*(3), 1992-2005. <https://doi.org/10.1007/s11469-021-00705-w>
- Beard, K. W. (2005). Internet Addiction: A Review of Current Assessment Techniques and Potential Assessment Questions. *CyberPsychology & Behavior*, *8*(1), 7–14.
<https://doi.org/10.1089/cpb.2005.8.7>

- Beard, K. W., & Wolf, E. M. (2001). Modification in the Proposed Diagnostic Criteria for Internet Addiction. *CyberPsychology & Behavior*, *4*(3), 377–383.
<https://doi.org/10.1089/109493101300210286>
- Beranuy, F. M., Chamarro, L. A., Graner, J. C., & Carbonell, S. X. (2009). Validation of two brief scales for Internet addiction and mobile phone problem use. *Psicothema*, *21*(3), 480–485.
- Bernardi, S., & Pallanti, S. (2009). Internet addiction: a descriptive clinical study focusing on comorbidities and dissociative symptoms. *Comprehensive Psychiatry*, *50*(6), 510–516.
<https://doi.org/10.1016/j.comppsy.2008.11.011>
- Biederman, J., Wilens, T. E., Mick, E., Faraone, S. V., & Spencer, T. (1998). Does attention-deficit hyperactivity disorder impact the developmental course of drug and alcohol abuse and dependence? *Biological Psychiatry*, *44*(4), 269–273. [https://doi.org/10.1016/s0006-3223\(97\)00406-x](https://doi.org/10.1016/s0006-3223(97)00406-x)
- Billieux, J., Chanal, J., Khazaal, Y., Rochat, L., Gay, P., Zullino, D., & Van der Linden, M. (2011). Psychological Predictors of Problematic Involvement in Massively Multiplayer Online Role-Playing Games: Illustration in a Sample of Male Cybercafé Players. *Psychopathology*, *44*(3), 165–171. <https://doi.org/10.1159/000322525>
- Block, J. J. (2008). Issues for DSM-V: Internet Addiction. *American Journal of Psychiatry*, *165*(3), 306–307. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.2007.07101556>
- Bonab, B. G., & Koohsar, A. A. H. (2011). Relation Among Quality of Attachment, Hostility and Interpersonal Sensitivity in College Students. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, *30*, 192–196. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.10.038>

- Bottino, S. M. B., Bottino, C. M. C., Regina, C. G., Correia, A. V. L., & Ribeiro, W. S. (2015). Cyberbullying and adolescent mental health: systematic review. *Cadernos de Saúde Pública*, *31*(3), 463–475. <https://doi.org/10.1590/0102-311x00036114>
- Brand, M., Laier, C., Pawlikowski, M., Schächtle, U., Schöler, T., & Altstötter-Gleich, C. (2011). Watching Pornographic Pictures on the Internet: Role of Sexual Arousal Ratings and Psychological–Psychiatric Symptoms for Using Internet Sex Sites Excessively. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, *14*(6), 371–377. <https://doi.org/10.1089/cyber.2010.0222>
- Brand, M., Young, K. S., & Laier, C. (2014). Prefrontal control and internet addiction: a theoretical model and review of neuropsychological and neuroimaging findings. *Frontiers in Human Neuroscience*, *8*, 375. <https://doi.org/10.3389/fnhum.2014.00375>
- Bremer, J. (2005). The Internet and Children: Advantages and Disadvantages. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*, *14*(3), 405–428. <https://doi.org/10.1016/j.chc.2005.02.003>
- Brenner, V. (1997). Psychology of Computer Use: XLVII. Parameters of Internet Use, Abuse and Addiction: The First 90 Days of the Internet Usage Survey. *Psychological Reports*, *80*(3), 879–882. <https://doi.org/10.2466/pr0.1997.80.3.879>
- Byun, S., Ruffini, C., Mills, J. E., Douglas, A. C., Niang, M., Stepchenkova, S., Lee, S. K., Loutfi, J., Lee, J.-K., Atallah, M., & Blanton, M. (2009). Internet Addiction: Metasynthesis of 1996–2006 Quantitative Research. *CyberPsychology & Behavior*, *12*(2), 203–207. <https://doi.org/10.1089/cpb.2008.0102>

- Campanella, M., Mucci, F., Baroni, S., Nardi, L., & Marazziti, D. (2015). Prevalence of internet addiction: a pilot study in a group of Italian high-school students. *Clinical Neuropsychiatry*, *12*, 90–93.
- Campbell, A. J., Cumming, S. R., & Hughes, I. (2006). Internet Use by the Socially Fearful: Addiction or Therapy? *CyberPsychology & Behavior*, *9*(1), 69–81.
<https://doi.org/10.1089/cpb.2006.9.69>
- Canan, F., Ataoglu, A., Nichols, L. A., Yildirim, T., & Ozturk, O. (2010). Evaluation of Psychometric Properties of the Internet Addiction Scale in a Sample of Turkish High School Students. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, *13*(3), 317–320.
<https://doi.org/10.1089/cyber.2009.0160>
- Caplan, S., Williams, D., & Yee, N. (2009). Problematic Internet use and psychosocial well-being among MMO players. *Computers in Human Behavior*, *25*(6), 1312–1319.
<https://doi.org/10.1016/j.chb.2009.06.006>
- Casale, S., & Fioravanti, G. (2011). Psychosocial correlates of internet use among Italian students. *International Journal of Psychology*, *46*(4), 288–298.
<https://doi.org/10.1080/00207594.2010.541256>
- Cash, H., D. Rae, C., H. Steel, A., & Winkler, A. (2012). Internet Addiction: A Brief Summary of Research and Practice. *Current Psychiatry Reviews*, *8*(4), 292–298.
<https://doi.org/10.2174/157340012803520513>
- Cerruti, R., Spensieri, V., Presaghi, F., Valastro, C., Fontana, A., & Guidetti, V. (2017). An exploratory study on Internet addiction, somatic symptoms and emotional and behavioral functioning in school-aged adolescents. *Clinical Neuropsychiatry*, *14*(6), 374–383.

- Cerutti, R., Valastro, C., Tarantino, S., Valeriani, M., Faedda, N., Spensieri, V., & Guidetti, V. (2016). Alexithymia and psychopathological symptoms in adolescent outpatients and mothers suffering from migraines: a case control study. *The Journal of Headache and Pain*, *17*, 39. <https://doi.org/10.1186/s10194-016-0640-y>
- Cheng, C., & Cheng, P. F. (2015). Effects of Moral Self, Self Esteem and Parental Bonding on Delinquency among Young People in Hong Kong. *International Journal of Criminology and Sociology*, *4*, 119–127. <https://doi.org/10.6000/1929-4409.2015.04.12>
- Cheng, C., & Li, A. Y. (2014). Internet Addiction Prevalence and Quality of (Real) Life: A Meta-Analysis of 31 Nations Across Seven World Regions. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, *17*(12), 755–760. <https://doi.org/10.1089/cyber.2014.0317>
- Choi, K., Son, H., Park, M., Han, J., Kim, K., Lee, B., & Gwak, H. (2009). Internet overuse and excessive daytime sleepiness in adolescents. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, *63*(4), 455–462. <https://doi.org/10.1111/j.1440-1819.2009.01925.x>
- Chong Guan, N., Isa, S. M., Hashim, A. H., Pillai, S. K., & Harbajan Singh, M. K. (2012). Validity of the Malay Version of the Internet Addiction Test. *Asia Pacific Journal of Public Health*, *27*(2), NP2210–NP2219. <https://doi.org/10.1177/1010539512447808>
- Chou, C., Condrón, L., & Belland, J. C. (2005). A Review of the Research on Internet Addiction. *Educational Psychology Review*, *17*(4), 363–388. <https://doi.org/10.1007/s10648-005-8138-1>
- Chung, T. W. H., Sum, S. M. Y., & Chan, M. W. L. (2019). Adolescent Internet Addiction in Hong Kong: Prevalence, Psychosocial Correlates, and Prevention. *Journal of Adolescent Health*, *64*(6), S34–S43. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2018.12.016>

- Cimino, S., & Cerniglia, L. (2018). A Longitudinal Study for the Empirical Validation of an Etiopathogenetic Model of Internet Addiction in Adolescence Based on Early Emotion Regulation. *BioMed Research International*, 2018, 1–8.
<https://doi.org/10.1155/2018/4038541>
- D'Arienzo, M. C., Boursier, V., & Griffiths, M. D. (2019). Addiction to Social Media and Attachment Styles: A Systematic Literature Review. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 17(4), 1094–1118. <https://doi.org/10.1007/s11469-019-00082-5>
- Darnai, G., Perlaki, G., Zsidó, A. N., Inhof, O., Orsi, G., Horváth, R., Nagy, S. A., Lábadi, B., Tényi, D., Kovács, N., Dóczi, T., Demetrovics, Z., & Janszky, J. (2019). Internet addiction and functional brain networks: task-related fMRI study. *Scientific Reports*, 9(15777), 1–10. <https://doi.org/10.1038/s41598-019-52296-1>
- Davis, R. A. (2001). A cognitive-behavioral model of pathological Internet use. *Computers in Human Behavior*, 17(2), 187–195. [https://doi.org/10.1016/s0747-5632\(00\)00041-8](https://doi.org/10.1016/s0747-5632(00)00041-8)
- Davis, R. A., Flett, G. L., & Besser, A. (2002). Validation of a New Scale for Measuring Problematic Internet Use: Implications for Pre-employment Screening. *CyberPsychology & Behavior*, 5(4), 331–345. <https://doi.org/10.1089/109493102760275581>
- Demetrovics, Z., Szeredi, B., & Rózsa, S. (2008). The three-factor model of Internet addiction: The development of the Problematic Internet Use Questionnaire. *Behavior Research Methods*, 40(2), 563–574. <https://doi.org/10.3758/brm.40.2.563>
- DeVoe, J. E., Krois, L., & Stenger, R. (2009). Do Children in Rural Areas Still Have Different Access to Health Care? Results from a Statewide Survey of Oregon's Food

Stamp Population. *The Journal of Rural Health*, 25(1), 1–7.

<https://doi.org/10.1111/j.1748-0361.2009.00192.x>

Dillon, K. P., & Bushman, B. J. (2015). Unresponsive or un-noticed?: Cyberbystander intervention in an experimental cyberbullying context. *Computers in Human Behavior*, 45, 144–150. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2014.12.009>

DiMaggio, C., Galea, S., & Li, G. (2009). Substance use and misuse in the aftermath of terrorism. A Bayesian meta-analysis. *Addiction*, 104(6), 894–904. <https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.2009.02526.x>

DiMaggio, P., Hargittai, E., Neuman, W. R., & Robinson, J. P. (2001). Social implications of the Internet. *Annual Review of Sociology*, 27(1), 307–336.

Dong, G., Wang, J., Yang, X., & Zhou, H. (2012). Risk personality traits of Internet addiction: A longitudinal study of Internet-addicted Chinese university students. *Asia-Pacific Psychiatry*, 5(4), 316–321. <https://doi.org/10.1111/j.1758-5872.2012.00185.x>

Dong, H., Yang, F., Lu, X., & Hao, W. (2020). Internet Addiction and Related Psychological Factors Among Children and Adolescents in China During the Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) Epidemic. *Frontiers in Psychiatry*, 11, 751. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2020.00751>

Duan, L., Shao, X., Wang, Y., Huang, Y., Miao, J., Yang, X., & Zhu, G. (2020). An investigation of mental health status of children and adolescents in china during the outbreak of COVID-19. *Journal of Affective Disorders*, 275, 112–118. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2020.06.029>

- Durkee, T., Kaess, M., Carli, V., Parzer, P., Wasserman, C., Floderus, B., Apter, A., Balazs, J., Barzilay, S., Bobes, J., Brunner, R., Corcoran, P., Cosman, D., Cotter, P., Despalins, R., Graber, N., Guillemin, F., Haring, C., Kahn, J.-P., & Mandelli, L. (2012). Prevalence of pathological internet use among adolescents in Europe: demographic and social factors. *Addiction, 107*(12), 2210–2222. <https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.2012.03946.x>
- Ebeling-Witte, S., Frank, M. L., & Lester, D. (2007). Shyness, Internet Use, and Personality. *CyberPsychology & Behavior, 10*(5), 713–716. <https://doi.org/10.1089/cpb.2007.9964>
- Effatpanah, M., Moharrami, M., Rajabi Damavandi, G., Aminikhah, M., Nezhad, M. H., Khatami, F., Arjmand, T., Tarighatnia, H., & Yekaninejad, M. S. (2020). Association of Internet Addiction with Emotional and Behavioral Characteristics of Adolescents. *Iranian Journal of Psychiatry, 15*(1), 55–66. <https://doi.org/10.18502/ijps.v15i1.2440>
- Eggermont, S., & Van den Bulck, J. (2006). Nodding off or switching off? The use of popular media as a sleep aid in secondary-school children. *Journal of Paediatrics and Child Health, 42*(7-8), 428–433. <https://doi.org/10.1111/j.1440-1754.2006.00892.x>
- Ellison, N. B., Steinfield, C., & Lampe, C. (2007). The Benefits of Facebook “Friends:” Social Capital and College Students’ Use of Online Social Network Sites. *Journal of Computer-Mediated Communication, 12*(4), 1143–1168. <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2007.00367.x>
- Emery, R. E., Waldron, M., Kitzmann, K. M., & Aaron, J. (1999). Delinquent behavior, future divorce or nonmarital childbearing, and externalizing behavior among offspring: A

14-year prospective study. *Journal of Family Psychology*, 13(4), 568–579.

<https://doi.org/10.1037/0893-3200.13.4.568>

Esmaeilzadeh Azad, M., Amini, M., & Lotfi, M. (2018). The Role of Internalizing and Externalizing Symptoms and Social Isolation in Teenage Girls Towards the Use of Internet and Cyberspace. *Practice in Clinical Psychology*, 6(4), 265–271.

<https://doi.org/10.32598/jpcp.6.4.265>

Fisoun, V., Floros, G., Geroukalis, D., Ioannidi, N., Farkonas, N., Sergentani, E.,

Angelopoulos, N. & Siomos, K. (2012). Internet addiction in the island of Hippocrates: the associations between internet abuse and adolescent off-line behaviours. *Child and Adolescent Mental Health*, 17(1), 37-44. doi:10.1111/j.1475-3588.2011.00605.x

Floros, G., Fisoun, V., & Siomos, K. (2010). P01-204 - Internet addiction in the island of hippokrates: impact of gender and age in teenage use and abuse of the internet. *European Psychiatry*, 25, 414. [https://doi.org/10.1016/s0924-9338\(10\)70410-7](https://doi.org/10.1016/s0924-9338(10)70410-7)

Fontana, A., Benzi, I. M. A., & Cipresso, P. (2022). Problematic internet use as a moderator between personality dimensions and internalizing and externalizing symptoms in adolescence. *Current Psychology*. <https://doi.org/10.1007/s12144-021-02409-9>

Frangos, C. C., Frangos, C. C., & Sotiropoulos, I. (2012). A meta-analysis of the reliability of Young's internet addiction test. In proceedings of the world congress on engineering. *Proceedings of the World Congress on Engineering. London, United Kingdom: World Congress on Engineering*, 1, 368–371.

Frangos, C., Frangos, C., & Kiohos, A. (2010). Internet Addiction among Greek University Students: Demographic Associations with the Phenomenon, using the Greek version of

- Young's Internet Addiction Test. *International Journal of Economic Sciences and Applied Research*, 3, 49–74.
- Fumero, A., Marrero, R. J., Voltes, D., & Peñate, W. (2018). Personal and social factors involved in internet addiction among adolescents: A meta-analysis. *Computers in Human Behavior*, 86, 387–400. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2018.05.005>
- Griffiths, M. (1998). Internet addiction: Does it really exist? In J. Gackenbach (Ed.), *Psychology and the Internet*. New York: Academic Press., 61–75.
- Griffiths, M. (2000). Internet addiction—Time to be taken seriously? *Addiction Research*, 8, 413–418.
- Griffiths, M. (2005). A “components” model of addiction within a biopsychosocial framework. *Journal of Substance Use*, 10(4), 191–197. <https://doi.org/10.1080/14659890500114359>
- Griffiths, M. D., Pontes, H. M., & Kuss, D. J. (2016). Online Addictions: Conceptualizations, Debates, and Controversies. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 3(2), 151–164. <https://doi.org/10.15805/addicta.2016.3.0101>
- Guessoum, S. B., Lachal, J., Radjack, R., Carretier, E., Minassian, S., Benoit, L., & Moro, M. R. (2020). Adolescent psychiatric disorders during the COVID-19 pandemic and lockdown. *Psychiatry Research*, 291(291), 113264. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.113264>
- Guo, J., Chen, L., Wang, X., Liu, Y., Chui, C. H. K., He, H., Qu, Z., & Tian, D. (2012). The Relationship Between Internet Addiction and Depression Among Migrant Children and

- Left-Behind Children in China. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 15(11), 585–590. <https://doi.org/10.1089/cyber.2012.0261>
- Guo, L., Luo, M., Wang, W.-X., Huang, G.-L., Xu, Y., Gao, X., Lu, C.-Y., & Zhang, W.-H. (2018). Association between problematic Internet use, sleep disturbance, and suicidal behavior in Chinese adolescents. *Journal of Behavioral Addictions*, 7(4), 965–975. <https://doi.org/10.1556/2006.7.2018.115>
- Ha, J. H., Kim, S. Y., Bae, S. C., Bae, S., Kim, H., Sim, M., Lyoo, I. K., & Cho, S. C. (2007). Depression and Internet Addiction in Adolescents. *Psychopathology*, 40(6), 424–430. <https://doi.org/10.1159/000107426>
- Ha, J. H., Yoo, H. J., Cho, I. H., Chin, B., Shin, D., & Kim, J. H. (2006). Psychiatric Comorbidity Assessed in Korean Children and Adolescents Who Screen Positive for Internet Addiction. *The Journal of Clinical Psychiatry*, 67(05), 821–826. <https://doi.org/10.4088/jcp.v67n0517>
- Hanson, C. L., Novilla, M. L. L. B., Barnes, M. D., Eggett, D., McKell, C., Reichman, P., & Havens, M. (2008). Using the Rural-Urban Continuum to Explore Adolescent Alcohol, Tobacco, and Other Drug Use in Montana. *Journal of Child & Adolescent Substance Abuse*, 18(1), 93–105. <https://doi.org/10.1080/15470650802544289>
- Haynes, R., & Gale, S. (2000). Deprivation and poor health in rural areas: inequalities hidden by averages. *Health & Place*, 6(4), 275–285. [https://doi.org/10.1016/s1353-8292\(00\)00009-5](https://doi.org/10.1016/s1353-8292(00)00009-5)
- Heaven, P. (1996). *Adolescent Health: The role of individual differences* (pp. 1–23). Psychology Press. <https://doi.org/10.4324/9780203137161>

- Hilton, D. L. (2013). Pornography addiction – a supranormal stimulus considered in the context of neuroplasticity. *Socioaffective Neuroscience & Psychology*, 3(1), 20767. <https://doi.org/10.3402/snp.v3i0.20767>
- Hinkley, T., Verbestel, V., Ahrens, W., Lissner, L., Molnár, D., Moreno, L. A., Pigeot, I., Pohlabein, H., Reisch, L. A., Russo, P., Veidebaum, T., Tornaritis, M., Williams, G., De Henauw, S., & De Bourdeaudhuij, I. (2014). Early Childhood Electronic Media Use as a Predictor of Poorer Well-being. *JAMA Pediatrics*, 168(5), 485. <https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2014.94>
- Ho, R. C., Zhang, M. W., Tsang, T. Y., Toh, A. H., Pan, F., Lu, Y., Cheng, C., Yip, P. S., Lam, L. T., Lai, C.-M., Watanabe, H., & Mak, K.-K. (2014). The association between internet addiction and psychiatric co-morbidity: a meta-analysis. *BMC Psychiatry*, 14(1), 1–10. <https://doi.org/10.1186/1471-244x-14-183>
- Hoge, E., Bickham, D., & Cantor, J. (2017). Digital Media, Anxiety, and Depression in Children. *Pediatrics*, 140(Supplement 2), S76–S80. <https://doi.org/10.1542/peds.2016-1758g>
- Holden, C. (2001). Compulsive behaviors: “Behavioral” addictions: Do they exist?. *Science*, 294(5544), 980–982. <https://doi.org/10.1126/science.294.5544.980>
- Hong, S.-B., Zalesky, A., Cocchi, L., Fornito, A., Choi, E.-J., Kim, H.-H., Suh, J.-E., Kim, C.-D., Kim, J.-W., & Yi, S.-H. (2013). Decreased Functional Brain Connectivity in Adolescents with Internet Addiction. *PLoS ONE*, 8(2), e57831. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0057831>

- Howard, P. E. N., Rainie, L., & Jones, S. (2001). Days and Nights on the Internet. *American Behavioral Scientist*, 45(3), 383–404. <https://doi.org/10.1177/0002764201045003003>
- Huan, V. S., Ang, R. P., & Chye, S. (2014). Loneliness and Shyness in Adolescent Problematic Internet Users: The Role of Social Anxiety. *Child & Youth Care Forum*, 43(5), 539–551. <https://doi.org/10.1007/s10566-014-9252-3>
- Huang, R. L., Lu, Z., Liu, J. J., You, Y. M., Pan, Z. Q., Wei, Z., He, Q., & Wang, Z. Z. (2009). Features and predictors of problematic internet use in Chinese college students. *Behaviour & Information Technology*, 28(5), 485–490. <https://doi.org/10.1080/01449290701485801>
- Huang, Y.-R. (2006). Identity and Intimacy Crises and Their Relationship to Internet Dependence among College Students. *CyberPsychology & Behavior*, 9(5), 571–576. <https://doi.org/10.1089/cpb.2006.9.571>
- Hwang, H., Hong, J., Kim, S. M., & Han, D. H. (2020). The correlation between family relationships and brain activity within the reward circuit in adolescents with Internet gaming disorder. *Scientific Reports*, 10(1), 1–9. <https://doi.org/10.1038/s41598-020-66535-3>
- Islam, Md. A., & Hossin, M. Z. (2016). Prevalence and risk factors of problematic internet use and the associated psychological distress among graduate students of Bangladesh. *Asian Journal of Gambling Issues and Public Health*, 6(1), 1–14. <https://doi.org/10.1186/s40405-016-0020-1>

- Israelashvili, M., Kim, T., & Bukobza, G. (2012). Adolescents' over-use of the cyber world – Internet addiction or identity exploration? *Journal of Adolescence*, *35*(2), 417–424.
<https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2011.07.015>
- Jelenchick, L. A., Becker, T., & Moreno, M. A. (2012). Assessing the psychometric properties of the Internet Addiction Test (IAT) in US college students. *Psychiatry Research*, *196*(2-3), 296–301. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2011.09.007>
- Kaess, M., Durkee, T., Brunner, R., Carli, V., Parzer, P., Wasserman, C., Sarchiapone, M., Hoven, C., Apter, A., Balazs, J., Balint, M., Bobes, J., Cohen, R., Cosman, D., Cotter, P., Fischer, G., Floderus, B., Iosue, M., Haring, C., & Kahn, J.-P. (2014). Pathological Internet use among European adolescents: psychopathology and self-destructive behaviours. *European Child & Adolescent Psychiatry*, *23*(11), 1093–1102.
<https://doi.org/10.1007/s00787-014-0562-7>
- Kandell, J. J. (1998). Internet Addiction on Campus: The Vulnerability of College Students. *CyberPsychology & Behavior*, *1*(1), 11–17. <https://doi.org/10.1089/cpb.1998.1.11>
- Kaplan, H., & Sadock, B. (2004). *Kaplan and Sadock's comprehensive textbook of psychiatry and online therapy* (p. 958). Lippincott Williams & Wilkins.
- Karaer, Y., & Akdemir, D. (2019). Parenting styles, perceived social support and emotion regulation in adolescents with internet addiction. *Comprehensive Psychiatry*, *92*, 22–27.
<https://doi.org/10.1016/j.comppsy.2019.03.003>
- Khazaal, Y., Chatton, A., Horn, A., Achab, S., Thorens, G., Zullino, D., & Billieux, J. (2012). French Validation of the Compulsive Internet Use Scale (CIUS). *Psychiatric Quarterly*, *83*(4), 397–405. <https://doi.org/10.1007/s11126-012-9210-x>

- Kim, H. S., & Hodgins, D. C. (2018). Component Model of Addiction Treatment: A Pragmatic Transdiagnostic Treatment Model of Behavioral and Substance Addictions. *Frontiers in Psychiatry, 9*, 406. <https://doi.org/10.3389/fpsyt.2018.00406>
- King, D. L., Delfabbro, P. H., Billieux, J., & Potenza, M. N. (2020). Problematic online gaming and the COVID-19 pandemic. *Journal of Behavioral Addictions, 9*(2), 184–186. <https://doi.org/10.1556/2006.2020.00016>
- King, D. L., Delfabbro, P. H., Griffiths, M. D., & Gradisar, M. (2011). Assessing clinical trials of Internet addiction treatment: A systematic review and CONSORT evaluation. *Clinical Psychology Review, 31*(7), 1110–1116. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2011.06.009>
- Kittinger, R., Correia, C. J., & Irons, J. G. (2012). Relationship Between Facebook Use and Problematic Internet Use Among College Students. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking, 15*(6), 324–327. <https://doi.org/10.1089/cyber.2010.0410>
- Klingemann, H., & Gomez, V. (2010). Masculinity issues in addiction treatment in Swiss inpatient alcohol programs: bringing men's treatment needs back to the research agenda. *Journal of Men's Health, 7*(3), 211–220. <https://doi.org/10.1016/j.jomh.2010.04.003>
- Ko, C.-H. ., Yen, J.-Y. ., Yen, C.-F. ., Chen, C.-S. ., & Chen, C.-C. . (2012). The association between Internet addiction and psychiatric disorder: A review of the literature. *European Psychiatry, 27*(1), 1–8. <https://doi.org/10.1016/j.eurpsy.2010.04.011>
- Ko, C.-H., Liu, T.-L., Wang, P.-W., Chen, C.-S., Yen, C.-F., & Yen, J.-Y. (2014). The exacerbation of depression, hostility, and social anxiety in the course of Internet addiction among adolescents: A prospective study. *Comprehensive Psychiatry, 55*(6), 1377–1384. <https://doi.org/10.1016/j.comppsy.2014.05.003>

- Ko, C.-H., Wang, P.-W., Liu, T.-L., Yen, C.-F., Chen, C.-S., & Yen, J.-Y. (2014). Bidirectional associations between family factors and Internet addiction among adolescents in a prospective investigation. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, *69*(4), 192–200. <https://doi.org/10.1111/pcn.12204>
- Ko, C.-H., Yen, C.-F., Yen, C.-N., Yen, J.-Y., Chen, C.-C., & Chen, S.-H. (2005). Screening for Internet Addiction: An Empirical Study on Cut-off Points for the Chen Internet Addiction Scale. *The Kaohsiung Journal of Medical Sciences*, *21*(12), 545–551. [https://doi.org/10.1016/s1607-551x\(09\)70206-2](https://doi.org/10.1016/s1607-551x(09)70206-2)
- Ko, C.-H., Yen, J.-Y., Chen, C.-C., Chen, S.-H., Wu, K., & Yen, C.-F. (2006). Tridimensional Personality of Adolescents with Internet Addiction and Substance Use Experience. *The Canadian Journal of Psychiatry*, *51*(14), 887–894. <https://doi.org/10.1177/070674370605101404>
- Ko, C.-H., Yen, J.-Y., Chen, C.-C., Chen, S.-H., & Yen, C.-F. (2005). Gender differences and related factors affecting online gaming addiction among Taiwanese adolescents. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, *193*(4), 273–277. <https://doi.org/10.1097/01.nmd.0000158373.85150.57>
- Ko, C.-H., Yen, J.-Y., Liu, S.-C., Huang, C.-F., & Yen, C.-F. (2009). The Associations Between Aggressive Behaviors and Internet Addiction and Online Activities in Adolescents. *Journal of Adolescent Health*, *44*(6), 598–605. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2008.11.011>

- Koyuncu, T., Unsal, A., & Arslantas, D. (2014). Assessment of internet addiction and loneliness in secondary and high school students. *Journal of Pakistan Medical Association, 64*(9), 998–1002.
- Kratzer, S., & Hegerl, U. (2008). Is “Internet Addiction” a disorder of its own?-a study on subjects with excessive internet use. *Psychiatrische Praxis, 35*(02), 80–83.
<https://doi.org/10.1055/s-2007-970888>
- Kraut, R., Patterson, M., Lundmark, V., Kiesler, S., Mukopadhyay, T., & Scherlis, W. (1998). Internet paradox: A social technology that reduces social involvement and psychological well-being? *American Psychologist, 53*(9), 1017–1031.
- Kroger, J. (2007). Why Is Identity Achievement So Elusive? *Identity, 7*(4), 331–348.
<https://doi.org/10.1080/15283480701600793>
- Kubey, R. W., Lavin, M. J., & Barrows, J. R. (2001). Internet Use and Collegiate Academic Performance Decrements: Early Findings. *Journal of Communication, 51*(2), 366–382.
<https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2001.tb02885.x>
- Kubiszewski, V., Fontaine, R., Potard, C., & Auzoult, L. (2015). Does cyberbullying overlap with school bullying when taking modality of involvement into account? *Computers in Human Behavior, 43*, 49–57. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2014.10.049>
- Kuss, D. (2013). Internet gaming addiction: current perspectives. *Psychology Research and Behavior Management, 6*, 125–137. <https://doi.org/10.2147/prbm.s39476>

- Kuss, D. J., & Billieux, J. (2017). Technological addictions: Conceptualisation, measurement, etiology and treatment. *Addictive Behaviors*, *64*, 231–233.
<https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2016.04.005>
- Kuss, D. J., & Griffiths, M. D. (2011). Online social networking and addiction--a review of the psychological literature. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *8*(9), 3528–3552. <https://doi.org/10.3390/ijerph8093528>
- Kuss, D. J., & Griffiths, M. D. (2012a). Online gaming addiction in children and adolescents: A review of empirical research. *Journal of Behavioral Addictions*, *1*(1), 3–22.
<https://doi.org/10.1556/jba.1.2012.1.1>
- Kuss, D. J., & Griffiths, M. D. (2012b). Internet and Gaming Addiction: A Systematic Literature Review of Neuroimaging Studies. *Brain Sciences*, *2*(3), 347–374.
<https://doi.org/10.3390/brainsci2030347>
- Kuss, D. J., Griffiths, M. D., & Binder, J. F. (2013). Internet addiction in students: Prevalence and risk factors. *Computers in Human Behavior*, *29*(3), 959–966.
<https://doi.org/10.1016/j.chb.2012.12.024>
- Kuss, D. J., & Lopez-Fernandez, O. (2016). Internet addiction and problematic Internet use: A systematic review of clinical research. *World Journal of Psychiatry*, *6*(1), 143.
<https://doi.org/10.5498/wjp.v6.i1.143>
- Kuss, D., Griffiths, M., Karila, L., & Billieux, J. (2014). Internet addiction: A systematic review of epidemiological research for the last decade. *Current Pharmaceutical Design*, *20*(25), 4026–4052.

- Lasgaard, M., Nielsen, A., Eriksen, M. E., & Goossens, L. (2009). Loneliness and Social Support in Adolescent Boys with Autism Spectrum Disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 40*(2), 218–226. <https://doi.org/10.1007/s10803-009-0851-z>
- Lau, J. T. F., Wu, A. M. S., Gross, D. L., Cheng, K., & Lau, M. M. C. (2017). Is Internet addiction transitory or persistent? Incidence and prospective predictors of remission of Internet addiction among Chinese secondary school students. *Addictive Behaviors, 74*, 55–62. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2017.05.034>
- Lee, B. W., & Stapinski, L. A. (2012). Seeking safety on the internet: Relationship between social anxiety and problematic internet use. *Journal of Anxiety Disorders, 26*(1), 197–205. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2011.11.001>
- Lee, E. H., Zhou, Q., Ly, J., Main, A., Tao, A., & Chen, S. H. (2014). Neighborhood characteristics, parenting styles, and children’s behavioral problems in Chinese American immigrant families. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology, 20*(2), 202–212. <https://doi.org/10.1037/a0034390>
- Lee, J.-Y., Kim, S.-W., Kang, H.-J., Kim, S.-Y., Bae, K.-Y., Kim, J.-M., Shin, I.-S., & Yoon, J.-S. (2017). Relationship between Problematic Internet Use and Post-Traumatic Stress Disorder Symptoms among Students Following the Sewol Ferry Disaster in South Korea. *Psychiatry Investigation, 14*(6), 871. <https://doi.org/10.4306/pi.2017.14.6.871>
- Leung, L. (2004). Net-Generation Attributes and Seductive Properties of the Internet as Predictors of Online Activities and Internet Addiction. *CyberPsychology & Behavior, 7*(3), 333–348. <https://doi.org/10.1089/1094931041291303>

- Leung, L., & Lee, P. S. N. (2011). The influences of information literacy, internet addiction and parenting styles on internet risks. *New Media & Society, 14*(1), 117–136.
<https://doi.org/10.1177/1461444811410406>
- Li, X., Buxton, O. M., Lee, S., Chang, A.-M., Berger, L. M., & Hale, L. (2019). Sleep Mediates the Association between Adolescent Screen Time and Depressive Symptoms. *Sleep Medicine, 57*, 51–60. <https://doi.org/10.1016/j.sleep.2019.01.029>
- Li, Y., Sun, Y., Meng, S., Bao, Y., Cheng, J., Chang, X., Ran, M., Sun, Y., Kosten, T., Strang, J., Lu, L., & Shi, J. (2021). Internet Addiction Increases in the General Population During COVID-19: Evidence From China. *The American Journal on Addictions, 30*.
<https://doi.org/10.1111/ajad.13156>
- Lin, M.-P. (2020). Prevalence of Internet Addiction during the COVID-19 Outbreak and Its Risk Factors among Junior High School Students in Taiwan. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 17*(22), 8547.
<https://doi.org/10.3390/ijerph17228547>
- Lin, M.-P., Wu, J. Y.-W., You, J., Chang, K.-M., Hu, W.-H., & Xu, S. (2018). Association between online and offline social support and internet addiction in a representative sample of senior high school students in Taiwan: The mediating role of self-esteem. *Computers in Human Behavior, 84*, 1–7. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2018.02.007>
- Luo, T., & Ding, D. (2000). Relationships among personality traits, motive of Internet use, and tendency of internet addiction. *Chinese Journal of Clinical Psychology, 14*(4), 365–367.

- Lürzel, S., Kaiser, S., & Sachser, N. (2010). Social interaction, testosterone, and stress responsiveness during adolescence. *Physiology & Behavior*, *99*(1), 40–46.
<https://doi.org/10.1016/j.physbeh.2009.10.005>
- Mak, K.-K., Lai, C.-M., Watanabe, H., Kim, D.-I., Bahar, N., Ramos, M., Young, K. S., Ho, R. C. M., Aum, N.-R., & Cheng, C. (2014). Epidemiology of Internet Behaviors and Addiction Among Adolescents in Six Asian Countries. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, *17*(11), 720–728. <https://doi.org/10.1089/cyber.2014.0139>
- McCrae, N., Gettings, S., & Pursell, E. (2017). Social Media and Depressive Symptoms in Childhood and Adolescence: A Systematic Review. *Adolescent Research Review*, *2*(4), 315–330. <https://doi.org/10.1007/s40894-017-0053-4>
- Mehdizadeh, S. (2010). Self-Presentation 2.0: Narcissism and Self-Esteem on Facebook. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, *13*(4), 357–364.
<https://doi.org/10.1089/cyber.2009.0257>
- Mehroof, M., & Griffiths, M. D. (2010). Online Gaming Addiction: The Role of Sensation Seeking, Self-Control, Neuroticism, Aggression, State Anxiety, and Trait Anxiety. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, *13*(3), 313–316.
<https://doi.org/10.1089/cyber.2009.0229>
- Montgomery, K. (2000). Youth and digital media: a policy research agenda. *Journal of Adolescent Health*, *27*(2), 61–68. [https://doi.org/10.1016/s1054-139x\(00\)00130-0](https://doi.org/10.1016/s1054-139x(00)00130-0)
- Morahan-Martin, J., & Schumacher, P. (2000). Incidence and correlates of pathological Internet use among college students. *Computers in Human Behavior*, *16*(1), 13–29.
[https://doi.org/10.1016/s0747-5632\(99\)00049-7](https://doi.org/10.1016/s0747-5632(99)00049-7)

- Moreno, M. A., Eickhoff, J., Zhao, Q., Young, H. N., & Cox, E. D. (2019). Problematic Internet Use: A Longitudinal Study Evaluating Prevalence and Predictors. *The Journal of Pediatrics: X*, *1*, 100006. <https://doi.org/10.1016/j.ympdx.2019.100006>
- Morgan, C., & Cotten, S. R. (2003). The Relationship between Internet Activities and Depressive Symptoms in a Sample of College Freshmen. *CyberPsychology & Behavior*, *6*(2), 133–142. <https://doi.org/10.1089/109493103321640329>
- Mottram, A. J., & Fleming, M. J. (2009). Extraversion, Impulsivity, and Online Group Membership as Predictors of Problematic Internet Use. *CyberPsychology & Behavior*, *12*(3), 319–321. <https://doi.org/10.1089/cpb.2007.0170>
- Mucci, F., Campanella, M., Baroni, S., & Marazziti, D. (2017). PREVALENCE OF INTERNET ADDICTION: A PILOT STUDY IN A GROUP OF ITALIAN HIGH-SCHOOL STUDENTS. *European Neuropsychopharmacology*, *27*(6), 622–623. <https://doi.org/10.1016/j.euroneuro.2016.07.029>
- Müller, K. W., Dreier, M., Beutel, M. E., Duven, E., Giralt, S., & Wölfling, K. (2016). A hidden type of internet addiction? Intense and addictive use of social networking sites in adolescents. *Computers in Human Behavior*, *55*, 172–177. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.09.007>
- Murray, K. M., Byrne, D. G., & Rieger, E. (2011). Investigating adolescent stress and body image. *Journal of Adolescence*, *34*(2), 269–278. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2010.05.004>

- Mythily, S., Qiu, S., & Winslow, M. (2008). Prevalence and correlates of excessive Internet use among youth in Singapore. *Annals of the Academy of Medicine, Singapore*, 37(1), 9–14.
- Nelson, B. V., Patience, T. H., & MacDonald, D. C. (1999). Adolescent Risk Behavior and the Influence of Parents and Education. *The Journal of the American Board of Family Medicine*, 12(6), 436–443. <https://doi.org/10.3122/jabfm.12.6.436>
- Northrup, J., Lapierre, C., Kirk, J., & Rae, C. (2015). The Internet Process Addiction Test: Screening for Addictions to Processes Facilitated by the Internet. *Behavioral Sciences*, 5(3), 341–352. <https://doi.org/10.3390/bs5030341>
- Obeid, S., Saade, S., Haddad, C., Sacre, H., Khansa, W., Al Hajj, R., Kheir, N., & Hallit, S. (2019). Internet Addiction Among Lebanese Adolescents. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 207(10), 838–846. <https://doi.org/10.1097/nmd.0000000000001034>
- Oka, Y., Suzuki, S., & Inoue, Y. (2008). Bedtime Activities, Sleep Environment, and Sleep/Wake Patterns of Japanese Elementary School Children. *Behavioral Sleep Medicine*, 6(4), 220–233. <https://doi.org/10.1080/15402000802371338>
- Orsal, O., Orsal, O., Unsal, A., & Ozalp, S. S. (2013). Evaluation of Internet Addiction and Depression among University Students. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 82, 445–454. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.06.291>
- Ostovar, S., Allahyar, N., Aminpoor, H., Moafian, F., Nor, M. B. M., & Griffiths, M. D. (2016). Internet Addiction and its Psychosocial Risks (Depression, Anxiety, Stress and Loneliness) among Iranian Adolescents and Young Adults: A Structural Equation Model

in a Cross-Sectional Study. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 14(3), 257–267. <https://doi.org/10.1007/s11469-015-9628-0>

Ozturk, F. O., & Ayaz-Alkaya, S. (2021). Internet addiction and psychosocial problems among adolescents during the COVID-19 pandemic: A cross-sectional study. *Archives of Psychiatric Nursing*, 35(6), 595–601. <https://doi.org/10.1016/j.apnu.2021.08.007>

Pallanti, S., Bernardi, S., & Quercioli, L. (2006). The Shorter PROMIS Questionnaire and the Internet Addiction Scale in the Assessment of Multiple Addictions in a High-School Population: Prevalence and Related Disability. *CNS Spectrums*, 11(12), 966–974. <https://doi.org/10.1017/s1092852900015157>

Papacharissi, Z., & Rubin, A. M. (2000). Predictors of Internet Use. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 44(2), 175–196. https://doi.org/10.1207/s15506878jobem4402_2

Papastergiou, M., & Solomonidou, C. (2005). Gender issues in Internet access and favourite Internet activities among Greek high school pupils inside and outside school. *Computers & Education*, 44(4), 377–393. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2004.04.002>

Park, S. K., Kim, J. Y., & Cho, C. B. (2008). Prevalence of Internet addiction and correlations with family factors among South Korean adolescents. *Adolescence*, 43(172), 895–909.

Peen, J., Dekker, J., Schoevers, R. A., Have, M. ten, de Graaf, R., & Beekman, A. T. (2007). Is the prevalence of psychiatric disorders associated with urbanization? *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 42(12), 984–989. <https://doi.org/10.1007/s00127-007-0256-2>

- Peters, C. S., & Malesky, L. A. (2008). Problematic Usage Among Highly-Engaged Players of Massively Multiplayer Online Role Playing Games. *CyberPsychology & Behavior*, *11*(4), 481–484. <https://doi.org/10.1089/cpb.2007.0140>
- Petry, N. M., & O'Brien, C. P. (2013). Internet gaming disorder and the DSM-5. *Addiction*, *108*(7), 1186–1187. <https://doi.org/10.1111/add.12162>
- Pies, R. (2009). Should DSM-V Designate “Internet Addiction” a Mental Disorder?. *Psychiatry*, *6*(2), 31–37.
- Porter, G., Starcevic, V., Berle, D., & Fenech, P. (2010). Recognizing Problem Video Game Use. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, *44*(2), 120–128. <https://doi.org/10.3109/00048670903279812>
- Rankin, J., & Kern, R. (1994). Parental Attachments and delinquency. *Criminology*, *32*(4), 495–515. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.1994.tb01163.x>
- Ravens-Sieberer, U., Kaman, A., Erhart, M., Devine, J., Schlack, R., & Otto, C. (2021). Impact of the COVID-19 pandemic on quality of life and mental health in children and adolescents in Germany. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 1–11. <https://doi.org/10.1007/s00787-021-01726-5>
- Raylu, N., & Oei, T. P. S. (2002). Pathological gambling. *Clinical Psychology Review*, *22*(7), 1009–1061. [https://doi.org/10.1016/s0272-7358\(02\)00101-0](https://doi.org/10.1016/s0272-7358(02)00101-0)
- Reeves, P. M. (2000). Coping in Cyberspace: The Impact of Internet Use on the Ability of HIV-Positive Individuals to Deal with Their Illness. *Journal of Health Communication*, *5*(sup1), 47–59. <https://doi.org/10.1080/10810730050019555>

- Reijneveld, S. A., Veenstra, R., de Winter, A. F., Verhulst, F. C., Ormel, J., & de Meer, G. (2010). Area Deprivation Affects Behavioral Problems of Young Adolescents in Mixed Urban and Rural Areas: The TRAILS Study. *Journal of Adolescent Health, 46*(2), 189–196. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2009.06.004>
- Riehm, K. E., Feder, K. A., Tormohlen, K. N., Crum, R. M., Young, A. S., Green, K. M., Patek, L. R., La Flair, L. N., & Mojtabai, R. (2019). Associations Between Time Spent Using Social Media and Internalizing and Externalizing Problems Among US Youth. *JAMA Psychiatry, 76*(12), 1266–1273. <https://doi.org/10.1001/jamapsychiatry.2019.2325>
- Rodgers, R. F., Melioli, T., Laconi, S., Bui, E., & Chabrol, H. (2013). Internet Addiction Symptoms, Disordered Eating, and Body Image Avoidance. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking, 16*(1), 56–60. <https://doi.org/10.1089/cyber.2012.1570>
- Ross, C., Orr, E. S., Sisic, M., Arseneault, J. M., Simmering, M. G., & Orr, R. R. (2009). Personality and motivations associated with Facebook use. *Computers in Human Behavior, 25*(2), 578–586. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2008.12.024>
- Ross, M. W., Månsson, S.-A., & Daneback, K. (2011). Prevalence, Severity, and Correlates of Problematic Sexual Internet Use in Swedish Men and Women. *Archives of Sexual Behavior, 41*(2), 459–466. <https://doi.org/10.1007/s10508-011-9762-0>
- Samaha, A. A., Fawaz, M., El Yahfoufi, N., Gebbawi, M., Abdallah, H., Baydoun, S. A., Ghaddar, A., & Eid, A. H. (2018). Assessing the Psychometric Properties of the Internet Addiction Test (IAT) Among Lebanese College Students. *Frontiers in Public Health, 6*. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2018.00365>

Satoorian, S. A., Haratian, A., Tahmassian, K., & Ahmadi, M. (2016). The internalizing and externalizing behavioral problems in children: Birth order and age spacing.

Developmental Psychology: Iranian Psychologists, 12(46), 173–186.

Saunders, P. L., & Chester, A. (2008). Shyness and the internet: Social problem or panacea?

Computers in Human Behavior, 24(6), 2649–2658.

<https://doi.org/10.1016/j.chb.2008.03.005>

Scott, D. A., Valley, B., & Simecka, B. A. (2016). Mental Health Concerns in the Digital

Age. *International Journal of Mental Health and Addiction, 15*(3), 604–613.

<https://doi.org/10.1007/s11469-016-9684-0>

Servidio, R., Bartolo, M. G., Palermiti, A. L., & Costabile, A. (2021). Fear of COVID-19,

depression, anxiety, and their association with Internet addiction disorder in a sample of Italian students. *Journal of Affective Disorders Reports, 4*, 100097.

<https://doi.org/10.1016/j.jadr.2021.100097>

Shapira, N. A., Goldsmith, T. D., Keck, P. E., Khosla, U. M., & McElroy, S. L. (2000).

Psychiatric features of individuals with problematic internet use. *Journal of Affective Disorders, 57*(1-3), 267–272. [https://doi.org/10.1016/s0165-0327\(99\)00107-x](https://doi.org/10.1016/s0165-0327(99)00107-x)

Shapira, N. A., Lessig, M. C., Goldsmith, T. D., Szabo, S. T., Lazoritz, M., Gold, M. S., &

Stein, D. J. (2003). Problematic internet use: Proposed classification and diagnostic criteria. *Depression and Anxiety, 17*(4), 207–216. <https://doi.org/10.1002/da.10094>

Sharma, A., & Sharma, R. (2018). Internet addiction and psychological well-being among

college students: A cross-sectional study from Central India. *Journal of Family Medicine and Primary Care, 7*(1), 147–151. https://doi.org/10.4103/jfmmpc.jfmmpc_189_17

- Sharp, C., & Wall, K. (2018). Personality pathology grows up: adolescence as a sensitive period. *Current Opinion in Psychology*, *21*, 111–116.
<https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2017.11.010>
- Shaw, M., & Black, D. W. (2008). Internet addiction. *CNS Drugs*, *22*(5), 353–365.
<https://doi.org/10.2165/00023210-200822050-00001>
- Shek, D. T. L., Sun, R. C. F., & Yu, L. (2013). Internet Addiction. *Neuroscience in the 21st Century*, 2775–2811. https://doi.org/10.1007/978-1-4614-1997-6_108
- Shek, D. T. L., & Yu, L. (2012). Internet addiction in Hong Kong adolescents: profiles and psychosocial correlates. *International Journal on Disability and Human Development*, *11*(2), 133–142. <https://doi.org/10.1515/ijdh-2012-0023>
- Sheldon, P. (2008). The Relationship Between Unwillingness-to-Communicate and Students' Facebook Use. *Journal of Media Psychology*, *20*(2), 67–75. <https://doi.org/10.1027/1864-1105.20.2.67>
- Shepherd, R.-M., & Edelman, R. J. (2005). Reasons for internet use and social anxiety. *Personality and Individual Differences*, *39*(5), 949–958.
<https://doi.org/10.1016/j.paid.2005.04.001>
- Shi, M., & Du, T. J. (2019). Associations of personality traits with internet addiction in Chinese medical students: the mediating role of attention-deficit/hyperactivity disorder symptoms. *BMC Psychiatry*, *19*(1). <https://doi.org/10.1186/s12888-019-2173-9>

- Siomos, K. E., Dafouli, E. D., Braimiotis, D. A., Mouzas, O. D., & Angelopoulos, N. V. (2008). Internet Addiction among Greek Adolescent Students. *CyberPsychology & Behavior, 11*(6), 653–657. <https://doi.org/10.1089/cpb.2008.0088>
- Song, I., Larose, R., Eastin, M. S., & Lin, C. A. (2004). Internet Gratifications and Internet Addiction: On the Uses and Abuses of New Media. *CyberPsychology & Behavior, 7*(4), 384–394. <https://doi.org/10.1089/cpb.2004.7.384>
- Sonuga-Barke, E. J. S. (2002). Psychological heterogeneity in AD/HD—a dual pathway model of behaviour and cognition. *Behavioural Brain Research, 130*(1-2), 29–36. [https://doi.org/10.1016/s0166-4328\(01\)00432-6](https://doi.org/10.1016/s0166-4328(01)00432-6)
- Soper, W. B., & Miller, M. J. (1983). Junk-time junkies: An emerging addiction among students. *School Counselor, 31*(1), 40–43.
- Southern, S. (2008). Treatment of Compulsive Cybersex Behavior. *Psychiatric Clinics of North America, 31*(4), 697–712. <https://doi.org/10.1016/j.psc.2008.06.003>
- Spada, M. M. (2014). An overview of problematic Internet use. *Addictive Behaviors, 39*(1), 3–6. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2013.09.007>
- Stavropoulos, V., Alexandraki, K., & Motti-Stefanidi, F. (2013). Recognizing internet addiction: Prevalence and relationship to academic achievement in adolescents enrolled in urban and rural Greek high schools. *Journal of Adolescence, 36*(3), 565–576. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2013.03.008>

- Süss, D. (2007). Impacts of computer- and media usage on the personality development of children and young people. *Ther Umsch*, *64*(2), 103–108. <https://doi.org/10.1024/0040-5930.64.2.103>
- Tao, R., Huang, X., Wang, J., Zhang, H., Zhang, Y., & Li, M. (2010). Proposed diagnostic criteria for internet addiction. *Addiction*, *105*(3), 556–564. <https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.2009.02828.x>
- TAPERT, S. F., BARATTA, M. V., ABRANTES, A. M., & BROWN, S. A. (2002). Attention Dysfunction Predicts Substance Involvement in Community Youths. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, *41*(6), 680–686. <https://doi.org/10.1097/00004583-200206000-00007>
- te Wildt, B., Putzig, I., Zedler, M., & Ohlmeier, M. (2007). Internet dependency as a symptom of depressive mood disorders. *Psychiatrische Praxis*, *34*(S 3), 318–322. <https://doi.org/10.1055/s-2007-970973>
- Teo, T. S. H., & Lim, V. K. G. (2000). Gender differences in internet usage and task preferences. *Behaviour & Information Technology*, *19*(4), 283–295. <https://doi.org/10.1080/01449290050086390>
- Tereshchenko, S., & Kasparov, E. (2019). Neurobiological Risk Factors for the Development of Internet Addiction in Adolescents. *Behavioral Sciences*, *9*(6), 62. <https://doi.org/10.3390/bs9060062>
- Tosun, L. P., & Lajunen, T. (2009). Why Do Young Adults Develop a Passion for Internet Activities? The Associations among Personality, Revealing “True Self” on the Internet,

and Passion for the Internet. *CyberPsychology & Behavior*, 12(4), 401–406.

<https://doi.org/10.1089/cpb.2009.0006>

Tripodaki, E., Kormas, G., Konstantoulaki, E., Andrie, E., Nassis, G., Freskou, A., Sfiri, M., Georgouli, H., Tsitsika, A., & Constantopoulos, A. (2008). Internet Use and Abuse in an Adolescent Population in Athens: Associations with Psychological Profile and Lifestyle of Users. *Pediatrics*, 121(Supplement 2), S89.3-S90. <https://doi.org/10.1542/peds.2007-2022d>

Tsai, H. F., Cheng, S. H., Yeh, T. L., Shih, C.-C., Chen, K. C., Yang, Y. C., & Yang, Y. K. (2009). The risk factors of Internet addiction—A survey of university freshmen. *Psychiatry Research*, 167(3), 294–299. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2008.01.015>

Tsimtsiou, Z., Haidich, A.-B., Kokkali, S., Dardavesis, T., Young, K. S., & Arvanitidou, M. (2013). Greek Version of the Internet Addiction Test: A Validation Study. *Psychiatric Quarterly*, 85(2), 187–195. <https://doi.org/10.1007/s11126-013-9282-2>

Tsitsika, A., Critselis, E., Kormas, G., Filippopoulou, A., Tounissidou, D., Freskou, A., Spiliopoulou, T., Louizou, A., Konstantoulaki, E., & Kafetzis, D. (2009). Internet use and misuse: a multivariate regression analysis of the predictive factors of internet use among Greek adolescents. *European Journal of Pediatrics*, 168(6), 655–665. <https://doi.org/10.1007/s00431-008-0811-1>

Tsitsika, A., Critselis, E., Louizou, A., Janikian, M., Freskou, A., Marangou, E., Kormas, G., & Kafetzis, D. A. (2011). Determinants of Internet Addiction among Adolescents: A Case-Control Study. *The Scientific World JOURNAL*, 11, 866–874. <https://doi.org/10.1100/tsw.2011.85>

- Tsitsika, A., Janikian, M., Schoenmakers, T. M., Tzavela, E. C., Ólafsson, K., Wójcik, S., Macarie, G.F., Tzavara, C., The EU NET ADB Consortium & Richardson, C. (2014). Internet addictive behavior in adolescence: a cross-sectional study in seven European countries. *Cyberpsychology, behavior, and social networking*, *17*(8), 528-535. DOI: 10.1089/cyber.2013.0382
- van der Aa, N., Overbeek, G., Engels, R. C. M. E., Scholte, R. H. J., Meerkerk, G.-J., & Van den Eijnden, R. J. J. M. (2008). Daily and Compulsive Internet Use and Well-Being in Adolescence: A Diathesis-Stress Model Based on Big Five Personality Traits. *Journal of Youth and Adolescence*, *38*(6), 765–776. <https://doi.org/10.1007/s10964-008-9298-3>
- Van Houtte, M., & Stevens, P. A. J. (2008). Sense of Futility. *Youth & Society*, *40*(2), 245–264. <https://doi.org/10.1177/0044118x08316251>
- Vatani, F., Azadimanesh, P., Poursharifi, H., & Osfoori, M. (2015). Internet addiction and symptoms of attention- deficit hyperactivity disorder in university students., *25*(132), 334-7. *Journal of Mazandaran University of Medical Sciences*, *25*(132), 334–337.
- Wachs, S., Vazsonyi, A. T., Wright, M. F., & Ksinan Jiskrova, G. (2020). Cross-National Associations Among Cyberbullying Victimization, Self-Esteem, and Internet Addiction: Direct and Indirect Effects of Alexithymia. *Frontiers in Psychology*, *11*, 1368. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01368>
- Wang, E. S.-T., & Wang, M. C.-H. (2013). Social Support and Social Interaction Ties on Internet Addiction: Integrating Online and Offline Contexts. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, *16*(11), 843–849. <https://doi.org/10.1089/cyber.2012.0557>

- Wang, L., Luo, J., Luo, J., Gao, W., & Kong, J. (2012). The effect of Internet use on adolescents' lifestyles: A national survey. *Computers in Human Behavior*, 28(6), 2007–2013. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2012.04.007>
- Wang, W. (2001). Internet dependency and psychosocial maturity among college students. *International Journal of Human-Computer Studies*, 55(6), 919–938. <https://doi.org/10.1006/ijhc.2001.0510>
- Weinstein, A., Curtiss Feder, L., Rosenberg, K. P., & Dannon, P. (2014). Internet Addiction Disorder. *Behavioral Addictions*, 99–117. <https://doi.org/10.1016/b978-0-12-407724-9.00005-7>
- Weinstein, A., & Lejoyeux, M. (2010). Internet Addiction or Excessive Internet Use. *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 36(5), 277–283. <https://doi.org/10.3109/00952990.2010.491880>
- Widyanto, L., & Griffiths, M. (2006). “Internet Addiction”: A Critical Review. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 4(1), 31–51. <https://doi.org/10.1007/s11469-006-9009-9>
- Widyanto, L., Griffiths, M. D., & Brunsten, V. (2011). A Psychometric Comparison of the Internet Addiction Test, the Internet-Related Problem Scale, and Self-Diagnosis. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 14(3), 141–149. <https://doi.org/10.1089/cyber.2010.0151>
- Widyanto, L., & McMurrin, M. (2004). The psychometric properties of the internet addiction test. *Cyberpsychology & Behavior : The Impact of the Internet, Multimedia and Virtual Reality on Behavior and Society*, 7(4), 443–450. <https://doi.org/10.1089/cpb.2004.7.443>

- Wiederhold, B. K. (2020). Children's Screen Time During the COVID-19 Pandemic: Boundaries and Etiquette. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 23(6), 359–360. <https://doi.org/10.1089/cyber.2020.29185.bkw>
- Xiuqin, H., Huimin, Z., Mengchen, L., Jinan, W., Ying, Z., & Ran, T. (2010). Mental Health, Personality, and Parental Rearing Styles of Adolescents with Internet Addiction Disorder. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 13(4), 401–406. <https://doi.org/10.1089/cyber.2009.0222>
- Yan, Z. (2006). What influences children's and adolescents' understanding of the complexity of the Internet? *Developmental Psychology*, 42(3), 418–428. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.42.3.418>
- Yang, C.-K. (2001). Sociopsychiatric characteristics of adolescents who use computers to excess. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 104(3), 217–222. <https://doi.org/10.1034/j.1600-0447.2001.00197.x>
- Yang, S. C., & Tung, C.-J. (2007). Comparison of Internet addicts and non-addicts in Taiwanese high school. *Computers in Human Behavior*, 23(1), 79–96. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2004.03.037>
- Yen, J.-Y., Ko, C.-H., Yen, C.-F., Wu, H.-Y., & Yang, M.-J. (2007). The Comorbid Psychiatric Symptoms of Internet Addiction: Attention Deficit and Hyperactivity Disorder (ADHD), Depression, Social Phobia, and Hostility. *Journal of Adolescent Health*, 41(1), 93–98. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2007.02.002>

- Yen, J.-Y., Yen, C.-F., Chen, C.-C., Chen, S.-H., & Ko, C.-H. (2007). Family Factors of Internet Addiction and Substance Use Experience in Taiwanese Adolescents. *CyberPsychology & Behavior, 10*(3), 323–329. <https://doi.org/10.1089/cpb.2006.9948>
- YOO, H. J., CHO, S. C., HA, J., YUNE, S. K., KIM, S. J., HWANG, J., CHUNG, A., SUNG, Y. H., & LYOO, I. K. (2004). Attention deficit hyperactivity symptoms and Internet addiction. *Psychiatry and Clinical Neurosciences, 58*(5), 487–494. <https://doi.org/10.1111/j.1440-1819.2004.01290.x>
- Young, K. (2004). Internet Addiction A New Clinical Phenomenon and Its Consequences. *American Behavioral Scientist, 48*(4), 402–415. <https://doi.org/10.1177/0002764204270278>
- Young, K. S. (1996). Psychology of Computer Use: XL. Addictive Use of the Internet: A Case That Breaks the Stereotype. *Psychological Reports, 79*(3), 899–902. <https://doi.org/10.2466/pr0.1996.79.3.899>
- Young, K. S. (1998). Internet Addiction: The Emergence of a New Clinical Disorder. *CyberPsychology & Behavior, 1*(3), 237–244.
- Yu, L., & Shek, D. T. L. (2013). Internet Addiction in Hong Kong Adolescents: A Three-Year Longitudinal Study. *Journal of Pediatric and Adolescent Gynecology, 26*(3), S10–S17. <https://doi.org/10.1016/j.jpag.2013.03.010>
- Zhang, Y. (2020). Direct and Indirect Effects of Neuroticism on Internet Addiction in College Students: A Structure Equation Modeling Analysis. *Psychological Reports, 124*(2), 611–626. <https://doi.org/10.1177/0033294120918806>

Zhao, F., Zhang, Z.-H., Bi, L., Wu, X.-S., Wang, W.-J., Li, Y.-F., & Sun, Y.-H. (2017). The association between life events and internet addiction among Chinese vocational school students: The mediating role of depression. *Computers in Human Behavior, 70*, 30–38. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.12.057>

Zhao, Q., Huang, Y., & Li, C. (2022). Does adolescents' Internet addiction trigger depressive symptoms and aggressive behavior, or vice versa? The moderating roles of peer relationships and gender. *Computers in human behavior, 129*, 107143. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2021.107143>

Zhou, S.-J., Zhang, L.-G., Wang, L.-L., Guo, Z.-C., Wang, J.-Q., Chen, J.-C., Liu, M., Chen, X., & Chen, J.-X. (2020). Prevalence and socio-demographic correlates of psychological health problems in Chinese adolescents during the outbreak of COVID-19. *European Child & Adolescent Psychiatry, 29*(6), 749–758. <https://doi.org/10.1007/s00787-020-01541-4>

Zywica, J., & Danowski, J. (2008). The Faces of Facebookers: Investigating Social Enhancement and Social Compensation Hypotheses; Predicting Facebook™ and Offline Popularity from Sociability and Self-Esteem, and Mapping the Meanings of Popularity with Semantic Networks. *Journal of Computer-Mediated Communication, 14*(1), 1–34. <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2008.01429.x>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Κοινωνικο-δημογραφικά δεδομένα γονέα

Φύλο:	α) Άνδρας	β) Γυναίκα					
Ηλικία:						
Εθνικότητα:	α) Ελληνική	β) Άλλη					
Τόπος καταγωγής:	α) Πόλη	β) Κομόπολη	γ) Χωριό				
Τόπος διαμονής:	α) Πόλη	β) Κομόπολη	γ) Χωριό				
Εκπαιδευτικό επίπεδο:	α) Δημοτικό	β) Γυμνάσιο	γ) Λύκειο	δ) ΙΕΚ-Ανώτερη σχολή	ε) ΤΕΙ-Πανεπιστήμιο	στ) Μεταπτυχιακό	ζ) Διδακτορικό
Επάγγελμα:	α) Δημόσιος υπάλληλος	β) Ιδιωτικός υπάλληλος	γ) Ελεύθερος επαγγελματίας	δ) Ανεργος/η	ε) Φοιτητής/τρια		
Εισόδημα (καθαρό μηνιαίο):	α) 0€-500€	β) 501€- 1000€	γ) 1001€-1500€	δ) 1501€ και άνω			
Οικογενειακή κατάσταση:	α) Άγαμος/η	β) Έγγαμος/η	γ) Σε διάσταση ή διαζευγμένος/η	δ) Χήρος/α	ε) Άλλο		

Κοινωνικο-δημογραφικά δεδομένα παιδιού

Φύλο:	α) Αγόρι	β) Κορίτσι				
Ηλικία:					
Σειρά γέννησης του παιδιού στην οικογένεια (κυκλώστε):	1°	2°	3°	4°	5°	και παραπάνω
Σε ποια τάξη φοιτά:					
Η επίδοσή του στο σχολείο είναι:	α) Άριστη	β) Πολύ καλή	γ) Καλή	δ) Μέτρια	ε) Κακή	στ) Πολύ κακή
Αντιμετωπίζει προβλήματα-δυσκολίες στο σχολείο;	α) Όχι	β) Ναι				
Αν ναι παρακαλώ εξηγήστε.....					
Το παιδί συμμετέχει σε εξωσχολικές δραστηριότητες στην παρούσα φάση;	α) Όχι	β) Ναι				
Αν ναι, παρακαλώ αναφέρατε τις δραστηριότητες:					
.....					

Πληροφορίες για την οικογένεια σας

Από πόσα μέλη αποτελείται η οικογένειά σας; μέλη
Δομή οικογένειας:	☐ Δυο γονείς (βιολογικοί)

- Δυο γονείς (θετοί γονείς)
- Ένας γονέας (Μονογονεϊκή οικογένεια)
- Ένας βιολογικός γονέας και ένας μη βιολογικός
- Άλλο

Αριθμός παιδιών στην οικογένεια: παιδιά (συμπληρώνετε τον αριθμό παιδιών που έχουν αποκτηθεί εντός του παρόντος γάμου ή παιδιά από προηγούμενο γάμο που ζουν μαζί με την οικογένεια)

Χρήση μέσων κοινωνικής δικτύωσης

		Ποτέ	Σπάνια	Περιστα- σιακά	Συχνά	Πολύ συχνά	Πάντα
1.	Πόσο συχνά χρησιμοποιεί το παιδί τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για να επικοινωνήσει (γραπτά ή προφορικά);	0	1	2	3	4	5
2.	Πόσο συχνά χρησιμοποιεί το παιδί τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για να δημοσιεύσει φωτογραφίες ή βίντεο;	0	1	2	3	4	5

Ερωτηματολόγιο Διαδικτύου

Ακολουθεί μια σειρά ερωτήσεων σχετικά με τη χρήση του διαδικτύου. Παρακαλώ διαβάστε προσεκτικά κάθε ερώτηση απαντήστε σε καθεμία από τις προτάσεις ανάλογα με το πόσο συχνά έχετε βιώσει κάτι αντίστοιχο τους τελευταίους μήνες.

		Ποτέ	Σπάνια	Περιστα- σιακά	Συχνά	Πολύ συχνά	Πάντα
1.	Πόσο συχνά το παιδί σας δεν είναι υπάκουο στα χρονικά περιθώρια που του θέτετε για την χρήση του διαδικτύου;	0	1	2	3	4	5
2.	Πόσο συχνά το παιδί σας παραμελεί τα μαθήματα του για να περάσει παραπάνω χρόνο στο διαδίκτυο;	0	1	2		4	5
3.	Πόσο συχνά το παιδί σας προτιμάει να περάσει χρόνο στο διαδίκτυο παρά με την υπόλοιπη οικογένεια;	0	1	2	3	4	5
4.	Πόσο συχνά το παιδί σας αναπτύσσει καινούργιες σχέσεις με άλλους χρηστές του διαδικτύου;	0	1	2	3	4	5
5.	Πόσο συχνά παραπονιέστε για την ώρα που περνά το παιδί σας στο διαδίκτυο;	0	1	2	3	4	5
6.	Πόσο συχνά οι βαθμοί του παιδιού σας είναι χαμηλοί εξαιτίας του χρόνου που περνά στο διαδίκτυο;	0	1	2	3	4	5
7.	Πόσο συχνά το παιδί σας τσεκάρει τα mail του πριν κάνει κάτι άλλο;	0	1	2	3	4	5
8.	Πόσο συχνά το παιδί σας φαίνεται αποκομμένο από τους υπόλοιπους από τότε που ανακάλυψε το διαδίκτυο;	0	1	2	3	4	5
9.	Πόσο συχνά το παιδί σας γίνεται αμυντικό η μυστικοπαθές όταν το ρωτάτε το έκανε στο διαδίκτυο;	0	1	2	3	4	5
10.	Πόσο συχνά έχετε πιάσει το παιδί σας να κρυφοκοιτάζει στο διαδίκτυο παρά την θέληση σας;	0	1	2	3	4	5
11.	Πόσο συχνά το παιδί σας κάθεται μόνο στο δωμάτιο του/της	0	1	2	3	4	5

	παίζοντας με τον υπολογιστή;						
12.	Πόσο συχνά το παιδί σας λαμβάνει περίεργα τηλεφωνήματα από καινούργιους φίλους που έκανε στο διαδίκτυο;	0	1	2	3	4	5
13.	Πόσο συχνά το παιδί σας φωνάζει η αντιδρά ενοχλημένο όταν το απασχολείτε την ώρα που είναι στο διαδίκτυο;	0	1	2	3	4	5
14.	Πόσο συχνά το παιδί σας φαίνεται πιο κουρασμένο κ εξουθενωμένο από ότι ήταν πριν ασχοληθεί με το Ιντερνέτ;	0	1	2	3	4	5
15.	Πόσο συχνά το παιδί σας φαίνεται απορροφημένο με το να μπει στο διαδίκτυο όταν είναι εκτός αυτού (εκτός σύνδεσης);	0	1	2	3	4	5
16.	Πόσο συχνά το παιδί σας έχει ξεσπάσματα όταν παρεμβαίνετε στο πόσο χρόνο περνά στο διαδίκτυο;	0	1	2	3	4	5
17.	Πόσο συχνά το παιδί σας επιλέγει να περάσει χρόνο στο διαδίκτυο παρά να ασχοληθεί με συνηθισμένα χόμπι η εξωτερικές δραστηριότητες;	0	1	2	3	4	5
18.	Πόσο συχνά το παιδί σας θυμώνει η γίνεται επιθετικό όταν του θέτετε όρια στο πόσην ώρα επιτρέπεται να περάσει στο διαδίκτυο;	0	1	2	3	4	5
19.	Πόσο συχνά το παιδί σας επιλέγει να περάσει παραπάνω ώρα στο διαδίκτυο παρά να βγει με φίλους;	0	1	2	3	4	5
20.	Πόσο συχνά το παιδί σας αισθάνεται μελαγχολικό, κακόκεφο η νευρικό όταν είναι εκτός διαδικτύου, κάτι το οποίο του περνά όταν συνδέεται πάλι;	0	1	2	3	4	5

Ερωτηματολόγιο Δυνατοτήτων και Δυσκολιών

Για κάθε θέμα, σημειώστε αν **Δεν ισχύει**, **Ισχύει κάπως** ή **Ισχύει σίγουρα**. Θα μας βοηθούσε αν απαντούσατε σε όλα τα θέματα όσο καλύτερα μπορείτε ακόμα και αν δεν είστε απόλυτα σίγουρος/η ή το θέμα φαίνεται αστειό! Παρακαλούμε να απαντήσετε βασιζόμενοι στη **συμπεριφορά του παιδιού κατά τους τελευταίους έξι μήνες** ή στη διάρκεια αυτής της σχολικής χρονιάς.

		Δεν ισχύει	Ισχύει κάπως	Ισχύει σίγουρα
1.	Λαμβάνει υπόψη τα συναισθήματα των άλλων.	☐	☐	☐
2.	Ανήσυχος/η και υπερδραστήριος/α, δεν μπορεί να παραμείνει ήρεμος/η, ακίνητος/η για πολύ ώρα.	☐	☐	☐
3.	Παραπονείται συχνά για πονοκεφάλους, πόνους στο στομάχι ή αδιαθεσία.	☐	☐	☐
4.	Μοιράζεται εύκολα με τα άλλα παιδιά (κεράσματα, παιχνίδια, μολύβια κ.τ.λ.).	☐	☐	☐
5.	Συχνά έχει ξεσπάσματα νεύρων ή είναι ευέξαπτος.	☐	☐	☐
6.	Μάλλον μοναχικός/ή τείνει να παίζει μόνος/η.	☐	☐	☐
7.	Γενικά είναι υπάκουος/η, ή συνήθως κάνει ότι του/της ζητούν ενήλικες.	☐	☐	☐
8.	Τον/την απασχολεί το παραμικρό, συχνά φαίνεται ανήσυχος/η.	☐	☐	☐
9.	Είναι πρόθυμος/η να βοηθήσει κάποιον που είναι πληγωμένος, αναστατωμένος, στεναχωρημένος, άρρωστος.	☐	☐	☐

10.	Συνεχώς στριφογυρίζει νευρικά ή δεν στέκεται ήσυχος/η, έχει νευρικότητα.	☐	☐	☐
11.	Έχει τουλάχιστον ένα φίλο.	☐	☐	☐
12.	Συχνά μαλώνει με τα άλλα παιδιά ή τα κοροϊδεύει, τα φοβερίζει, τα κτυπά.	☐	☐	☐
13.	Συχνά είναι δυστυχισμένος/η, αποκαρδιωμένος/η ή κλαίει.	☐	☐	☐
14.	Γενικά είναι συμπαθής στα άλλα παιδιά.	☐	☐	☐
15.	Η προσοχή του/της διασπάται εύκολα, δυσκολεύεται να συγκεντρωθεί.	☐	☐	☐
16.	Σε καινούργιες καταστάσεις είναι νευρικός/η ή δείχνει συμπεριφορά προσκόλλησης, εύκολα χάνει την αυτοπεποίθηση του/της.	☐	☐	☐
17.	Είναι καλός/ή με τα μικρότερα παιδιά.	☐	☐	☐
18.	Συχνά λέει ψέματα ή εξαπατά.	☐	☐	☐
19.	Τα άλλα παιδιά τον/την έχουν στο μάτι ή τον/την κοροϊδεύουν, τον/την φοβερίζουν, τον/την χτυπούν.	☐	☐	☐
20.	Προθυμοποιείται συχνά να βοηθήσει τους άλλους (γονείς, καθηγητές, άλλα παιδιά).	☐	☐	☐
21.	Πριν κάνει κάτι το μελετάει προσεκτικά.	☐	☐	☐
22.	Κλέβει από το σπίτι, το σχολείο ή αλλού.	☐	☐	☐
23.	Τα πηγαίνει καλύτερα με τους ενήλικες παρά με τα παιδιά.	☐	☐	☐
24.	Έχει πολλούς φόβους, τρομάζει εύκολα.	☐	☐	☐
25.	Φέρνει σε πέρας μια εργασία, έχει καλή προσοχή.	☐	☐	☐

Συνεχίστε στην επόμενη σελίδα...

Έχετε άλλα σχόλια ή ανησυχίες;

.....

.....

Συνολικά, νομίζετε ότι το παιδί σας έχει δυσκολίες σε μία ή περισσότερες από τις παρακάτω περιοχές: συναισθήματα, συγκέντρωση, συμπεριφορά ή δυνατότητα να τα πηγαίνετε καλά με τους άλλους ανθρώπους;

	Ναι- κάποιες δυσκολίες	Ναι- αρκετές δυσκολίες	Ναι- σοβαρές δυσκολίες
Όχι	☐	☐	☐

Εάν έχετε απαντήσει «Ναι», παρακαλούμε να απαντήσετε στις ακόλουθες ερωτήσεις σχετικά με αυτές τις δυσκολίες:

- Από πότε υπάρχουν αυτές οι δυσκολίες;

Λιγότερο Περισσότερο από μήνα	1-5 μήνες	6-12 μήνες	από χρόνο
-------------------------------------	--------------	---------------	-----------

- Αυτές οι δυσκολίες ανησυχούν ή αναστατώνουν το παιδί σας;

Καθόλου	Μόνο λίγο	Αρκετά	Πάρα πολύ
☐	☐	☐	☐

- Οι δυσκολίες αποτελούν εμπόδιο στη καθημερινή ζωή του παιδιού σας στις παρακάτω περιοχές;

	Καθόλου	Μόνο λίγο	Αρκετά	Πάρα πολύ
ΖΩΗ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ	☐	☐	☐	☐
ΦΙΛΙΕΣ	☐	☐	☐	☐
ΣΧΟΛΙΚΗ ΜΑΘΗΣΗ	☐	☐	☐	☐
ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ	☐	☐	☐	☐

- Οι δυσκολίες είναι βάρος για σας ή γενικά για την οικογένεια;

Καθόλου	Μόνο λίγο	Αρκετά	Πάρα πολύ
☐	☐	☐	☐

Ευχαριστούμε για τη συνεργασία!